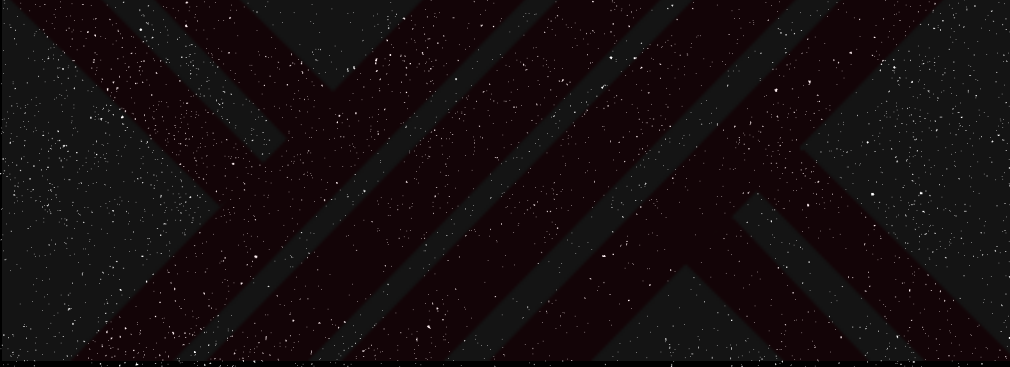

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

KENT MOBİLYALARININ YER ALDIKLARI MEKANLARA ETKİLERİ
-TRABZON KENTİ ÖLÇÜLERİ- ÜZELİNİN BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Peyzaj Mimarı VOLKAN AKSU

OCAK 1998

TRABZON

78194

ÖNSÖZ

“Kent Mobilyalarının Yer Aldıkları Mekanlara Etkileri-Trabzon Kenti Ölçeğinde- Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışma K.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak yapılmıştır.

Yüksek Lisans tez danışmanlığımı üstlenerek çalışmaların yürütülmesi sırasında ilgisini esirgemeyen, beni yönlendiren ve her konuda yardımcı olan sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Ayşe SAĞSÖZ’e teşekkür etmeyi zevkli bir görev bilirim.

Tez konusunun belirlenmesinde ve belirli bir aşamaya gelmesinde yapıcı eleştirilerinden yararlandığım değerli hocam Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN’e teşekkür ederim. Uygulama çalışmasında elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmelerinin yapılmasında değerli fikirlerinden yararlandığım Doç Dr. Hakkı YAVUZ’a ve sevgili arkadaşım Arzu KALIN’a, grafik çizimleri ve diğer teknik konularda yardımcı olan arkadaşım Simla ÖZDEMİR’e, fotoğraf çekimleri ve anketlerin yapılmasında yardımcı olan arkadaşım Serap CİVELEK’e, ayrıca bu zorlu dönemde benden her türlü desteği esirgemeyen aileme ve özellikle sevgili ağabeyim Jeoloji Mühendisi Hakan AKSU’ya teşekkürlerimi sunarım.

VOLKAN AKSU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
ÇİZELGELERDİZİNİ.....	X
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Soruna İlişkin Kapsamlı Bir Tanımlama.....	1
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Kent Mobilyası ve Tanımı.....	7
1.5. Kent Mobilyasının Gelişimi.....	8
1.6. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması.....	11
1.6.1. Amaçlarına Göre Kent Mobilyaları.....	11
1.6.1.1. İşlevsel Amaçlı Kent Mobilyaları.....	11
1.6.1.2. Görsel Amaçlı Kent Mobilyaları.....	22
1.6.1.2.1. Simgesel Değer Taşıyan Kent Mobilyaları.....	22
1.6.1.2.2. Anlamsal Değer Taşıyan Kent Mobilyaları.....	23
1.6.1.2.3. Anıtsal Değer Taşıyan Kent Mobilyaları.....	24
1.6.1.2.4. Estetik Değer Taşıyan Kent Mobilyaları.....	25
1.6.2. İçinde Buldukları Mekana Bağlı Olarak Kent Mobilyaları.....	26
1.6.3. Teknik Donatısına Göre Kent Mobilyaları.....	28
1.6.3.1. Alt Yapıya Bağlı Kent Mobilyaları.....	29
1.6.3.2. Alt Yapıya Bağlı Olmayan Kent Mobilyaları.....	29
1.6.4. Hareketliliklerine Göre Kent Mobilyaları.....	29
1.6.5. Malzemelerine Göre Kent Mobilyaları.....	29
1.6.6. Sayılarına ve Çoğalabilirliklerine Göre Kent Mobilyaları.....	30

1.7.	Bir Kent Mobilyasının Taşınması Gereken Önemli Kriterler.....	30
1.7.1.	Fonksiyon.....	30
1.7.2.	Algılanabilirlik.....	31
1.7.3.	Dayanıklılık.....	33
1.7.4.	Bir Kent Mobilyasının Taşınması Gereken Diğer Kriterler.....	34
1.8.	Bir Kent Mobilyasını Biçimlendiren Faktörler.....	34
1.9.	Kent Kimliği.....	35
1.10.	Kent Kimliği ve Kent Mobilyaları İlişkisi.....	37
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	39
2.1.	Uygulama.....	39
2.1.1.	Varsayımın Belirlenmesi.....	39
2.1.2.	Uygulamada Kullanılacak Yöntemin Seçimi.....	40
2.1.3.	Ön Çalışma.....	42
2.1.4.	Çalışma Alanının Tanımlanması.....	42
2.1.5.	Anket Formunun Oluşturulması.....	42
2.1.6.	Deneklerin Seçimi.....	43
2.1.7.	Anketin Uygulanış Biçimi.....	43
2.1.8.	Anket Sorularının Değerlendirilmesi Yöntemi.....	43
3.	BULGULAR VE İRDELEME.....	45
3.1.	Beğeni Düzeyine Bağlı Olarak Tercih Edilen Kent Mobilyaları.....	45
3.1.1.	Atapark ve Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları.....	45
3.1.2.	Atapark Çocuk Oyun Alanında Yer Alan Donatılar.....	46
3.1.3.	Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları.....	47
3.1.4.	Meydan Parkında Yer Alan Kent Mobilyaları.....	48
3.1.5.	Meydan Parkı Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları.....	49
3.2.	Kent Mobilyalarına İlişkin Bulgular ve İrdemeler.....	50
3.2.1.	Atapark ve Çevresinde En Çok Beğenilen Kent Mobilyaları.....	50
3.2.2.	Atapark ve Çevresinde Beğenilmeyen Kent Mobilyaları.....	57

3.2.3.	Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü Çevresinde En Çok Beğenilen Kent Mobilyaları.....	63
3.2.4.	Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü Çevresinde Beğenilmeyen Kent Mobilyaları.....	67
3.2.5.	Meydan Parkında Yer Alan En Çok Beğenilen Kent Mobilyaları.....	71
3.2.6.	Meydan Parkında Yer Alan Beğenilmeyen Kent Mobilyaları	77
3.2.7.	Meydan Parkı Çevresinde Yer Alan En Çok Beğenilen Kent Mobilyaları.....	79
3.2.8.	Meydan Parkı Çevresinde Yer Alan Beğenilmeyen Kent Mobilyaları.....	81
4.	SONUÇLAR.....	84
5.	ÖNERİLER.....	87
6.	KAYNAKLAR.....	89
7.	EKLER.....	94
8.	ÖZGEÇMİŞ.....	107

ÖZET

Tez çalışması, Trabzon kentinde farklı özellikler içeren mekanlar (kent içi parkı, çocuk oyun alanı, tarihi doku, odak noktası, alışveriş alanı) seçilerek, bu mekanlarda yer alan kent mobilyalarının hem fonksiyonel hem de görsel açıdan çevreye kattıkları olumlu yada olumsuz etkilerin araştırılmasını kapsamaktadır.

Çalışmanın kuramsal bölümünde kent mobilyası kavramı çeşitli kriterlere bağlı olarak sınıflandırılarak bilgiler verilmiştir.

Uygulama bölümünde kent mobilyalarının yer aldıkları mekanlara etkilerinin incelenmesi amacı ile anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışmasına bağlı olarak elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda kent mobilyalarının farklı örnek alanlar olarak seçilen mekanları nasıl etkiledikleri saptanarak, kent mobilyaları-mekan-kent öğeleri ilişkilerini daha olumlu hale getirebilecek öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent Mobilyası, Donatı, Kentsel Mekan, Kent Öğeleri

SUMMARY

A Research on The Effect of Urban Furniture to Places -In Trabzon Scale- They Found

This study is a consist of the investigation of positive and negative effects of urban furniture found in spaces having different characteristics such as urban park, play ground, historical place, land mark, shopping place.

In the theoretical part of the study knowledge about classification of urban furniture concept according to various criterions have given.

In the practical (application) part of the study in order to examine the effects of urban furniture to place they found a public survey have done. In the result of evaluation of data obtained from the public survey study it has found that how urban furniture effect chosen places and suggestions brought the relations of urban furniture-space-urban element in a better position have given.

Key Words: Urban Furniture, Equipment, Urban Space, Urban Elements

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Tasarım sürecinde kimin sözü geçiyor.....	5
Şekil 2. Kent mobilyalarının herhangi bir kentsel mekandaki gelişim süreci.....	9
Şekil 3. Kent içi mekanda yer alan bir trafik lambası.....	12
Şekil 4. Oturma elemanı ve çöp kutusu ile tasarlanmış bir aydınlatma elemanı.....	12
Şekil 5. Farklı şekillerde tasarlanmış oturma elemanları.....	13
Şekil 6. Rahat bir oturma eylemi için uygun boyutlar.....	13
Şekil 7. Çöp kutusu ve oturma elemanı ile birlikte tasarlanmış bir kent mobilyası grubu.....	14
Şekil 8. İşlevsel amaçlı bir kent mobilyası olan çeşme.....	14
Şekil 9. Kent içi parklarda yer alan çocuk oyun alanı donatılarına örnekler.....	15
Şekil 10. İnsanları dinlendiren bir mekan ve donatıları.....	16
Şekil 11. Örnek bir telefon kabini.....	16
Şekil 12. Farklı şekillerde tasarlanmış örtü elemanları.....	17
Şekil 13. Yer döşeme kaplamalarına bir örnek.....	18
Şekil 14. Bir üst geçit ve bu üst geçitte yer alan kent mobilyaları	18
Şekil 15. Sınırlayıcı elemanlar ile diğer kent mobilyalarının da yer aldığı örnekler.....	19
Şekil 16. İlan ve reklam panolarına bir örnek.....	20
Şekil 17. Meydan saatlerine örnekler.....	20
Şekil 18. Görsel zenginlik oluşturan kent mobilyalarına örnekler.....	21
Şekil 19. Simgesel nitelikteki kent mobilyalarına bir örnek.....	23
Şekil 20. Anıtsal nitelikte tasarlanmış bir çeşme maketi.....	25
Şekil 21. Özel, yarı özel, yarı kamusal ve kamusal mekanlar.....	27
Şekil 22. İşlev ile biçim, ölçü ve malzeme arasındaki ilişki.....	30

Şekil 23. Biçimleri sebebiyle işlevlerinin algılanamadığı kent mobilyalarına örnekler.....	32
Şekil 24. İnsanları dinlendirme amacıyla tasarlanmış yeni ve farklı bir kent mobilyası.....	32
Şekil 25. Atapark ve çevresinde yer alan kent mobilyalarının frekans dağılım değerleri.....	45
Şekil 26. Atapark çocuk oyun alanında yer alan donatıların frekans dağılım değerleri.....	46
Şekil 27. Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü çevresinde yer alan kent mobilyalarının frekans dağılım değerleri.....	47
Şekil 28. Meydan Parkı kent mobilyalarına ilişkin frekans dağılım değerleri...	48
Şekil 29. Meydan Parkı çevresinde yer alan kent mobilyaları için frekans dağılım değerleri.....	49
Şekil 30. Serandere ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	52
Şekil 31. Heykele ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	54
Şekil 32. Yer döşeme kaplamasına ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	56
Şekil 33. Büfeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	58
Şekil 34. Örtü elemanına ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	60
Şekil 35. Oturma elemanına ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	62
Şekil 36. Heykele ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	64
Şekil 37. Çeşmeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	66
Şekil 38. Büfeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	68
Şekil 39. Büfeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	70
Şekil 40. Oturma elemanına ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	72
Şekil 41. Heykele ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	74
Şekil 42. İlan ve reklam panosuna ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	76
Şekil 43. Büfeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	78
Şekil 44. Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolara ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	80
Şekil 45. Ticari tabelalara ilişkin aritmetik ortalama değerleri.....	82

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Çizelge 1. Serander için faktör analizi değerleri.....	50
Çizelge 2. Serander için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	51
Çizelge 3. Heykel için faktör analizi değerleri.....	53
Çizelge 4. Heykel için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	53
Çizelge 5. Yer döşeme kaplaması için faktör analizi değerleri.....	55
Çizelge 6. Yer döşeme kaplaması için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	55
Çizelge 7. Büfe için faktör analizi değerleri.....	57
Çizelge 8. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	57
Çizelge 9. Örtü elemanı için faktör analizi değerleri.....	59
Çizelge 10. Örtü elemanı için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	59
Çizelge 11. Oturma elemanı için faktör analizi değerleri.....	61
Çizelge 12. Oturma elemanı için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	61
Çizelge 13. Heykel için faktör analizi değerleri.....	63
Çizelge 14. Heykel için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	63
Çizelge 15. Çeşme için faktör analizi değerleri.....	65
Çizelge 16. Çeşme için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	65
Çizelge 17. Büfe için faktör analizi değerleri.....	67
Çizelge 18. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	67
Çizelge 19. Büfe için faktör analizi değerleri.....	69
Çizelge 20. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	69
Çizelge 21. Oturma elemanı için faktör analizi değerleri	71
Çizelge 22. Oturma elemanı için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	71
Çizelge 23. Heykel için faktör analizi değerleri.....	73
Çizelge 24. Heykel için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	73
Çizelge 25. İlan ve reklam panoları için faktör analizi değerleri.....	75

Çizelge 26. İlan ve reklam panoları için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	75
Çizelge 27. Büfe için faktör analizi değerleri.....	77
Çizelge 28. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	77
Çizelge 29. Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar için faktör analizi değerleri.....	79
Çizelge 30. Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	79
Çizelge 31. Ticari tabelalar için faktör analizi değerleri.....	81
Çizelge 32. Ticari tabelalar için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.....	81

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

1.2. Soruna İlişkin Kapsamlı Bir Tanımlama

İnsan varolduğu yer üzerinde mekan hissini duymuş ve bunu doğanın olumsuz etkilerinden koruma gereksinimi altında kendi birimlerine indirgeyerek, kendisi için özel bir mekan, yer haline getirmiştir. İnsanın meydana getirdiği bu mekan ile öykünme elemanı doğa ve elemanları onun “fiziksel çevre” dediğimiz “doğal ve yapay” çevresini oluşturur. Fakat bu fiziksel çevre, onu kavrayan, eklemeler yapan insandan ve etkinliklerinden kısaca onun “toplumsal ve kültürel çevresi” olarak adlandırdığımız yaşantısından ayrılamaz. İnsanlar için yaşam, en azından kültürel çevrenin bir parçasıdır ve onunla mevcuttur (1).

Fiziksel çevrenin olumlu yada olumsuz yönde oluşum ve gelişimi, toplumsal ve kültürel yaşam biçimi ile etkileşimli olarak gelişmektedir. Buna bağlı olarak da fiziksel çevre içinde yer alan doğal ve yapay tüm elemanlar özelde o çevrenin genelde ise o çevreyi içine alan daha geniş bir çevrenin ki, eğer bu bir kentsel mekansa toplumsal, kültürel ve sosyal yaşam biçiminin ve düzeyinin göstergesi olabilmekte ve kentin fiziksel düzenini ve görüntüsünü etkileyebilmektedir.

Fiziksel çevrenin insan faaliyetleri için olanaklar sağladığını, insanların bu çevre ile karmaşık bir şekilde etkileşerek etkili çevrelerini oluşturduklarını söyleyebiliriz (2). Ortamı temsil eden, insanın hareket, iş, iskan, çeşitli kültürel ve sosyal ilişkiler, üretim vb. etkinlikleri çevreleyen, onların oluşumuna olanak veren fiziksel çevredir. Çevre bütünü, bu ortam ve insan ilişkilerinin bir serisidir ve bu niteliği ile hem insanlar ve fiziksel elemanlar arasındaki ilişkileri yansıtır hem de onlara aracı olur (1).

Günümüzde hızlı kentleşme olgusuyla başlayan ve giderek artan düzensiz ve karmaşık yapılaşma sonucu fiziksel çevreler olumsuz yönde değişmektedir (3). Çevre kimliği ve karakterini kaybetmekte; bu durum bir yandan varolan dokuda-çevrede

olumsuz ve bilinçsiz yapılan tahribatlarla, diğer bir yandan da yeni yerleşmelerde yanlış veya eksik oluşturulan karakteriyle gözlenmektedir (4).

Olumsuz, hızlı gelişmeler, değişmeler sonuçta olumsuz kentsel mekanlar ve kentler; bu olgunun sonucu olarak da pek çok sorunlar ortaya çıkmaktadır ki bunlar: Yapısal-mekansal, estetik, kültürel, psikolojik, sosyal, ekonomik sorunlar, yerleşim ve ulaşım sorunları olarak sayılabilir. İnsanlarda bu olayı gerek yakın çevrelerinde, konutları, konutları çevrelerinde (özel ve yarı özel, yarı kamusal mekanlarda) ağırlıklı olarak yaşamakta, hissetmekte (bilinçli veya bilinçsiz olarak) ve olumsuz etkilerini almakta, sonuçları; çevrelerinden ve yaşamlarından hoşnutsuzluk, çevreye yabancılaşma, zayıf sosyal ilişkiler ve uyum zorlukları, eskiyi arama-eskiye özlem-eskiyle yaşama, nereye ait olduğunu veya kendisine nelerin ait olduğunu bilememe ve bunların yarattığı boşluklar gibi pek çok şekillerde ortaya çıkmaktadır (4).

İnsanların buldukları ortamlardan, çevrelerden büyük ölçüde etkilenmeleri yapılan çeşitli araştırmalardan bilinmektedir (1). Bu etkilemeyi yapan, büyük ölçüde bu çevreleri oluşturan mimarlık ürünlerinin nitelikleri ve görünümüdür ki, bu mimarlık ürünlerinden bir bölümünü de kent mobilyaları içermektedir.

Çevrenin insan kişiliğinin gelişimindeki etkileri ve önemi, insanların ve toplumun bu konudaki gereksinimlerinin, beklentilerinin karşılanması; çevrenin hem işlevsel fakat hem de görsel niteliklerinin artırılmasını gerektirmektedir (1).

Yerleşik yaşam düzeni ile başlayan kent olgusu içinde ortak mekanlar, ortak mekanlarda da ortak kullanım öğelerinin ve ortak kullanım alanlarının oluştuğunu görmekteyiz. Meydanlar, sokaklar, parklar vb. gibi ortak kullanım alanlarında yer alan aydınlatma elemanları, çeşmeler, havuzlar vb. ortak kullanım öğelerinin yer alması buna örnek olarak verilebilir (5).

Geleneksel kent kavramında resmi yada sivil mimari örneklerine verilen önemin kent öğelerine de verilmesi, bu öğelerin kentlerdeki kullanımı ve önemini de ortaya koymaktadır. Çünkü kent sadece yapı ve yapı öğelerinin oluşturduğu bir olgu değildir. Bunun yanı sıra tamamlayıcı konumunda olan en önemli unsur ise kent mobilyaları olarak verilebilir (5).

Özellikle kentsel ortak mekanlar olarak önem kazanan kamu mekanlarında, kentlilerin gerçek gereksinimlerini karşılamada önemli yeri olan kent mobilyaları da

küçük ölçekli kent öğeleri olmalarına rağmen birçoğu bir araya gelerek oluşturdukları birliktelik ile oluşmuş, yeni oluşan-oluşturulan veya yenilenen çevreleri etkileyebilmektedir.

Kentleşmenin getirdiği toplu yaşamın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi, kent bütünlüğü içinde alışveriş çevreleri, haberleşme, kültürel çevre, ulaşım sistemleri, trafik düzenlemeleri, eğlence ve hizmet birimlerinin organizasyonunda kullanılan tasarım nesnelerinin varlığına bağlıdır (6). Bir başka deyişle içinde yaşadığımız bir kent çevresini her yönüyle kullanmak zorunda olmamız karşın, gerekli kent öğelerini (kent mobilyalarını) çevremizde göremiyorsak sağlıklı bir kent yaşamından söz etmek güçleşecektir.

Kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik, estetik vb. birikimlerin yansıdığı ve belli dönem veya dönemlerin izlerini taşıyan çevre veya çevre elemanlarının korunması çalışmaları, bu çevrelerde yeni yapılacak büyük ve küçük ölçekli kent öğelerinde tasarım yaklaşımlarının ve kriterlerinin nasıl ve ne şekilde olabileceği sorularını-sorunlarını da beraberinde getirmektedir (3).

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, özellikle kentin fiziksel yapısını ve kent mekanlarının görüntüsünü etkileyen faktörlerden biri olan kent mobilyalarının tasarlanması ve yer aldıkları mekanlarla ilişkilendirilmesi konusundaki sorunların çözümlenebilmesi için daha ciddi ve kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

İnsan yapımı tüm nesnelere bir istek-dilek-gerek karşılığı olarak tanım-tasarım-yapım aşamalarından oluşan bir biçimlendirme sonucunda gerçekleştirilmektedir (7). Bu istek -dilek-gerek ilişkisi kurulduğunda üretilen tüm nesnelere daha doğru ve kusursuz olabilecektir.

Kentsel moda ve yeni bürokratik yasal düzenlemelerin yanı sıra toplu üretim koşullarının maliyeti düşürmesi sonucu, kent mobilyaları kent peyzajı içinde daha yoğun görünmektedir. Yada yeni kamu alanı düzenlemelerinde, eski alanların yenileştirilmeleri çalışmalarında çoğu kez eski nesnelere aynen bırakılarak yenileriyle birlikte yer almaları, kent mobilyalarının olumsuz şekilde çoğalmalarına yol açmaktadır (8).

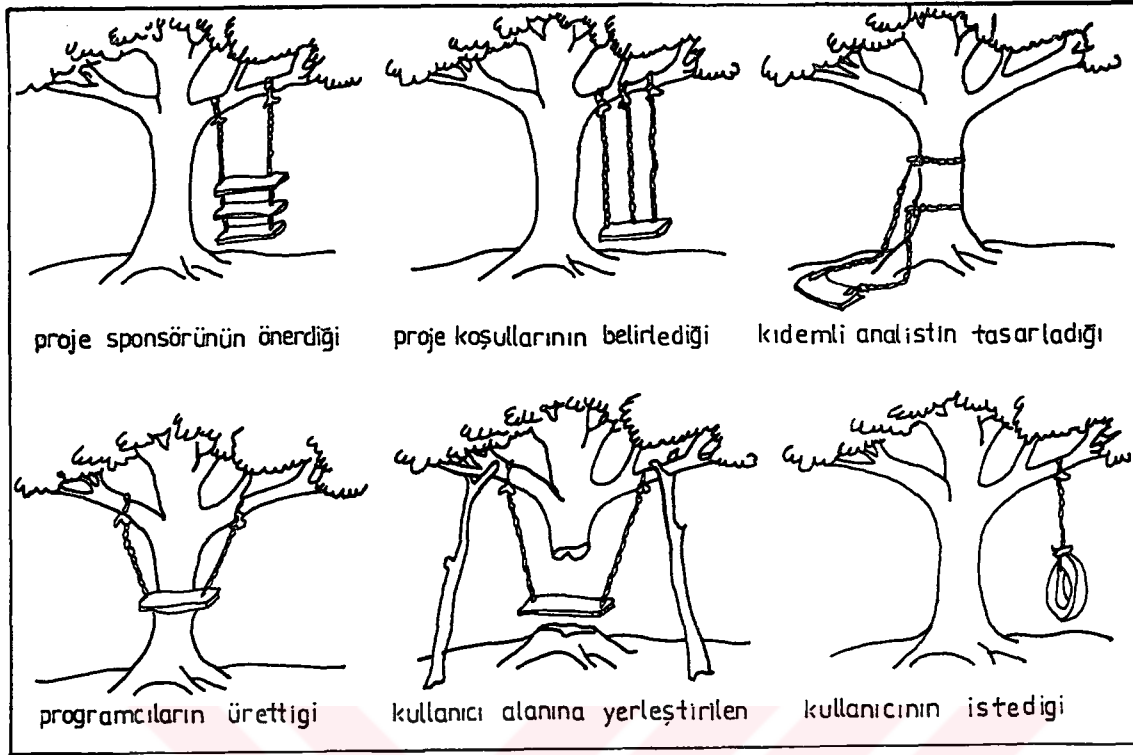
Kent mobilyalarının yoğun ve düzensiz kullanımı buldukları mekanlarda işlevsel ve görsel kirlilik oluşturarak, kent kimliğinin de olumsuz yönde zarar görmesine neden olabilmekte ve kent düzeninin göstergesi olan elemanlar olma özelliklerini yitirebilmektedirler.

Kent kimliğinin oluşum ve gelişiminde etkili faktörlerden biri olan kent mobilyalarının önce içinde yer aldıkları çevrelere (mekanlara) etkileri incelenerek, bu etkilerin genel olarak kent kimliğine ne derece yansıtılabileceğinin araştırılması bu çalışmanın amacı olarak belirlenmiştir.

Süreç içinde, toplum bünyesine bağlı olarak değişim ve gelişim gösteren mobilyaların bu sürece uyumları önemli bir nokta olarak karşımıza çıkarken, diğer yandan hizmet ettikleri kullanıcı tercihleri, istek ve beğenileri ise en önemli kriter olarak başta yerini almaktadır. Yani kullanıcı istek ve tercihleri ile eskime süreci (zaman faktörü) kent mobilyaları kavramında en etkili faktörlerdir (5).

Kent mobilyalarının direkt kullanıcısı olan halkın kentsel tasarıma katılımı sağlanabilmelidir.

Halk katılımının en büyük avantajı, binaların yada kentsel alanların günlük kullanıcılarının, kullanıcı gereksinmelerini herkesten daha iyi bilmeleridir. Böylelikle katılım süreci içerisinde, insan işlevlerine, merkezi yönetimle planlama süreci içerisinde olduğundan daha iyi uyarlanmış çevreler yaratabilir. Bunun yanında halk katılımı, insanları bir araya getirmede, onları yaşadıkları dünya ile ilgilenmeye yöneltmede ve yaşadıkları çevre ile aralarında duygusal bir bağlantı kurmada önemli bir rol oynar (Şekil 1). İnsanların, yaşadıkları çevre ile ilgili aktif kararlar alabilmeleri insani bir gereksinmedir ve kontrol için gereklidir (9).

Şekil 1. Tasarım sürecinde kimlerin sözü geçiyor (9).

Halk katılımı, herhangi bir çevrenin yada mekanın kullanıcılarının, o çevreyi yada mekanı biçimlendirmede dolaylı yada dolaysız olarak katkıda buldukları, düşünme ürettikleri bir süreç olarak tanımlanabilir (9).

Katılma, üç yaklaşım içinde ele alınmıştır (7).

1. Tanım ve tasarım süreçlerine kullanıcı katkısı; buna bağlı olarak ürünün kullanıcı gereksinmelerine uyumun sağlanması.
2. Yapım sürecine kullanıcı katkısı.
3. Yapılmış bitmiş yapıların veya kentsel öğelerin kullanıcıları tarafından değiştirilmesi biçiminde bir kullanıcı katkısı.

Günümüzde uygulanan çevre tasarım kararları, tasarımcıların sezgisel yaklaşımlarıyla ve toplumdaki çoğu kez kopuk bir biçimde, yenilik yaratma çabalarıyla oluşturulmaktadır. Kullanıcıdan tasarımcıya ulaşan bilgiler ise tarihsel koşullar ve mevcut fiziksel çevrenin etkisi olarak değerlendirilip göz ardı edilmektedir. Tasarımcıyı konuyu bilen bir denetleyici görevine getirirken kullanıcıdan gelen bilgileri de değerlendirmeye katmalıdır (10).

Yukarıda belirtilen görüşe bağlı olarak ve katılımı üçüncü yaklaşımdan hareketle yapılan ön çalışma ile örnek alan olarak alınan Trabzon kenti, “Meydan parkı ve çevresindeki” kullanıcıların kent mobilyası kavramına yaklaşımları, mevcut mobilyalar üzerindeki yorumları ile istek ve dileklerinin belirlenebilmesi amaçlanmıştır.

Ön çalışmadan alınan bulgular doğrultusunda kent mobilyalarının yer aldıkları mekanlara ve kent kimliğine etkilerinin araştırılması amacı ile ana çalışma Trabzon kenti, “Atapark”, “Ortahisar mahallesinde önemli özellikler içeren bazı sokaklar”, “Meydan parkı ve çevresi” gibi farklı örneklem grupları içeren mekanlar (kent içi parkı, çocuk oyun alanı, tarihi dokunun yer aldığı sokaklar, meydan, odak noktası, alışveriş alanı) belirlenerek yapılmıştır.

Kent mobilyalarının buldukları çevreye etkileri, getirdiği yararlar-zararlar, diğer çevre-çevre öğeleri ile ilişkileri araştırılması gereken önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu amaçla araştırmada;

- kullanıcıların kent mobilyası kavramına yaklaşımı,
- mevcut kent mobilyalarının önemlilik dereceleri,
- kullanıcıların mevcut kent mobilyalarını beğeni düzeyi,
- mevcut kent mobilyalarının konumlarına göre değerlendirilmesi,

üzerine yapılan ön anket çalışmasına bağlı olarak yapılacak olan ana çalışmada ise, yine beğeni düzeyine bağlı olarak tercih edilen kent mobilyalarının hangi kriterlerle tanımlandığı belirlenerek, bu kriterlerin yer aldıkları mekanları nasıl etkilediğinin araştırılması yoluna gidilecektir.

1.4. Kent Mobilyası ve Tanımı

Çağımızın sanatçısı Max-Bil “İnsan tüm güzelliklere değer, yaşadığı yer ona yaraşır olmalıdır” der. Bu görüşü benimsememek olanaksızdır. Ancak bu güzelliği her yerde ve her insan için bulabilmek ise çok zordur. Toplu olarak yaşadığımız yere bir biçim vererek onu yaşanılır kılmak ve çağdaş gereksinimlerini yerine getirmek gerekir (11).

İnsan yapay çevresini oluşturan kentte, toplumsal ve kültürel yaşamını sürdürür. Bu nedenle kent, geçmişin izlerini taşıyan, bugüne uymak için yenilenen ve yarına hazırlanmak için çabalayan canlı bir olgudur (12).

Kent bünyesinde yer alan kent öğeleri, toplumsal, kültürel ve kentsel yaşam açısından kaçınılmaz bir gereklilik ve zorunluluktur. Kent mobilyaları, kent öğelerinin bir bölümüne verilen addır. Bu öğeler, insanın kent yaşamını, toplumsal yaşamını ve bireyler arası iletişimini sağlamakta ve kolaylaştırmaktadır (12).

Hem kentsel sorunların giderilmesi, hem de çevreye uygar bir görüntü kazandırma çabasından ve amacından hareketle girişilen çalışmalar sonucu üretilen objeler kent mobilyalarını oluşturur. Kent karakteri ve yaşamı için gerekli olan, alt yapıyı da içeren tüm elemanları “kent mobilyaları” adı altında toplamak “TÜBİTAK” tarafından benimsenmiştir (12).

Kent mobilyaları yoğun bir çeşitlilik göstermelerine rağmen, bir çoğu da yaygın genel karakterlere sahiptirler ve kentsel çevre içinde küçük ölçeklidirler (13). Kent mobilyaları; kamu mekanlarında yer alan, toplumsal yaşam gereksinimlerini karşılayan, özellikli, uzmanlaşmış yapı ve örgütlenmeleri ifade eden kentsel donatımları oluştururlar (14).

Kent mobilyası yerine “kent donatı elemanları”, “çevre donatı elemanları”, “kent aksesuarları”, “çevre düzenleme öğeleri”, “peyzaj elemanları”, gibi terimler kullanılabilir (15). Ancak bu terimler kapsamı nedeniyle yetersizdirler. Çünkü donatı elemanları deyimi alt yapıyı da içerir ve daha büyük ölçekli olup kent yaşamının zorunlu öğeleridir (bina, okul, cami vb.). Çevre düzenleme elemanları daha çok peyzaj ağırlıklıdır. Kent aksesuarları ise sadece dekoratif öğeleri içeren bir anlam taşımaktadır. Bu nedenle “kent mobilyası” diğer terimler içinde en uygun olanıdır (15). Kent mobilyası yurt dışında

“urban furniture”, “urban equipment”, “street furniture”, “total landscape element”, “outdoor furniture”, gibi özdeş terimlerle ifade edilebilmektedir.

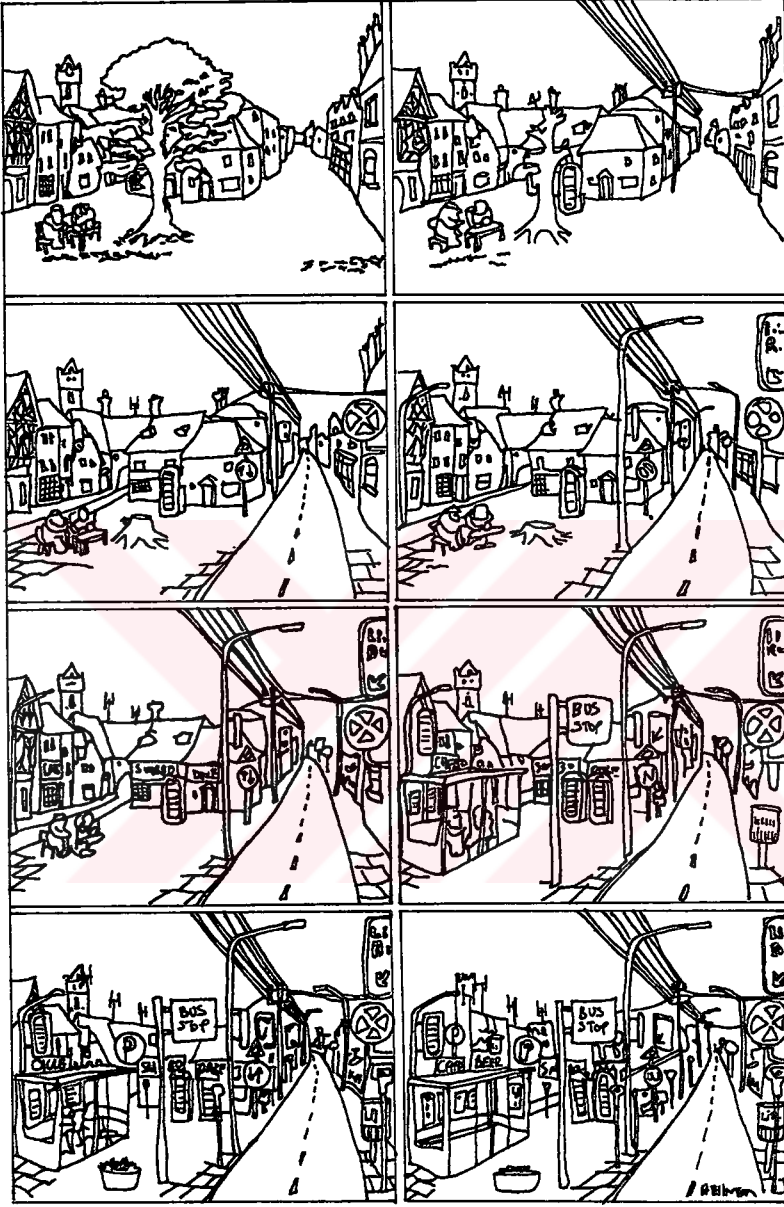
Herkese açık ve kamunun sorumluluğunda olan yapılanmış yada yapılanmamış kentsel kamusal açık alanlarda yer alan kent mobilyaları mekanı tanımlayan ve tamamlayan öğeler niteliğindedir (16). Günümüzde kent mobilyaları sadece fonksiyonel kullanımları ile değil aynı zamanda kent peyzajında görsel hoşluk ve canlılık oluşturan objeler olmaları açısından da önemlidir (17).

Kent yaşamı için yokluğu büyük sorunlar yaratmayacak ancak kentsel düzenin sağlanması açısından gerekli olan kent mobilyaları işlevsel olmaları yanında, oluşturdukları görüntü ile de diğer kent öğeleri ve kentsel mekanlarla uyum sağlayabilecek koşulları taşıyan objeler olmalıdırlar.

1.5. Kent Mobilyasının Gelişimi

İnsan, özgür ve egemen olma tutkusuyla çevresindeki iklim ve doğa değişikliğine hakim olmaya çalışır. Bu özelliğini ilk dönemde yaşama güdüsü ile gerçekleştirir. Daha sonra kavramlarının bilincinde estetik açıdan kendisini ve çevresini süslemeye başlar (11).

Yapay çevre ve bu çevrede yer alan kent mobilyaları da yeni bir çevre oluşturma çabasının sonucu olarak ortaya çıkar (Şekil 2). Kesin tarihi bilinmemekle birlikte kent mobilyaları, kent yaşamının gereği sonucu doğmuştur (12). Sokak lambaları, bayrak ve flama direkleri, yer döşemeleri, parmaklıklar ilk kent mobilyaları olarak sayılabilir (17).

Şekil 2. Kent mobilyalarının herhangi bir kentsel mekandaki gelişim süreci (18).

Kent mobilyalarının kent yaşamında yerini alması, kentsel tasarımda bir alan olarak kabul edilmesi endüstri devrimi sonucunda gerçekleşmiştir.

Endüstri devrimi sonrası giderek ivmelenen hızlı kentleşmenin doğal sonucu olarak kent açık alanları, daha önem kazanmaya, daha yoğun kullanılmaya başlamıştır. Bu

gelişmenin sonucu olarak da “kent mobilyası” kavramı giderek yerleşmeye, gelişmeye başlamıştır (19).

Kent mobilyası uygulaması, ilk kez Batıda, özellikle Avrupa’da görülür. İkinci Dünya savaşından sonra Avrupa, kentsel sorunlara yönelerek, çözüm aramaya ve sorunları gidermeye çalışırken, kentsel çevre düzenlemelerine de aktif olarak başlar (12).

İngiltere’de, bu gelişmeyi sağlıklı bir yapı içinde değerlendirmek amacıyla 1920 yıllarında ilk çalışmalar başlar. Günümüze kadar yaklaşık 3000 adet standartla zenginleştirilen bu yoğun çalışmalar, İngiliz kentlerinin kentsel öğelerinin seçimini, dilbirliğini ve kalitesini sağlamak için yapılan çabaların, sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu ürünlerin seçimi ve uygulanması için oluşturulan komiteler arasında İngiliz Kraliyet Güzel Sanatlar Kuruluna bağlı “Street Furniture Advisory Committee” en önemlilerinde biridir ve bu kurula bağlı olarak çalışan tasarımcılar günümüze ulaşan binlerce çeşit kent mobilyaları üretmişlerdir (18). Batı’da kent mobilyası uygulamasının bütün süreçlerinin denetim altında olması, hem ürün hem kullanım, yani üretici ve tüketici kentlinin sağlıklı bir kentsel yapıya ve kent öğelerine sahip olmalarını mümkün kılabilir (19).

Yine 1917 yılında Almanlar “Deutsch Institut Für Normen Lickups” kurmuşlar ve 1920 yılında yetmiş çevre elemanını standardize etmişler ve mecburi hale getirmişlerdir (20).

Kent mobilyası (Urban furniture) kavramı 1950’li yıllarda İngiltere’de yaygın olarak kullanılmaya başlamışken, ülkemizde ise 1980 yılından itibaren bu kavram, endüstri tasarımcıları, peyzaj mimarları, mimarlar ve çevre bilimcileri tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır (15).

Ülkemizde hızlı kentleşme 1950 yıllarında başlar. Bu hızlı kentleşme ve doğurduğu sonuçlar, toplumsal bir sorun olarak önem kazanmaya başlar. 1970 yılından sonra bu sorunlar, yerel yönetimlerin kısa vadeli, yanlış alt yapı uygulamaları ve gelişmelere ayak uyduramamalarından dolayı büyük boyutlara ulaşmıştır. Yerel yönetimlerin kentsel çevreye ve kent mobilyalarına yoğun bir biçimde yönelmesi ve birbirleriyle yarış edercesine uygulamalara başlaması, hükümetin 1986 yılında emlak vergisini belediyelere devretmesiyle mümkün olmuştur (12).

Türkiye’de bu denli büyük girişim ve uygulamaların, günümüz kentlerine çağdaş kent görüntüsü ve kent yaşamına kolaylıklar kazandırmasının yanında bazı sorunları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu sorunların, kent mobilyalarının birbirinden bağımsız düşünülmesi, çevreyle ve birbiriyle bütünleşmemesi, farklı kültürlerin ürünü olan ithal tasımların uygulanması sonucu ortaya çıktığı söylenebilir (12).

Bu nedenle her ülkenin kendi, sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik yaşam biçimi ve teknolojik gelişim düzeyine bağlı olarak kendi kent mobilyaları üretim standartlarını belirlemesi gerekmektedir.

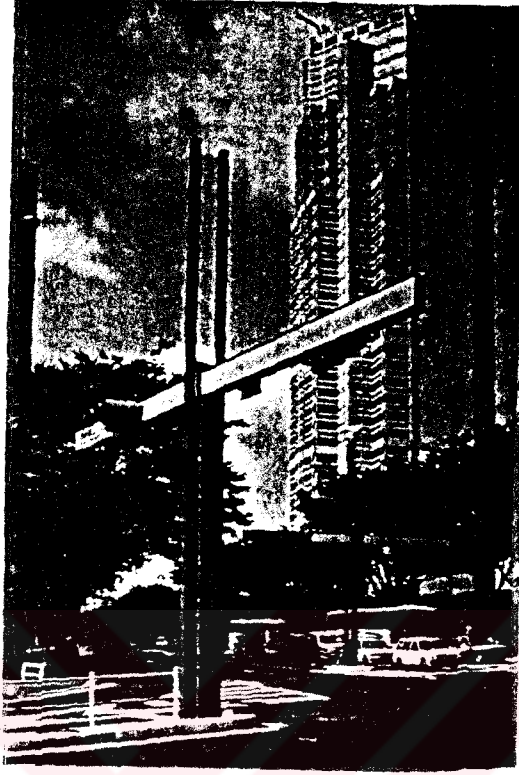
1.6. Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması

1.6.1. Amaçlarına Göre Kent Mobilyaları

1.6.1.1. İşlevsel Amaçlı Kent Mobilyaları

Kentsel kamusal mekanlarda insanların birtakım gereksinimlerini karşılamak amacı ile ortaklaşa kullanılan mobilyalar birden çok işlevi sağlayarak çok amaçlı olarak kullanılabilirler.

Koruma amaçlı: Koruma amaçlı mobilyalar, özellikle kent içi trafik akışını düzenleyen trafik lambaları, trafik işaret panoları, geceleri kent içi mekanları (özellikle sokaklar, parklar, yaya yolları vb.) aydınlatarak güvenliği sağlayan ve bulunduğu ortama görsel zenginlik katan aydınlatma elemanları olarak sayılabilir (Şekil 3, 4).

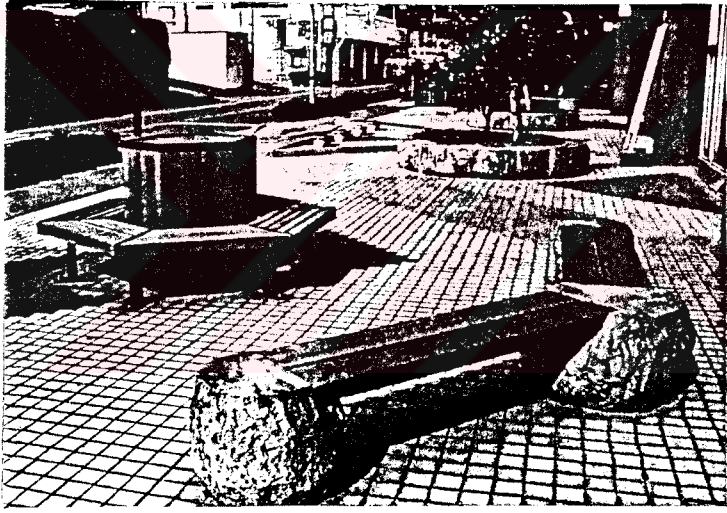
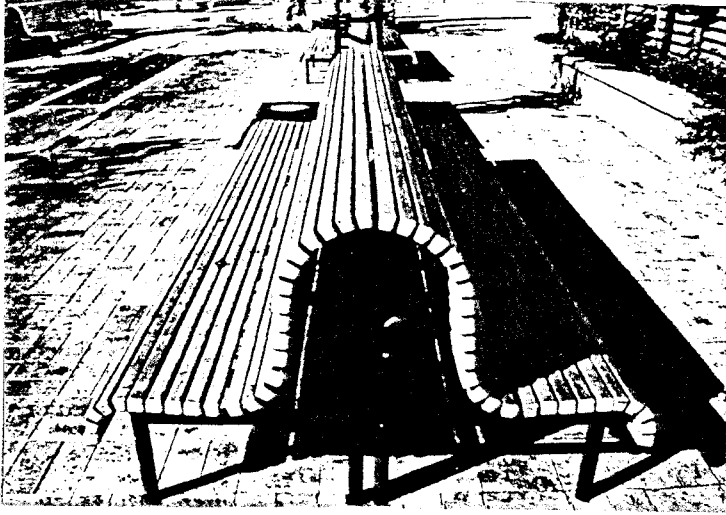

Şekil 3. Kent içi mekanda yer alan bir trafik lambası (21).

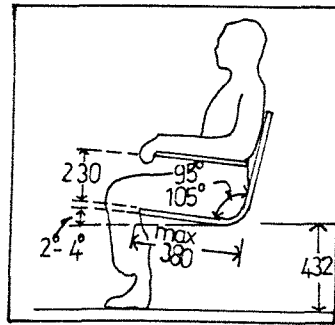

Şekil 4. Oturma elemanı ve çöp kutusu ile birlikte tasarlanmış bir aydınlatma elemanı (21).

Dinlendirme amaçlı: En önemli olanları oturma elemanlarıdır (Şekil 5). Kişilerin günlük yaşamlarında sıkça kullandıkları mobilyaların ergonomik olmaları iyi bir tasarımın en önemli kriterlerinden birini oluşturmaktadır (Şekil 6).

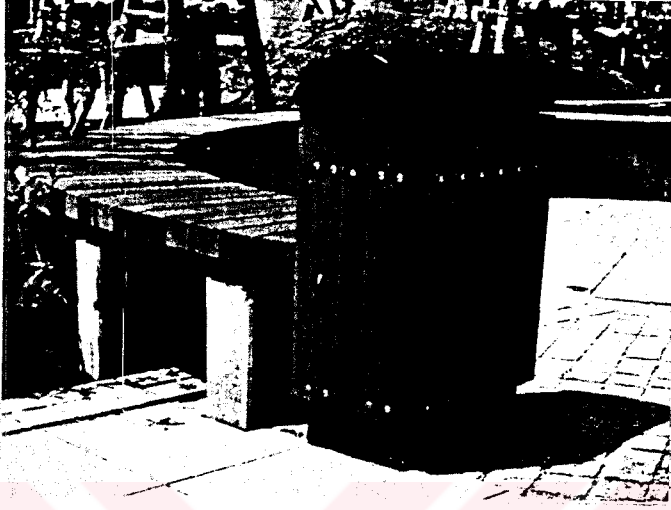

Şekil 5. Farklı şekillerde tasarlanmış oturma elemanları (21,22).

Şekil 6. Rahat bir oturma eylemi için uygun boyutlar (23).

Temizlik amacı: Çevremizi temiz tutabilme amacı ile meydanlar, parklar, sokaklar vb. mekanlarda yer alan çöp kutuları, çeşmeler olarak örneklenebilir (Şekil 7, 8).

Şekil 7. Çöp kutusu ve oturma elemanı ile birlikte tasarlanmış bir kent mobilyası grubu (22).

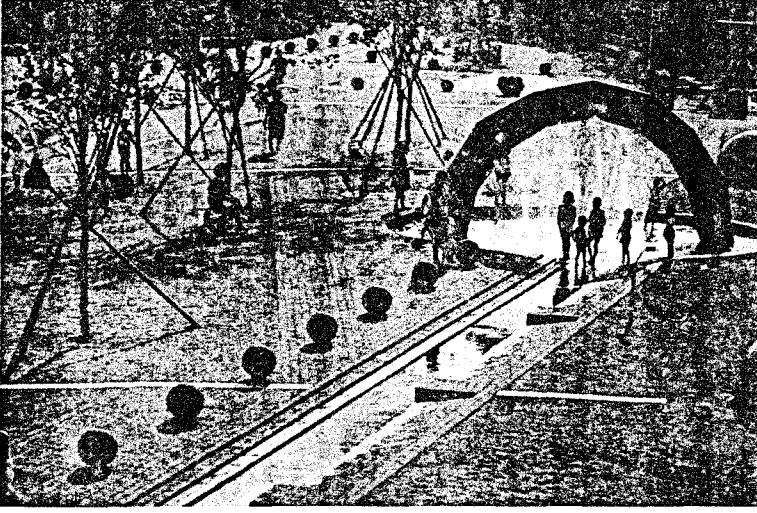

Şekil 8. İşlevsel amaçlı bir kent mobilyası olan çeşme (21).

Eğlendirme amaçlı: Özellikle rekreasyon ve çocuk oyun alanlarında yer alan, insanları rahatlatan, dinlendiren, eğlendiren mobilyalar olarak sayılabilir (Şekil 9, 10).

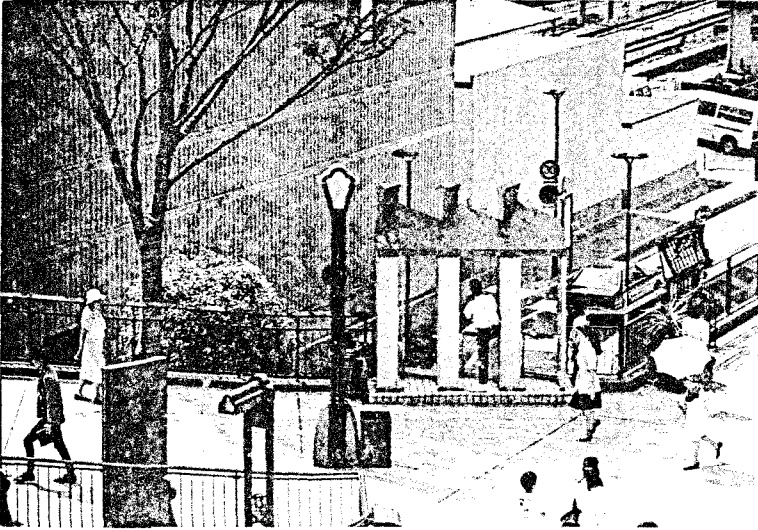
Şekil 9. Kent içi parklarda yer alan çocuk oyun alanı donatılarına örnekler (22,24).

Şekil 10. İnsanları dinlendiren bir mekan ve donatıları (21).

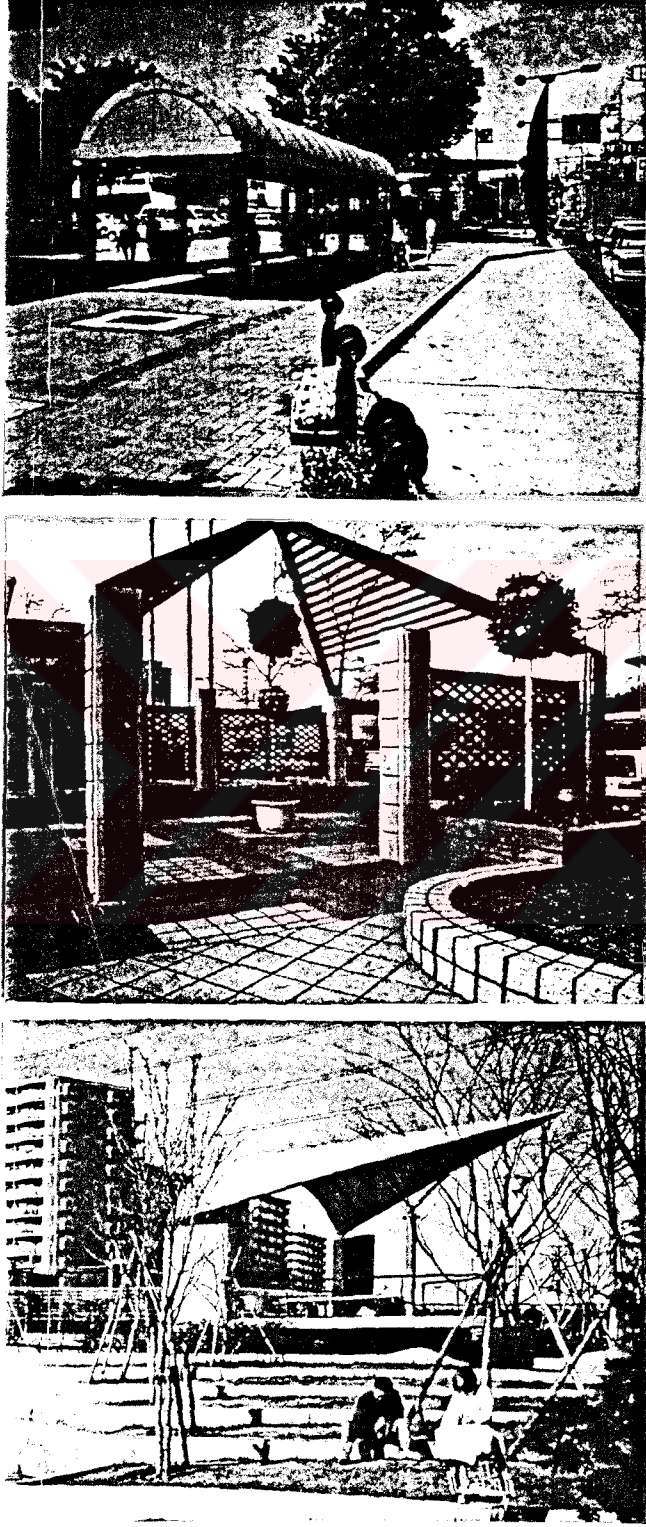
Satış ve alışveriş amaçlı: Günlük insan gereksinimlerini karşılayan büfeler, bilet gişeleri, otomatik alışveriş makineleri bu grupta sınıflandırılabilir.

İletişim kurma amaçlı: İnsanlar arasındaki iletişimi sağlayan telefonların yer aldığı telefon kabinleri olarak ele alınabilir (Şekil 11).

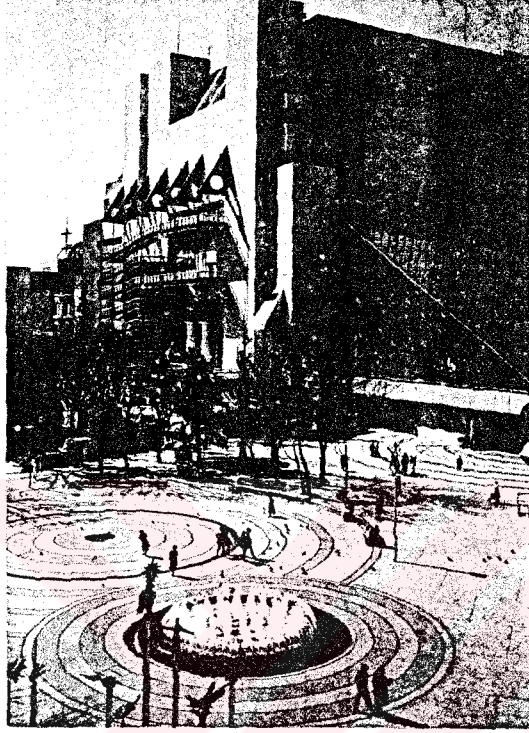
Şekil 11. Örnek bir telefon kabini (22).

Barındırma amaçlı: Aşırı yağmur, rüzgar, güneş gibi insanları olumsuz yönde etkileyen hava koşullarına karşı, açık mekanlarda kullanılan örtü elemanları, tenteler, otobüs durakları barındırma amaçlı mobilyalardır (Şekil 12).

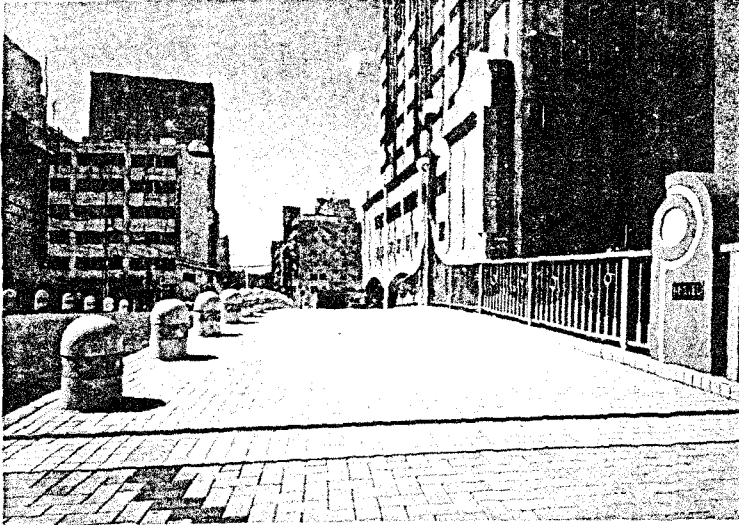

Şekil 12. Farklı şekillerde tasarlanmış örtü elemanları (21,22).

Yönlendirme amacı: İnsanların ulaşmak, varmak istedikleri yerlere doğru yönlendirme amacı güden yer döşeme kaplamaları, sokak levhaları, alt ve üst geçitler olarak sayılabilir (Şekil 13, 14).

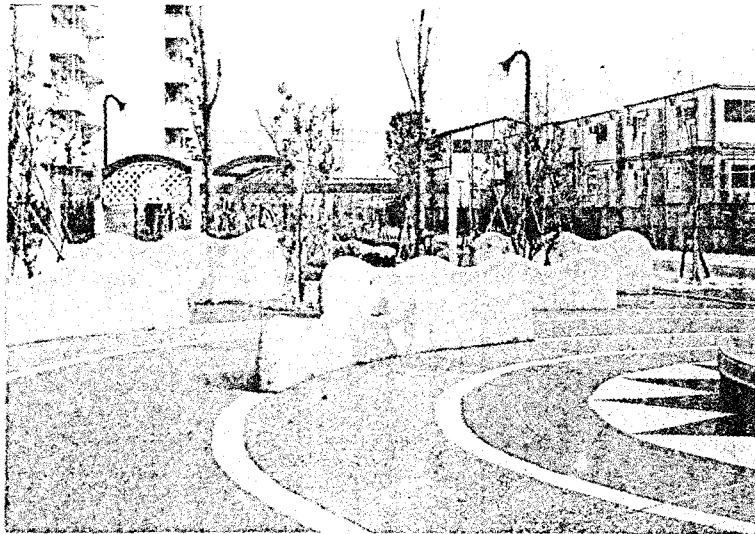
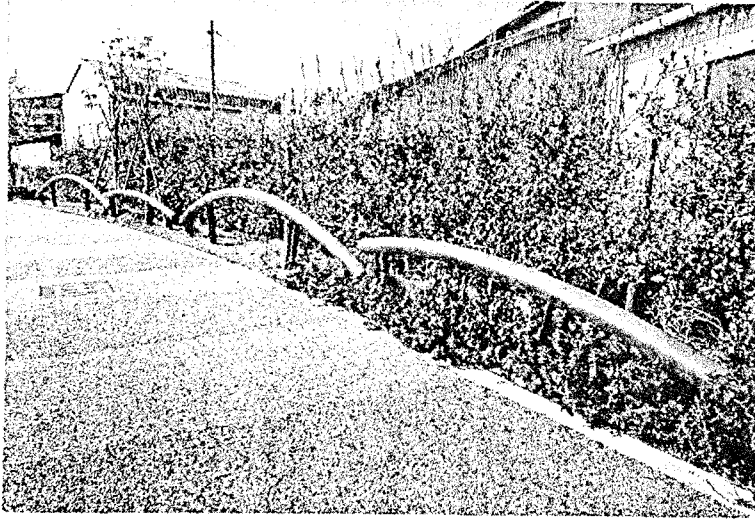

Şekil 13. Yer döşeme kaplamalarından bir örnek (25).

Şekil 14. Bir üst geçit ve bu üst geçitte yer alan kent mobilyaları (22).

Sınırlayıcı amaçlı: Mekanlar arası geçişleri sağlayan veya engelleyen çitler, parmaklıklar, duvarlar, bariyerler, çiçeklikler olarak örneklenebilir (Şekil 15).

Şekil 15. Sınırlayıcı elemanlar ile diğer kent mobilyalarının da yer aldığı örnekler (21, 22).

Bilgi verme amaçlı: Çevremizde sıkça görmeye alıştığımız ilan ve reklam panoları, meydan saatleri bilgi verme amacı ile kullanılan kent mobilyaları olarak ele alınabilir (Şekil 16, 17).

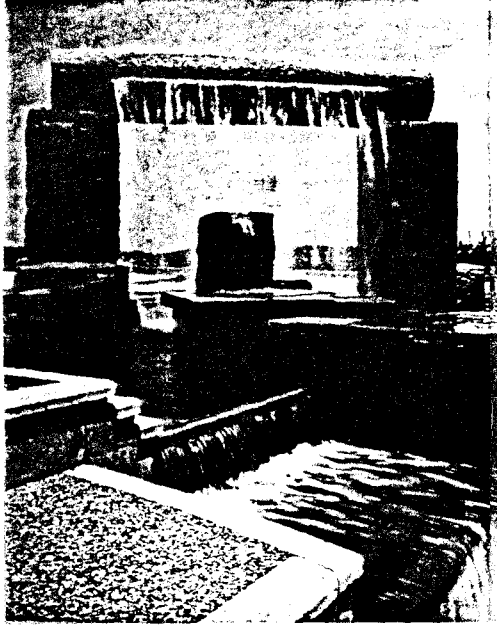

Şekil 16. İlan ve reklam panolarına bir örnek (22).

Şekil 17. Meydan saatlerine örnekler (21).

Süsleme amacı: Görsel açıdan etkili olan ve çevrelerine estetik katan çiçeklikler, heykeller ve su oyunlarının da yer aldığı havuzları olarak sayılabilir (Şekil 18).

Şekil 18. Görsel zenginlik oluşturan kent mobilyalarına örnekler (21,22).

1.6.1.2. Görsel Amaçlı Kent Mobilyaları

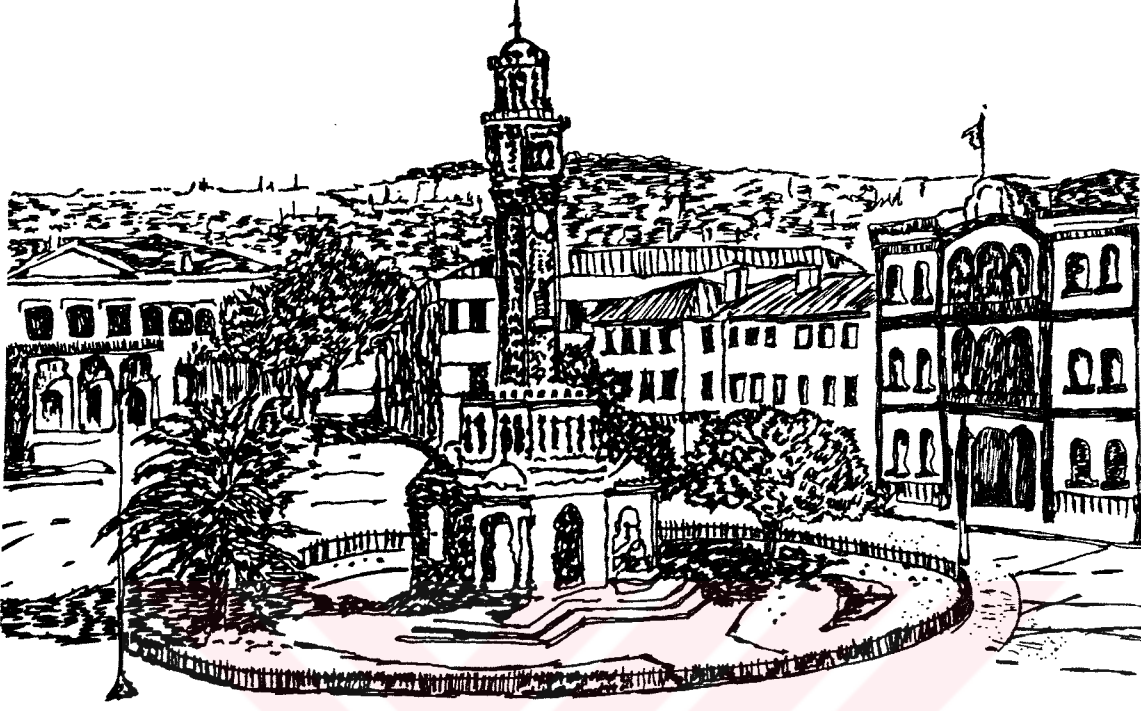
Kent mobilyaları fonksiyonel olabildikleri gibi, simgesel, anlamsal, anıtsal, estetik vb. değerleri bir arada taşıyabilirler ve kent mekanlarında aldıkları konumlara göre görsel değer kazanırlar (26).

1.6.1.2.1. Simgesel Değer Taşıyan Kent Mobilyaları

Bir nesne, uzlaşım ve kullanım aracılığıyla başka bir şeyin yerine geçmesini mümkün kılan bir anlam kazandığında simge haline gelmektedir (27).

Yapılı çevre, görsel etkinliğin yanı sıra insanlar için simgesel anlam taşıyan bir potansiyele de sahiptir. Bu anlamların dolaylı yada dolaysız olarak anlaşılması ve tanımlanması, insanların buldukları çevre hakkındaki duygularına, hislerine katkıda bulunmaktadır. Yapılı çevrenin simgesel anlamlarıyla tanımlanması, tek bir faktör olmamakla beraber, insanların bir topluma veya bir yere ait olması duygusunu kazanması açısından önemli bir faktör olarak bilinmektedir (28).

Yapılı çevre içinde simgesel değer taşıyan kent öğeleri de kent mobilyası olarak sayılabilir. Kent mobilyalarının taşıdıkları simgesel anlam ise yöresel, bölgesel veya ulusal olabilir. Örneğin İzmir’de, “Konak meydanı” dediğimizde saat kulesinin aklımıza gelmesi, bu objenin çevresi için simgesel bir değer taşıdığını göstermektedir (Şekil 19). Ancak saat kulesi ve bulunduğu mekan, toplanma, buluşma gibi aktiviteleri sağlaması ve zamanı göstermesi açısından işlevsel olarak nitelendirilebilir. Yine zaman faktörüne bağlı olarak eskiyen ve yıpranan kent mobilyaları yenilenebilirken, simgesel nitelikteki kent mobilyaları daha kalıcıdır.

Şekil 19. Simgesel nitelikteki kent mobilyalarına bir örnek (29).

1.6.1.2.2. Anlamsal Değer Taşıyan Kent Mobilyaları

Bir objenin (nesnenin) anlamsal boyutu düz anlam ve yan anlam olarak ikiye ayrılır. Düz anlam, bir gösterenin gösterilenini oluşturan kavramın kapsamı, gösterenin belirttiği nesnelere sınıfı olarak tanımlanabilir (30). Daha açık bir tanımla düz anlam, onu kullanan tüm insanların, sahip olduğu bir işareti ve fiziksel kullanım olanaklarını içermektedir. Görsel iletişimde bir göstergeli görür görmez bilinçsiz olarak akla gelen ilk anlamdır. Yan anlam ise kişisel deneyimlere göre bir bina veya çevrenin yorumlanan kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Yan anlam, düz anlam yanında varlığını sürdüren ve daha soyut nitelikte olan diğer bir anlam türünü açıklamaktadır (28).

Her biçim aynı zamanda bir ifadedir ve anlam içerir. “Mimarının anlamsal özelliğini” temsil eden, onun bir “bütün” olan etkisi ve algılanma biçimi içinde fiziksel

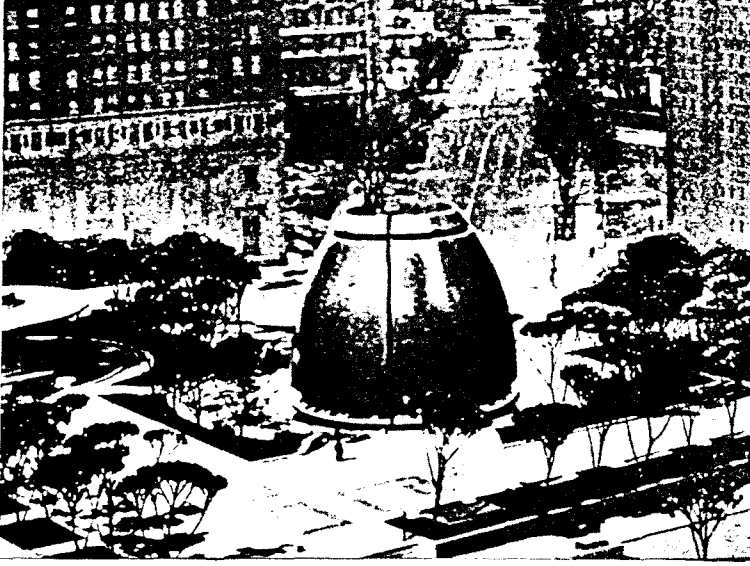
yapısını oluşturan saf biçimden yükselen bir anlam duygusu ile oluşan çağrışımsal, kavramsal biçimdir (1).

Örneğin tarihi bir doku içerisinde yer alan bir çeşme, işlevselliğinin yanı sıra, geçmişten günümüze gelene değin insanların bir araya gelip sohbet ettikleri, dinlendikleri, buluştukları bir yer olabilme özelliğini mekana katarak çağrışımsal (yan anlam) yüklenen bir kent mobilyası olabilmektedir.

1.6.1.2.3. Anıtsal Değer Taşıyan Kent Mobilyaları

Bir kişinin, bir olayın yada topluluğun anısına adanmış, o olay, kişi yada topluluğun anısını yaşatmak için yapılmış her tür yapı veya heykel “anıt” kapsamı içine girmektedir. Mimarlık alanında bir yapının anıt sayılabilmesi için, kentin genel dokusu yada görünümü içinde, öteki yapıların oluşturduğu tekdüze bir örnek çoğunluktan ayrılması, işlevsellik ve estetiği belli bir anlayış çerçevesinde birleştirmesi, dönemin mimarlığı içinde kişilikli bir yapı yansıtması gerekmektedir (31). Bu bağlamda göze çarpacak nitelikte, büyüklükte ve simge niteliğindeki estetik öğeler anıtsal değer taşıyan kent mobilyaları olarak değerlendirilebilir.

Örneğin, Benjamin Franklin Caddesinin sonunda Belediye karşısındaki açık bir alanın ortasına yapılması düşünülen, biçim olarak büyük yapılardan ve şekilsiz alanlardan oluşan çevresi içerisinde ortaya çıkabilecek ve bu caddenin oldukça uzak bir ucundan görülebilecek denli büyük ve cüretkar olan, kavisli görünümü ve düz yüzeyi ile çevredeki yapılardan farklılık gösteren, su oyunlarına yer veren, güçlü bir aydınlatma ile desteklenen, alüminyum malzemeden tasarlanan bu çeşme (Şekil 20) anıtsal değer taşıyan bir kent mobilyasına örnek olarak verilebilir (32).

Şekil 20. Anıtsal nitelikte tasarlanmış bir çeşme maketi (32).

1.6.1.2.4. Estetik Değer Taşıyan Kent Mobilyaları

Çevrenin özellikleri yeni faaliyetleri, estetik deneyimleri oluşturmak yada eski bir çevreyi daha iyileştirmek üzere değiştirilmekte, insan fiziksel çevresini inşa ederken onu güzelleştirmek istemektedir. İnsanın, çevresini ve elemanlarını güzelleştirme arzusu ve güzellikle ilgili bütün durumları kapsamına alan “estetik” olgu, inşa edilmiş çevrenin, mimari ürünün hem biçimlendirilmesinde hem de değerlendirilmesinde çok önemli bir sonuç ve etkiye sahiptir (1).

Estetik, mekanın kurgusunda önemli bir öğedir ve olması istenen bir kavramdır. Aristoteles, “estetiği güzellikte aramakta ve güzelliğin olgunluğun ve gelişmişliğin bir görüntüsü olduğunu söylemektedir”. Mekanlarda belli bir güzellik boyutu aranmakta, mekanın estetik açıdan insanda haz ve heyecan uyandırması o mekanın yaşanılabilirliğini arttırmaktadır (33).

Bir nesnenin bir estetik obje olabilmesi için, her şeyden önce onun algılanması gerekir (34) ki bunu da sağlayan tasarım temel öğeleridir.

Yurtsever, işlev, biçim ve estetiğin sıkı bir ilişki içerisinde olduğuna değinmektedir (33). Biçimler renk olarak algılanırlar. Renk, biçim ve malzeme ile bütünleşmeli ve kent mobilyasının işlevinin de göstergesi olmalıdır (35). Renk birlik ve

çeşitliliği ortaya koymak, malzemelerin karakterlerini ifade etmek, biçimi tanımlamak, oranları etkilemek, ölçeği belirtmek, biçimin algısını zayıflatmak yada kuvvetlendirmek gibi estetikle ilgili birçok amaca hizmet eder (1).

Her gün içinde yer aldığımız mekanların “insana göre ölçülü” olması, mimari etkinin olumlu olmasını sağlayan, önemli estetik özelliklerden biridir. “Ölçü” kavramı insanla mekan arasında olduğu gibi, bina ile çevre arasında da söz konusudur (36). Bu nedenle çevrelerinde görsel ilişki içerisinde oldukları öğelerle olan oranları bakımından lüzumundan büyük yada küçük ölçülere sahip kent mobilyaları estetik açıdan zayıf kalabilir (35).

Fonksiyon, biçim, renk, doku, ölçü, malzeme gibi tasarım kriterlerinin doğru yerde ve doğru zamanda bir araya getirilerek kullanılması ile estetik olan ve görsel değer taşıyan kent mobilyalarının tasarlanabilmesi sağlanacaktır.

Güzel görünen, ilginç bir çevre insanlar için çekici, güzel olmayan bir çevre ise itici bir mekansal davranışa neden olmaktadır. Görsel çevrenin özellikleri ve insan davranışları arasındaki ilişkilerin saptanması ve bilinmesi sonucu tasarımcıların daha iyi bir çevre tasarlayabileceği, kullanıcıların eylemlerine ve görsel tercihlerine uygun çevresel konumlarının (setting) düzenlenebileceği bu olgununda daha sonra yaşam kalitesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir (28).

1.6.2. İçinde Buldukları Mekana Bağlı Olarak Kent Mobilyaları

Kent mobilyaları denildiğinde, buldukları mekana bağlı olarak açık alan kavramı gündeme gelmektedir.

Kentsel açık alanlar çevrelerine, öğelerine ve içlerinde oluşan eylemlere göre iki grupta toplanabilir (37).

- . Yeşil alan (open space)
- . Kentsel açık mekan (urban space)

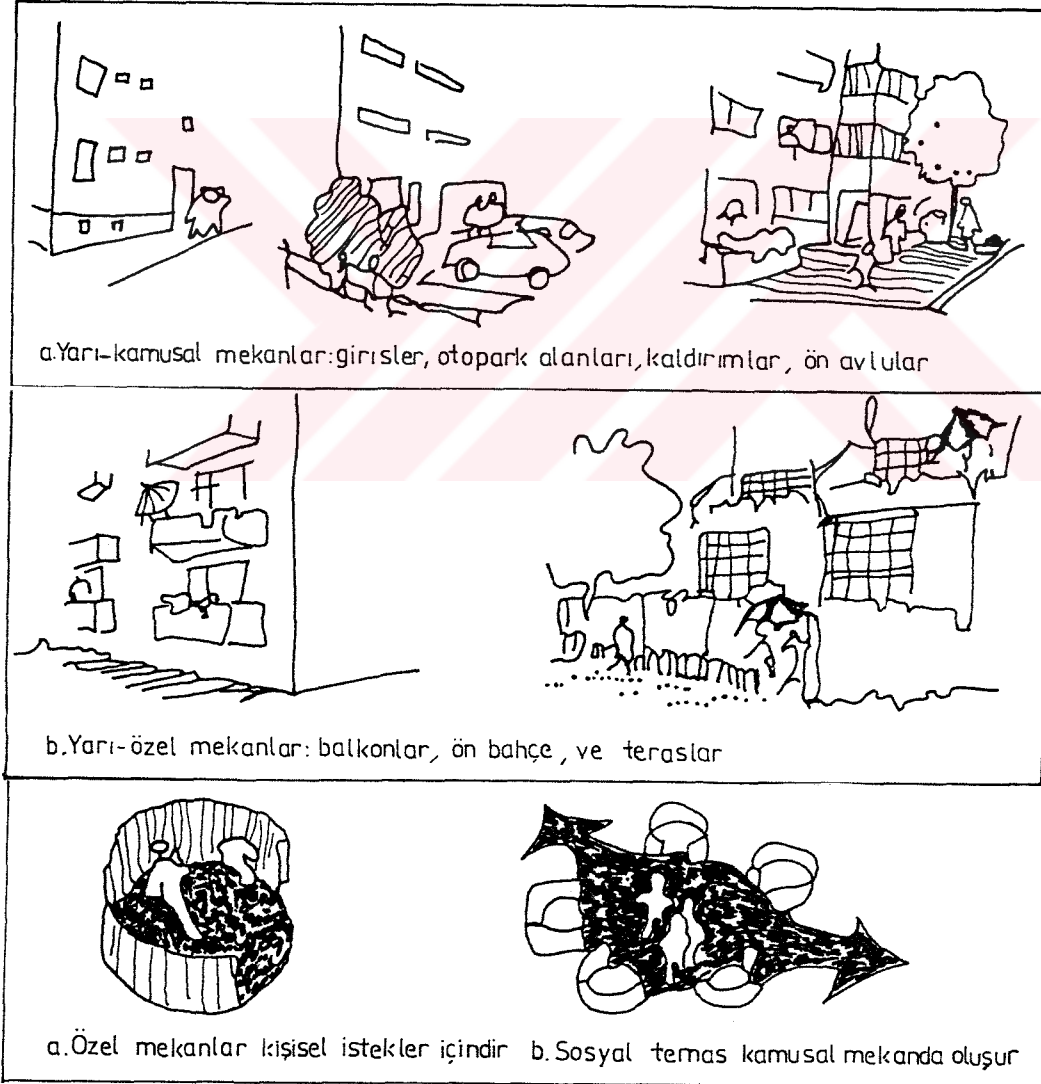
Yeşil alanlar kentin yerleştiği doğal çevrenin kentin yakın çevresindeki ve kent içindeki uzantılarıdır ve kentlilere bitki örtüsü ve diğer canlılarıyla doğayı getirir (37).

Kentsel açık mekanlar ise kentte yapılar arasındaki tüm dış mekanlardır. Çevrelerindeki yapılarla mekan hissi uyandıracak kadar yakın ilişkide olan kentsel açık mekanlar yapı yüzeyleri ile şekillenir. Tabanı kısmen yada tamamen kaplama malzemesi

ile döşeli olan kentsel açık mekanlar; dış kullanım alanları ve dolaşım alanları olarak gruplanabilir. Dış kullanım alanları ışık, hava, dışarıda yaşama olanakları ve güzel görünüş sağlayarak iç mekanların yaşanılabilirliğini arttıran açık ve yarı açık özel oturma alanları (balkon, teras,...) avlu, ön, yan ve orta bahçeler, oyun bahçeleri, park, meydan...gibi açık alanlardır. Dolaşım alanları yapılar ve kentin çeşitli bölümleri arasındaki yaya-taşıt ulaşımı ve haberleşme ilişkilerini kuran geçit, sokak, cadde ve bulvarlardır (37).

Dış kullanım alanlarından dolaşım alanlarına geçişte işlevler ve eylem dokusu açısından aşamalı bir sıralama vardır. Bu sıralama; (37).

Özel-----yarı özel-----yarı kamuya açık-----kamuya açık mekanlar şeklinde ifade edilebilir (Şekil 21).

Şekil 21. Özel, yarı özel, yarı kamusal ve kamusal mekanlar (38).

Kamusal mekan , herkesin, her kentlinin tartışmasız girebildiği, serbestçe hareket ettiği, kamuya ait mekanlardır. Özel ve kamusal mekanlar, kentte birbirinden sert ve kesin çizgilerle ayrılmazlar. Bunları tamamlayan geçiş mekanları vardır. Bunlarda yine kentsel dış mekanlara ait olan yarı -özel ve yarı kamusal mekanlardır (38).

Kent mobilyalarının yer aldığı kentsel kamusal mekanlar (kentsel dış mekanlar), yapıların oluşturduğu, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların ilişkilendiği bir bütündür. Kent için önemli olan bu dış mekanların dekorasyonu, canlandırılması kentsel mobilya, doğal peyzaj elemanları (bitkiler) ve yapılanmış tanıtım öğelerinin belirli bir anlamda bilinçli olarak düzenlenmesine bağlıdır (38).

Kent mobilyalarının bulunduğu kentsel kamusal mekanlar dört grup altında incelenmektedir (38).

Düzenlenmiş yaya alanları

Parklar

Dinlenme, eğlenme ve spor alanları

(rekreasyon alanları)

Çocuk oyun alanları

Geçiş alanları

Sokaklar

Yaya yolları ve kaldırımlar

Ulaşım alanları

Alışveriş mekanlar

Çarşı

Alışveriş sokağı

Pazar yerleri

Bölgeler

Meydanlar

Odak noktaları

Tarihi dokunun yer mekanlar

1.6.3. Teknik Donatısına Göre Kent Mobilyaları

Kent mobilyaları alt yapıya bağlı olan ve alt yapıya bağlı olmayan elemanlar olarak iki grupta incelenebilir (18).

1.6.3.1. Alt Yapıya Bağlı Kent Mobilyaları

Alan aydınlatıcıları, yol aydınlatıcıları, trafik lambaları, ışıklı trafik kolonları, meydan saatleri, telefon kabinleri, parkmetreler, otobüs durakları, büfeler, gazetelikler, çeşmeler, ızgaralar, alt yapı tesis bakım kapakları, aydınlatma kolonları, havuzlar ve su oyunları, üst geçitler olarak sayılabilir (18).

1.6.3.2. Alt Yapıya Bağlı Olmayan Kent Mobilyaları

Döşeme elemanları, sınır elemanları, trafik bariyerleri, geçici trafik lambaları, yönlendirici ve yer belirleyici elemanlar, ticari tabela ve numaraları, reklam panoları, sokak levha ve numaraları, trafik işaretleri, gölgelikler, tenteler, dinlenme, park ve piknik alanı elemanları, oyun alanı elemanları, oturma elemanları, çöp kutuları, bayrak ve flama direkleri, heykeller olarak belirlenebilir (18).

1.6.4. Hareketliliklerine Göre Kent Mobilyaları

Kent mobilyalarının büyük bir çoğunluğunu sabit (hareketsiz) kent mobilyaları oluşturur. Tasarım tipine ve belirli fonksiyonlarına bağlı olarak yarı hareketli ve taşınabilir (hareketli) kent mobilyaları da üretilmektedir (39). Özellikle çöp kutuları örnek olarak verilebilir.

1.6.5. Malzemelerine Göre Kent Mobilyaları

Doğal ve yapay malzemeler olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Teknolojik gelişmelerin paralelinde ortaya çıkarılan yeni malzemeler ve bu malzemelerin kent mobilyalarında kullanılmasıyla çeşitlilik arttırılmıştır.

Yapımları için kullanılan materyallerin sınıflandırılması oldukça geniştir. Genellikle iki yada daha çok materyal (malzeme) bir arada kullanılabilir (39). Beton, ahşap,

metal, cam, plastik, akrilik, fiberglas, mermer, granit, tuğla, plastifiye kumaş, çadır bezi gibi doğal ve yapay malzemelerin kullanımı yaygınlaşmıştır (11).

1.6.6. Sayılarına ve Çoğalabilirliklerine Göre Kent Mobilyaları

Kent mobilyaları tekli, ikili, üçlü yada daha çok sayı içeren gruplar şeklinde bir arada olabilirler. Modüler mobilyalar olabilir ve esneklik (flexibility) özellikleri ile çoğalabilirler (26).

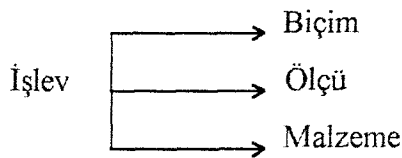
1.7. Bir Kent Mobilyasının Taşınması Gereken Önemli Kriterler

1.7.1. Fonksiyon

İşlev (fonksiyon) “Bir bütünün her bir parçasının kendine düşen görevi yerine getirmesi ve kendi üstündeki sistemin görevini yapmasına ve böylece bütünün işlemesine yardımcı olmasıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (40).

Diğer bir tanım ise “İşlev, yapının doğal ve yapma çevresine ilişkilerini oluşturması, kullanıcıların algılamalarına açılması çerçevesinde bir süreç, sınırladığı gereksinim programı açısından bir amaç, yayıldığı alanlarla bir bütün, bileşenlerin nitelikleriyle bir davranışı, malzemelerden boşluklara geçişte bir bağlantı, tek tek özelliklerin bir araya getirilmesiyle bir zorunluluk oluşturmaktadır” şeklindedir (41).

Yine işlev, kullanım veya işleyiş bakımından amaca uygunluk olarak tanımlanmaktadır. Mimarlıkta işlev, amaç, gereklilik ve uygunluk kavramlarını içermektedir (Şekil 22). Mimari tasarım çalışmalarında işlev, biçimi, ölçüyü ve kullanılacak malzemeyi belirler (36).

Şekil 22. İşlev ile biçim, ölçü ve malzeme arasındaki ilişki (36).

Kent mobilyası tasarımında her şeyden önce işlevsellik ön planda olmalıdır. Kullanım amacı belirlendikten sonra her mobilyanın temel işlevine uygun olarak biçimlendirilmesi gerekmektedir. Bir kent mobilyasına doğru biçim, ölçü, malzeme kullanılarak kazandırılan fonksiyonellik beraberinde daha estetik ve algılanabilir olma kavramlarını getirecektir.

1.7.2. Algılanabilirlik

İnsanlar bir çevre içinde yaşayabilmek, yaşamını sürdürebilmek için o çevreyi tanımak zorundadır. Çevreyi tanımak, kavramak algılama olayı ile başlayan bir sürecin sonucudur (2).

Algılama, çevreden bilgi alma yada edinme sürecidir ve aktif bir süreçtir (2).

İnsan içinde yaşadığı çevreden yararlanabilmek, ona uyabilmek yada onu kendine uydurabilmek için o çevreyi tanımak, anlamak zorundadır. Bu kendiliğinden olan bir olaydır ve çevreden bilgiler alma yoluyla olur. Bu bilgileri bize uygun ve doğru hareket etmemize yardım edecek biçimde yorumlayıp değerlendiren algıdır (2).

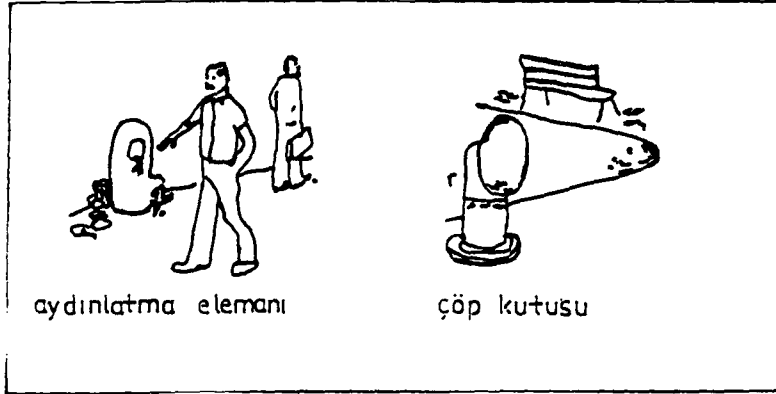
Genellikle, önceden hakkında bilgimiz olan bir şeyi algılamamız daha kolaydır. Tanıdığımız şeyleri görür, gerisini dikkate almaz. Başka bir deyişle gözlemlediklerimizi yeniden yaratırken, anlayabileceğimiz ve bize yakın gelen öğelere yöneliriz (42).

Algılanan her konu yeni görme biçimlerini ortaya koyabilir; ilginç bir görsel deneyime neden olan koşullara, ilkelere ve öğelere sahip bir form onun daha kolay algılanmasına yol açar (43).

Her şeyden önce bir kent mobilyasının kullanıcıları tarafından anlaşılabilmesi, ne olduğunun tanımlanması gerekir. Kullanıcıların beğenisi ve kullanım kolaylığı gibi etkenler dikkate alınmadan yapılan ve farklı form anlayışı içeren tasarımlar bazen algılanamayabilir. Buda kullanıcılar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilir.

Bazı kent parklarında yer alan kent mobilyaları kullanıcıları tarafından anlaşılammış ya da o mobilyanın üstlendiği işlevden farklı bir işlev doğrultusunda kullanılmıştır. Örneğin, Newyork'da bir kent parkında aydınlatma elemanı olarak tasarlanan Şekil 23'deki ilk mobilya kullanıcıları tarafından yanlış algılanarak çöp kutusu

olarak kullanılmış, yine aynı örnekteki gemi bacası biçiminde bir çöp kutusu olarak tasarlanmış ikinci mobilya ise hiç anlaşılmasını sebebiyle kullanılmamıştır (44).

Şekil 23. Biçimleri sebebiyle işlevlerinin algılanamadığı kent mobilyalarına örnekler (44).

Yeni ve farklı bir işlev için üretilen bir kent mobilyasının algılanabilmesi de oldukça güçtür. Örneğin, endüstri ürünleri tasarımcıları tarafından tasarlanan ve farklı bir işleve hizmet için üretilen bu kent mobilyasının (Şekil 24) kent mekanlarında kullanılması gerçekleştirilirse insanların bu mobilyayı anlayabilmeleri ve amacının ne olduğunu tanımlayabilmeleri oldukça güç olacaktır.

Şekil 24. İnsanları dinlendirme amacı ile tasarlanmış yeni ve farklı bir kent mobilyası (45).

Yine algılanmanın sağlanabilmesi için Croce'ye göre, belli bir büyüklük, algılanamayacak kadar küçük olamayacağı gibi, kavranamayacak kadar da büyük olmamalıdır (46). Bu nedenle kent mobilyalarında ölçü birliğinin sağlanması

gerekmektedir. Böylece kullanıcılar, gözü kapalı bir biçimde de olsa kenti ve kent mobilyalarının yer aldıkları mekanları algılayabilirler ve sürekli alışkanlıklar elde edilerek, kent yaşamındaki karmaşa ortadan kalkarken, daha düzenli bir yaşam biçimi sağlanmış olur (47).

1.7.3. Dayanıklılık

Dayanıklılık sözlük anlamı ile, dayanıklı olma durumu, dayanımı çok olan, dayancı çok süren, sağlam, güçlü, zorlu gibi terimleri içermektedir (48).

Her endüstri ürünü gibi kent mobilyaları da tasarlanır, kullanılır, aşınır, eskir ve yenilenir. Bu süre içinde kent mobilyasının yaşamını olumsuz yönde etkileyen bazı dış faktörler vardır (8). Yapı ve malzeme üzerinde iklimsel verilerin etkileri oldukça önemlidir (14). Diğer bir önemli faktör ise kullanıcıların, kent mobilyaları üzerindeki olumsuz davranışlarından kaynaklanan “Vandalizm” oluşturmaktadır.

20.yy. kent yaşamında görülen vandalizm’in oluşma sebepleri fiziksel, sosyal, biyolojik, psikolojik ve politik olabilir (49). Birey çevresinde yer alan donatıyı benimser, kanıksar veya parçalar. Benimsemesi, onu koruması, kanıksaması; görmemezliğe gelmesi, parçalaması ise; seçtiği hedef ile topluma, düzene veya mekana karşı olan tutumunu ifade eder. Çevremizde örneklerini bolca gördüğümüz parçalanmış, sökülmüş bir telefon kulübesi, üzerleri kesici aletlerle çizilmiş, kazılmış banklar, kırılmış, tahrip edilmiş aydınlatma elemanları toplumsal yıkımın önemli bir parçası olan vandalizm’i oluşturmaktadır. Vandalizm’ e uğramış mobilyalar ise insanları psikolojik olarak rahatsız etmekte, koruma-sahiplenme duygusunu köreltmektedir (50).

H. Christensen ve M. Samdah (USDA Forest Service) yaptıkları araştırmada, kent içi bir rekreasyon alanında vandalizm’in oluşumunda çevresel durumun oluşturduğu potansiyel etkiyi saptamaya çalışmışlardır. Mevcut alan içerisinde yer alan piknik masaları ile yapılan bu çalışmada, buldukları konum itibari ile daha çok dikkat çeken (yürüyüş yollarına daha yakın olan) daha eski ve daha canlı renklerle boyanmış olan (kırmızı, yeşil) masaların vandalizm’e daha çok maruz kaldığı gözlenmiştir (51).

Bu nedenledir ki tasarımcılar, özellikle vandalizm’e karşı insanların benimseyeceği, iletişim kurabileceği ve zarar vermeyeceği kent mobilyaları üretirken,

bunu en iyi hangi malzeme ve bağlantı detayları, hangi formlar, renkler dokular vb. etkilerin sağlayacağını araştırmalıdır (50).

1.7.4. Bir Kent Mobilyasının Taşınması Gereken Diğer Kriterler

Süreklilik, kullanım yoğunluğu, yerel krakter, estetik, güvenilirlik, kolay uygulanabilirlik, esneklik, ekonomik olma olarak sıralanabilir.

1.8. Bir Kent Mobilyasını Biçimlendiren Faktörler

Bir kent mobilyasını biçimlendiren en önemli faktörlerden biri teknolojik gelişmeye bağlı olarak artan üretim çeşitliliği olarak belirlenebilir. Ancak her çevrenin, ülkenin rekabet edecek güçte olan kendi üretim kimliği, o çevrelerdeki çevre ve şehir mobilyası tasarımının en temel kimliğinin izlerini taşımak ve ifade etmek zorundadır. Örneğin Venedik camcılık, İngiltere demir-çelik endüstrisindeki teknolojik üstünlüklerini, bu yöndeki rekabet güçlerini, birçok tasarım alanında olduğu gibi kent mobilyası tasarımında da “belirleyici ve yönlendirici” olarak kullanmışlardır. Önemli olan, bir başka yerde yapılamıyacak ve o çevreyi ve kimliğini en iyi tanımlayacak tasarımın elde edilmesidir (52).

Kentlerimizde çok değişik ve yoğun yapılaşmalarda yer bulmaya çalışan kent mobilyalarının biçimlemesinde etkili olan diğer faktörler ise; (16).

- Nüfus artışı
- Toplum etkileri, gelenekler, ön yargılar, zaman boyutunun birikimleri, tarihsel çerçeve
- Psikolojik etkiler, bellek seçiciliği
- Eskime
- Eş zamanda mevcut fiziksel çerçeve
- Tasarım dili ve yenilik koşullanması, insanın konfor düzeyinin artması
- Malzeme özellikleri

1.9. Kent Kimliği

İnsanoğlunun çevresini düzene sokması Taş devrinin karanlıklarından başlar. Doğanın sağladığı sığınaklar yeterli olmayınca, kendisinin yapıcılığı başlamıştır. Daha sonra ailenin ve daha büyük grupların çeşitli faaliyetlerini barındıran yapılar, belli düzenler içinde bir araya geldikleri zaman kişinin boyutunu aşan, meydan, sokak, mahalle gibi büyük yerleşme öğeleri ortaya çıkmıştır. Bu öğeler sadece boyut ve biçimleri ile değil yarattığı boşluklarda insanlara sağladığı imkanlarla kimlik kazanmaya başlamıştır. Bir bakıma, simgeleşen fiziksel çevre günlük yaşantıyla adeta eşdeş olmuştur. Böylece içinde yaşanan yapının birey için bir ilk kabuk, onu çeviren daha geniş çevrenin toplum için ikinci bir kabuk olduğu söylenebilir (53).

Kent kimliğini oluşturan pozitif ve negatif öğelerdir. Yapılar (mass) pozitif öğeleri, bunların tanımladığı dış mekanlar (space) negatif öğeleri ifade etmektedir. Tek yapı kenti oluşturan öğelerden yalnızca birisidir. Nasıl ki bütün onu oluşturan parçaların her birinden farklı bir niteliğe sahipse, kentte onu oluşturan tek yapılardan farklı nitelikler taşımaktadır. Ancak tek tek öğelerin bir araya gelmesi ile kentin tümüne ilişkin makroform ve siluet oluşmakta, kent biçimlenmekte ve bir kimlik kazanmaktadır (54).

Jacobs ve Appleyard “kimlik” kavramına ilişkin olarak, kentlinin, kentsel çevrenin bir bölümü ile özdeşleşmek isteği, kentsel çevreninde bu, bireysel ve grup olarak (birlikte) kendini açıklamaya yanıt verebilmesi gereği üzerinde durmaktadır. Duyum ve imgeleme mekanın formu ve niteliğine de bağlıdır. Böyle bir duyumun en basit biçiminin kimlik olduğunu belirten Kevin Lynch, en dar anlamı ile bir yerin anlaşılması, diğer yerlerden ayırt edilebilmesidir, demektedir (55).

H.L. Gornham’a göre, bir yerin kimliği başlıca şu üç bileşenden oluşmaktadır, (55).

- Fiziksel çevre ve görünüm
- Gözlenebilir aktiviteler ve işlevler
- Anlamlar ve simgeler

Bu bileşenlerin karşılıklı ilişki ve etkileşimi, bir yerin kimliğinin oluşmasında önemli rol oynamaktadır (55).

Kent kimliği, fiziki çevre içinde yer alan yaşam biçimi ile de bir bütün oluşturur, toplumsal olarak üretilir. Sürekli değişim ve gelişim halinde olan toplum ilişkileri, kent kimliğinin devamlı olarak yeniden tanımlanmasına, üretilmesine neden olmaktadır. Kent kimliği, toplum kadar tasarımcının da etkilediği, tamamen yeni öğeleri veya geçmişten öğeleri yada geçmişteki öğelerin yeniden yorumlandığı kültürel bir olgudur. Kent kimliği, “geçmişten geleceğe” bir süreklilik olarak algılamak ve kavramak, kenti yaşatmada ilk temel ilke ve önceliklerdir. Kent, tarihsel süreç içerisinde, doğa-insan ilişkilerinde değişen ve yeniden oluşan, topluma özgü doğal ve yapay her türden öge ve etmenlerin bütünü olarak ele alındığında; topluma yada kentin varoluşuna bağımlı kent kimliğini de, kültürel bir kavramdır. Kentin temel öğeleri, kimliği, kültürel yaşam yada olanları, tarihi ve geleneksel dokusudur (56).

Kentler özgün karakterleri ile kimlik kazanırlar. Mimari ve kentsel açıdan özgün, tanınan karakterlerini kaybeden kentler ise herhangi bir kent , köy veya yerleşim kimliğine bürünürler ve hatta kimlik karmaşasına düşerler. Kimlik bireysellik ve tek olma kavramlarıyla bağdaştırılabilir. Kentsel kimlik bir kentin, çevrenin doğal ve yapay elemanları ve sosyo-kültürel özellikleriyle tanımlanır (57). Doğal ve yapay yada doğa yapısı insan yapısı olmak üzere iki ana gruba ayrılan faktörler kent imge öğelerini oluşturmaktadır. Kentin toplumsal, ekonomik ve fiziksel bünyesi ile mekanda ortaya çıkan, kent imgesine, kent görüntüsü içinde görsel algımızı etkileyen tüm nesnelere birer hammadde (kent imge öğeleri) olmaktadır (58).

Örneğin bir kent genel görüntüsü (siluet), bazı özel tören ve çarşı alanları, yolları, kendine özgü lehçesiyle konuşan insanları ve tüm doğal çevresiyle gözlemci üzerinde türlü izlenimler bırakır. İşte bu izlenimlerin toplamı o kentin bizdeki imgesi olur (58).

Bu bağlamda, doğal çevre kapsamı içinde coğrafi özellikler, bitki örtüsü, iklim, topografya yer alırken; yapay çevre kapsamında Kevin Lynch'in, *The Image of City* (1960) yapıtında yollar, kenarlar-sınırlar, bölgeler, düğüm noktaları , ayırıcı belirtiler olarak belirlediği bu beş görüntü (imgelem) ögesi ile bu görüntü öğeleri içinde yer alan büyük ve küçük ölçekli tüm yapılar (yapay elemanlar) kent kimliğini oluşturmaktadır.

Trabzon kenti örneğinde de, kent imgelem öğelerinden olan ve kent mobilyalarının da yoğun ve tüm çeşitlerinin kullanıldığı; Atapark ve çocuk oyun alanı, Meydan parkı ve çevresi, Ortahisar mahallesinde önemli özellikler içeren bazı sokaklar

seçilerek kent mobilyası ve kent mobilyası- mekan ilişkilerinin irdelenmesi yoluna gidilecektir.

1.10. Kent Kimliği ve Kent Mobilyaları İlişkisi

Kent içinde barındırdığı farklı varlık alanlarında yer alan devingen, birbirleriyle ilişkili sistemlerin tümüdür. Bu sistemler, kişilerin yaşam tarzı, toplum kişiliği, kamusal, özel yada yarı özel mekanlar ile kent doğası ve tüm kent öğeleri olabilir. Bütün bunlar ise kent açısından birer kimlik göstergesidir. Bu anlamda kent kimliği geçmişten geleceğe uzanan tüm fiziksel ve moral kültür öğelerinin genel görünümü, toplu bir mesajdır. Kent kimliği bir yönüyle de algılamaların toplamı ve bir etkidir. Kuşkusuz bu etkiyi yaratan kent mobilyaları da dahil olmak üzere kent mekanları ile her türlü kentsel birim ve öğelerdir (8).

Çağdaş iletişim kuramcılar, kentin onu değişik şekilde yaşayan, algılayan bireyler ve toplum kesimleri üzerinde etkin mesajları olduğunu ileri sürmüşlerdir. Gerçekten de çağımızın kentleri toplumsal iletişim ve bilgilenmenin yoğun olduğu merkezlerdir. Çevre düzeninin davranış ve yaşam tarzını belirleyici bir faktör olması, mekanın ve çevre düzeninin kültürel boyutu olarak nitelendirilebilir. Bu ise içinde yaşayan insan ile fizik ve moral elemanları ile kent kimlikleri arasındaki ayırıcı varlıkların özünü oluşturur (8).

Nesnel bir çevrede yaşamının nesne kullanımının değişik boyutlarda iletişimi gerektiren, ilişkileri içerdiği düşünülürse, kent mobilyaları da bu iletişim ortamına değişik boyutlarda bildiriler taşıyarak katkıda bulunurlar. Toplumun değişik kesimleri tarafından farklı anlaşılan bu bildiriler tüm kültür grupları tarafından anlaşılabilir olacak yalınlıkta olmalıdır. Her kültürel kökenli kullanım nesnesi gibi, kent mobilyaları da temel kullanım işlevlerinin yanı sıra toplum yaşamı içinde zamanla “bir anlam aktarma”, “anlamaya konu olma”, “bilgi iletme”, “bir bildirim taşıyan olma”, gibi iletişimsel işlevleri de yüklenirler. Böylece nesne kendini anlatmakla kalmaz, katıldığı çevrenin peyzajı içinde işlevsel, anlamsal, estetik boyutlarda görevler yüklenerek çevre kimliğinin ayırıcı, özelleştirici varlıklarından biri olarak yerini alır (8).

Kent mobilyaları özelde çevre kimliği, genelde ise kent kimliği ile ilişki içerisindedirler. Bu nedendir ki kent mobilyalarının çevreden soyutlanarak tekil bir obje

olarak ele alınıp değerlendirilmesi oldukça hatalıdır. Bir kent mobilyasının taşınması gereken tüm kriterler sağlanmasına rağmen, eğer o mobilya yer alacağı mekan ile uyuşmuyorsa başarılı bir kent mobilyası tasarımından söz edilemez. Kent mobilyalarının önce yer aldıkları mekanlarla ilişkilendirilmesi ve bu ilişkinde diğer kent öğeleriyle birlikte daha geniş bir bütün içinde ele alınması gerekmektedir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Uygulama

2.1.1. Varsayımın Belirlenmesi

Bilindiği gibi, yaşam yalnız yapıların içinde değil dışında da sürmektedir. Öyleyse yapıların dışının da içi kadar “yaşanılabilir” olmasına özen gösterilmelidir. Yapıların dışında kalan mekan, başlıca elemanları sokak ve meydan olan kentsel mekandır. Kentsel mekanın “yaşanılabilirliği”, tasarımının kullanıcılarının beklentilerine cevap verebilme yeteneği ile belirlenir. Kentsel tasarımın kuralları Aristo’nun bir deyişinde şöyle özetlenmektedir; “kentler üzerinde yaşayanları koruyacak aynı zamanda da mutlu kılacak şekilde tasarlanmalıdır” (59).

Kent ve kentsel mekanların fiziksel büyümeleriyle artan görsel kirlilik ya da genel ifadeyle kentsel peyzajdaki bozulmalar nedeniyle kimlik, anlam ve imge yaratma kavramları günümüz kentsel tasarım çevrelerinin tartıştığı temel konular haline gelmiştir (60).

Her çevrenin onu tanımlayan belirli bir karakteri vardır. “Çevre bileşenlerinin görünen biçim, doku, renk özelliklerinin ve o çevreye özgü olan bir araya geliş şekillerinin ürünü” olarak tanımlanabilen belirli bir çevre karakteri coğrafya ile birlikte insan varlığının ve kişiliğinin bir uzantısı olarak kabul edilen kültürün, sosyal yaşamın o çevreye yansımaları ile zaman içinde oluşur. Böylece fiziksel yön aynı zamanda toplumsal bir simge haline gelir ve belirli bir çevre karakteri salt o çevrenin fiziksel yapısı ile değil fakat daha çok bir anlam duygusundan yükselen simgesel içerik ile tanımlanır (1).

Bu bağlamda tez çalışmasında, kentsel mekanları (çevreleri) tanımlayan öğeler olmalarından dolayı kent mobilyaları ve mekan ilişkisi bir bütün olarak ele alınmıştır. Kuramsal bölümde de belirtildiği gibi kent mobilyalarının yer aldıkları kentsel kamusal açık alanlara ait sınıflama, Trabzon kenti için ele alınarak beş farklı örnek alan seçilmiştir.

Seçilen bu mekanlarda yapılan çalışmalara bağlı olarak tez kapsamında şu varsayımlar ortaya atılmıştır:

- Kent mobilyaları fonksiyonel olmaları yanında görsel açıdan da önemlidirler.
- Kent mobilyaları büyük ve küçük ölçekli diğer bütün kent öğeleri ile ilişkilidirler.
- Kent mobilyaları yer aldıkları mekanları etkilerler.
- Kent mobilyaları buldukları mekanları olumlu ya da olumsuz yönde önemli derecede etkiliyorsa, bu etkiler dolaylı olarak kent kimliğine de yansır.

2.1.2 Uygulamada Kullanılacak Yöntemin Seçimi

Mimarlık ve sanat yorumları hakkında toplanacak bilgiler için en sık kullanılan yöntem “soruşturma” yöntemidir ve bu yönteme ait teknikler genel bir isim olarak “anket” adı altında toplanır. Çevre çözümlemesi alanında uygulanabilen bu anketlerin birçok çeşidi vardır. Anketler arasında görsel deneyimi ölçmede kullanılan bir teknik, kelimeler arasındaki anlamsal ilişkileri (karşıtlık ve gruplama) temel alan sıfat çiftlerinin kullanıldığı cetvellerdir. Bunlardan karşıt sıfat çiftlerinin kullanıldığı “anlamsal farklılaşma cetvelleri” bu kapsamda, mimaride anlam araştırmalarında ya da görsel biçimin simgesel ilişkilerinde geniş ölçüde kullanılmaktadır. Anlamsal farklılaşma cetvelleri olarak adlandırılan bu teknikle elde edilen sonuçların geliştirilmesi “etmen çözümlemesi” (factor analysis) olarak adlandırılan daha ileri bir işlem kullanılmaktadır. Amacı bilgi indirimi ve özetlemek olan etmen çözümlemesi ile kategorilerin oluşumu sağlanmaktadır (1).

Çevresel niteliği, gözlemcinin değerlendirmesine dayalı tekniklerle ölçmek, tercihe dayalı yargıları ve karşılaştırmalı değerlendirmeleri içermektedir. Sanoff’a göre, belirli bir çevre karakteristiğine dayalı yargılara karşın, karşılaştırmalı değerlendirmeler, belirli çevreleri bir standart değer seti (kavram veya sıfatlar) bağlamında yargılar. Bu tür değerlendirmelerde çevrenin tanımı, sunuluşu için dolaylı (sözlü tanımlar) ve dolaysız (fotoğrafik imajlar, modeller, çizimler) kullanılır (61).

Tezin uygulama bölümünde kullanılan yöntem soruşturma tekniklerinden olan anket ve ankete bağlı anlamsal derecelendirme ölçeği olarak belirlenmiştir (Bakınız Ek1). Anlamsal derecelendirme ölçeğinde “ölçü-oran dengesi, malzeme uyumu, farklı olma,

çevre ile uyumlu olma, çevreye estetik açıdan katkısı” gibi hem kent mobilyalarına hem de buldukları mekanlara etkilerinin değerlendirilebileceği 22 kriter yer almaktadır.

Öznel değerlendirme tekniklerinden olan anlamsal derecelendirme ölçeği (Semantic Rating Scale) ilk bakışta anlamsal farklılaşma cetvelinin (SD) bir sırasından oluşmuş biçimi olarak görülür. Fakat, sıfat çiftlerinin farkıyla bu ölçekten ayrılır. Sıfat çiftlerinin yalnız karşıt olma koşulu yoktur. Sıfat çiftlerinin pozitif ve negatif anlam yüklü olmaları yeğ tutulur (62).

R. Küller, çevresel değerlendirmede kullanılan sıfatları 8 ayrı faktör altında toplamaktadır (10).

Bunlar;

. hoşluk	. güç
. karmaşıklık	. sosyal statü
. birlik	. sevgi
. kapanmışlık	. özgürlük

olarak sıralanmaktadır.

Ancak R. Küller’in ölçeği karşıt sıfatlarından kurulan Osgood’un derecelendirmesinden, aynı sıfatın, en çok ve en az değerde belirlenmesiyle ayrılık göstermektedir. Bu derecelenme her bir sıfat için ister negatif ister pozitif olsun ayrı ayrı değerlendirmeyi verdiği için Osgood ölçeğinden daha yararlı görülmektedir (10). R. Küller’in oluşturduğu derecelenmeye bağlı olarak anket formunda yer alan kriterler şu şekilde derecelendirilmiştir. Örneğin “malzeme uyumu” kriteri için;

‘ Malzeme uyumu’

	ya							ya da	
en az	<u>-3</u>	<u>-2</u>	<u>-1</u>	<u>0</u>	<u>+1</u>	<u>+2</u>	<u>+3</u>		en çok
	1	2	3	4	5	6	7		

Kent mobilyasına ilişkin belirlenen “malzeme uyumu” ve diğer kriterler her deneğe ayrı ayrı uygulanarak 7’li ölçekte belirlenen işaretlere (derecelenme) göre değerlendirme yoluna gidilmiştir.

2.1.3. Ön Çalışma

Kent mobilyası tasarımına halk katılımının sağlanması amacını güden yaklaşımdan hareketle çalışma alanı olarak seçilen Trabzon kentinin, gerek kent içindeki konumu ve gerekse de tarihi özelliği açısından önemli bir düğüm noktası olan Meydan parkı ve çevresinde yapılmak üzere bir ön anket formu oluşturulmuştur.

Ön anket, rastlantısal yolla seçilen genç-orta yaş ve orta yaşın üzerinde olmak üzere üç gruba ayrılan toplam 100 denek üzerinde uygulanmıştır. Deneklere yöneltilen sorularla kent mobilyası kavramını nasıl yorumladıkları, alan içinde yer alan kent mobilyalarından en önemli buldukları ve hangilerini beğenip beğenmedikleri sebepleri ile birlikte öğrenilmeye çalışılmıştır.

2.1.4. Çalışma Alanının Tanımlanması

Ön anket sonucu saptanan verilere bağlı olarak çalışma alanının genişletilmesine karar verilmiştir. Ön anketin uygulandığı Meydan parkı ve çevresi, odak noktası (park içi) ve alışveriş alanı (parkın çevresi) olmak üzere iki ayrı mekan olarak ele alınmıştır. Yine kent içi parkı ve çocuk oyun alanı olarak belirlenen Atapark ve tarihi dokunun da yer aldığı Ortahisar mahallesi Eski Valilik ve Zağnos köprüsü yol güzergahı ile ana çalışma alanları tanımlanmıştır.

2.1.5. Anket Formunun Oluşturulması

Anket formunun oluşturulması aşamasında, ön anket bulgularının değerlendirilmesi sonucu deneklerin kent mobilyalarını hangi sıfat ve kavramlarla tanımladıkları belirlenmiştir. Ayrıca konunun uzmanları ile yapılan görüşmeler ve literatür taramasına bağlı olarak çeşitli çalışmalarda kullanılan (1, 2, 10, 62) semantik ölçeklerde değerlendirilerek kent mobilyası ve mekan ilişkisini tanımlayabilecek kriterlerden oluşan bir sıralama ölçeği (anlamsal derecelendirme ölçeği) belirlenmiştir. Seçilen beş farklı mekandaki kent mobilyası ve çevreye etkilerini tanımlayabilecek sıralama ölçeğinin yer

aldığı anket formuna (Bakınız Ek 1), bu mekanlardaki tüm donatı örneklerini içeren fotoğraflarda (Bakınız Ek 2) eklenmiştir.

2.1.6. Deneklerin Seçimi

Kent mobilyalarının kullanıcıları olan halkla yapılan ön ankette, deneklerin kent mobilyası kavramını çoğunlukla bilmedikleri ve bu konuda yorum yapamadıkları gözlenmiştir. Anlamsal derecelendirme ölçeğinin de çok iyi anlaşılacağı kaygısından hareketle soruşturmanın konuyla ilgilenen uzman gruplar ve öğrencilerle yapılmasına karar verilmiştir. Soruşturma, peyzaj mimarlığı üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan otuz kişilik bir grup ile peyzaj mimarlığı ve mimarlık bölümü araştırma görevlileri, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden oluşan yirmi kişilik diğer bir gruba uygulanmıştır.

2.1.7. Anketin Uygulanış Biçimi

Deneklerden, kendilerine gösterilen fotoğraflardan her bir mekan için beğendikleri ve beğenmedikleri kent mobilyalarını belirledikten sonra sıralama ölçeğinde yer alan kriterleri seçtikleri tüm mobilyalar için ayrı ayrı değerlendirmeleri istenmiştir. Soruşturma, deneklere uygun ortamlarda topluca değil tek tek uygulanmıştır.

2.1.8. Anket Sorularının Değerlendirilmesi Yöntemi

Veriler iki aşamalı olarak çözümlenmiştir. İlk olarak deneklerin beğeni düzeyine bağlı olarak tercih ettikleri kent mobilyalarından en çok beğenilen ve beğenilmeyenleri belirleyebilmek amacı ile veriler χ^2 testine tabi tutulmuştur. 50 denekten 25'inin mobilyayı beğenmesi ya da beğenmemesi beklenen durum olarak alınmış ve aşağıdaki formüle göre işlem yapılmıştır.

$$\chi^2 = \sum \frac{(G-B)^2}{B} \quad (1) \quad \begin{array}{l} G= \text{Gözlenen değer} \\ B= \text{Beklenen değer} \end{array}$$

χ^2 formülünden elde edilen χ^2 hesap değerleri, n-1 serbestlik derecesi ve %5 önem düzeyine göre χ^2 tablo değerleriyle karşılaştırılmıştır. $\chi^2_h > \chi^2_t$ eşitliği elde edildiği için bu eşitliği sağlayan en büyük χ^2 değerleri atılmış ve işlem yeni verilere göre tekrarlanmıştır. $\chi^2_h < \chi^2_t$ eşitliği elde edildiği zaman bu değerlerin orta derecede beğeni düzeyini temsil eden değerler olduğu düşünülerek yapılan işlemler sırasında yüksek veya düşük tercih oranı sebebiyle atılan χ^2 ler arasından aritmetik ortalama değerleri en yüksek kent mobilyaları en çok tercih edilen değerler olarak belirlenmiştir.

χ^2 testi ile saptanan kent mobilyalarına ait veriler bilgisayarda, Statgraf istatistik paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilere faktör analizi uygulanmış ve kent mobilyalarını tanımlayan dominant değişkenler (kriterler) belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada F tipi faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonuçları, yorumlamaya yönelik bir takım esaslar (Bennett-Bowers, 1977; Harmon, 1968) dikkate alınarak değerlendirilmiştir (61).

1. Kabaca, faktör yükünün 0.30 ve daha büyük olması halinde, değişken ile ortak faktör arasında significant (anamlı ve önemli) bir ilişki bulunduğu yargısına varılır.

2. İki yada daha çok sayıda anlamlı faktör yükü bulunan faktör, ortak faktör niteliğinde sayılır.

3. Bir faktörün bütün yüklerinin pozitif ve anlamlı oluşu, bu faktörün önemli bir simge olarak kabul edilemeyeceğini gösterir.

4. Faktör yükü en büyük olan değişken, bu faktörün ölçüsü olarak görülebilir.

5. Bir faktörün adlandırılması, faktör yükü büyük olan bir veya birkaç değişkenin ortak özelliğine göre yapılabilir.

6. Faktör yükü, faktör ile değişken arasındaki varyansı ancak kare değeri oranında açıklayabileceği için, $x < 0.7$ halinde, bir kriter kullanılmakta ihtiyatlı davranılmalıdır.

Yukarıda belirtilen esaslar doğrultusunda yapılan faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen değişkenlerin (kent mobilyalarını tanımlayan kriterler) aritmetik ortalama değerleri hesaplanmıştır. Hesaplanan değerler grafikler haline getirilmiş ve grafikler yardımı ile hangi mobilya hangi kriterlerle tanımlanıyor soruları irdelenerek sonuçlar kısmında yorumlamaya gidilmiştir.

3. BULGULAR VE İRDELEME

3.1. Beğeni Düzeyine Bağlı Olarak Tercih Edilen Kent Mobilyaları

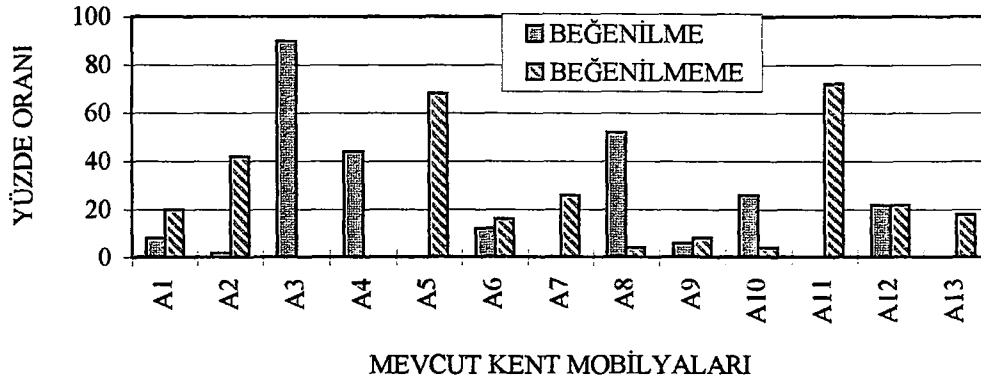
Her mekan için, denekler tarafından en çok beğenilen ve beğenilmeyen kent mobilyalarını belirleyebilmek amacı ile elde edilen verilere χ^2 testi uygulanmıştır. 50 denekten 25'inin bir kent mobilyasını tercih etmesi beklenen durum olarak alınmış ve %5 önem düzeyi ile sonuca gidilmiştir. Böylece yer aldıkları mekanları olumlu ya da olumsuz yönde en çok etkileyebilecek donatılar belirlenirken diğerlerinin elenmesi sağlanmıştır.

3.1.1. Atapark ve Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları

Kent içi parkı olarak alınan Atapark ve çevresinde yer alan 13 kent mobilyası (Bakınız Ek 2) şu şekilde sıralanmaktadır.

telefon kabinleri (A1) örtü elemanları (A5) tanıtıcı levha (A9)
oturma elemanları (A2) süs havuzu (A6) otobüs durağı (A10)
serander (A3) çöp kutusu (A7) büfe (A11)
yer döşeme kaplaması (A4) heykel (A8) çeşme (A12) saksılıklar (A13)

Deneklerin olumlu ya da olumsuz yönde tercih ettikleri kent mobilyalarına ilişkin frekans dağılım değerleri Şekil 25'de gösterilmektedir.

Şekil 25. Atapark ve çevresinde yer alan kent mobilyalarının frekans dağılım değerleri

Tüm mobilyalar frekans dağılım değerleri ile birlikte χ^2 testine tabi tutularak en çok beğenilen ve beğenilmeyen kent mobilyaları bulunmuştur.

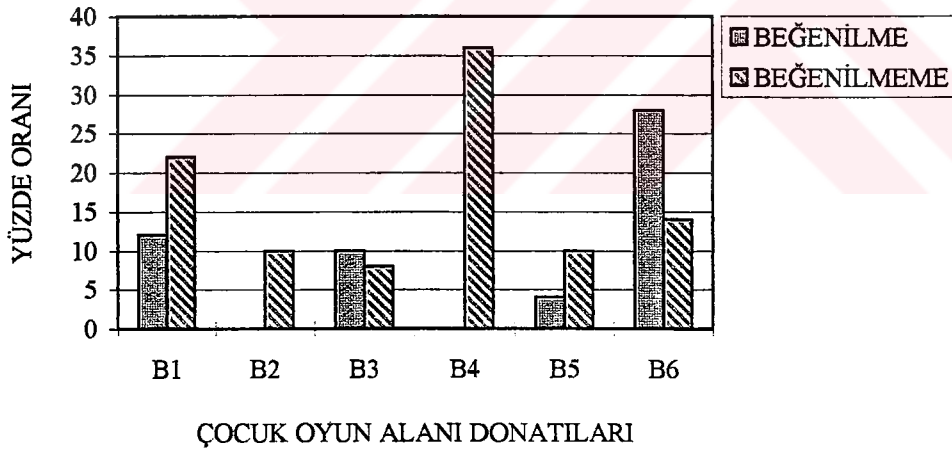
Buna göre Atapark ve çevresinde en çok beğenilen mobilyalar sırasıyla serander (A3), heykel (A8), yer döşeme kaplaması (A4) olurken beğenilmeyenler ise büfe (A11), örtü elemanı (A5), oturma elemanı (A2) olarak belirlenmiştir.

3.1.2. Atapark Çocuk Oyun Alanında Yer Alan Donatılar

Atapark çocuk oyun alanında yer alan 6 donatı (Bakınız Ek 2) şu şekilde sıralanmaktadır.

giriş kapısı (B1)	salıncak (B4)
kaydırak (B2)	tırmanma aleti (B5)
tırmanma aleti (B3)	salıncak (B6)

Çocuk oyun alanı donatılarına ait frekans dağılım değerleri Şekil 26'da verilmektedir.

Şekil 26. Atapark çocuk oyun alanında yer alan donatıların frekans dağılım değerleri

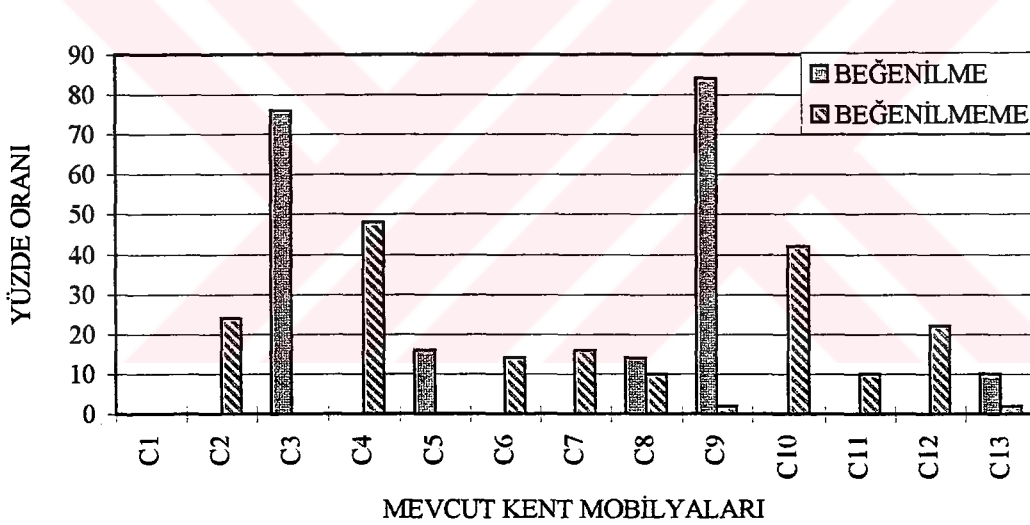
χ^2 testine sonucuna göre bu mekandaki tüm donatıların aynı düzeyde algılandığı ve en çok beğenilen ve beğenilmeyen çocuk oyun alanı donatılarının olmadığı ortaya çıkmıştır.

3.1.3. Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları

Tarihi dokunun yer aldığı bu mekanda yer alan 13 kent mobilyası (Bakınız Ek 2) şu şekilde sıralanmaktadır.

ilan ve reklam panosu (C1)	çeşme (C8)
ilan ve reklam panosu (C2)	çeşme (C9)
heykel (C3)	büfe (C10)
büfe (C4)	sınırlayıcı elemanlar (C11)
aydınlatma elemanı (C5)	büfe (C12)
telefon kabini (C6)	sınırlayıcı ve aydınlatma elemanı (C13)
yön belirleyiciler (C7)	

Her bir kent mobilyası için frekans dağılım değerleri Şekil 27'de gösterilmektedir.

Şekil 27. Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü çevresinde yer alan kent mobilyalarının frekans dağılım değerleri

Elde edilen verilere χ^2 testi uygulanmış ve beğenilen ve beğenilmeyen kent mobilyaları belirlenmiştir.

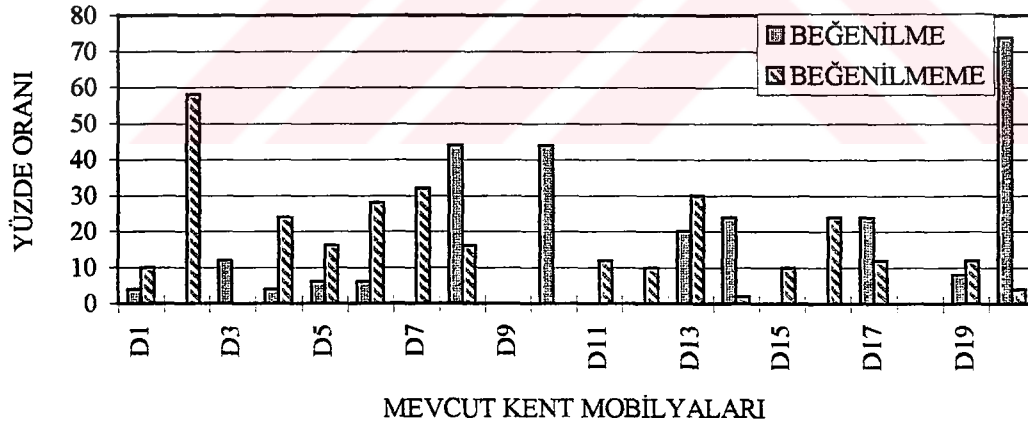
Buna göre sırasıyla heykel (C3), çeşme (C9) beğenilen kent mobilyaları olurken iki büfe (C4, C10) beğenilmeyen kent mobilyaları olarak belirlenmiştir.

3.1.4. Meydan Parkında Yer Alan Kent Mobilyaları

Odak noktası olarak alınan bu mekanda yer alan 20 kent mobilyası (Bakınız Ek 2) şöyle sıralanmaktadır.

büfe ve telefon kabini (D1)	oturma ve aydınlatma elemanı (D11)
büfe (D2)	büst (D12)
büfe ve telefon kabini (D3)	süs havuzu (D13)
örtü elemanları (D4)	süs havuzu (D14)
yer döşeme kaplaması (D5)	sınırlayıcı eleman (D15)
bilgi verici panolar (D6)	ilan ve reklam panosu (D16)
çöp kutusu ve ilan panosu (D7)	çeşme (D17)
ilan ve reklam panosu (D8)	oturma elemanı (D18)
bayrak direkleri (D9)	örtü elemanı (D19)
heykel (D10)	oturma elemanı (D20)

Tüm mobilyalar için hesaplanan frekans dağılım değerleri Şekil 28'de verilmektedir.

Şekil 28. Meydan Parkı kent mobilyalarına ilişkin frekans dağılım değerleri

χ^2 testi ile elde edilen sonuçlara göre Meydan Parkı için en çok beğenilen kent mobilyaları sırasıyla oturma elemanı (D20), heykel (D10), ilan ve reklam panosu (D8) olarak belirlenmiştir. Beğenilmeyen mobilyalar eşit düzeyde algılandığı için en çok beğenilmeyen tek mobilya büfe (D2) olarak belirlenmiştir.

3.1.5. Meydan Parkı Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları

Alışveriş alanı olarak alınan bu mekandaki 12 kent mobilyası (Bakınız Ek 2) şu şekilde sıralanmaktadır.

büfeler (E1)

otobüs durağı (E7)

saksılıklar (E2)

telefon kabinleri ve trafik lam.(E8)

aydınlatma elemanı ve tanıcı panolar (E3)

telefon kabinleri (E9)

sınırlayıcı elemanlar (E4)

örtü elemanları (E10)

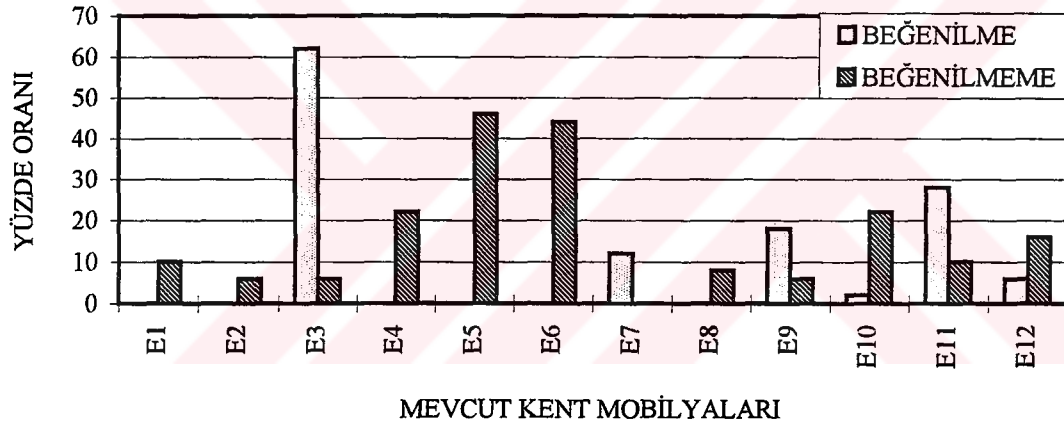
ticari tabelalar (E5)

saksılıklar (E11)

trafik işaretleri ve ticari tabelalar (E6)

taksi durağı (E12)

Meydan Parkı çevresinde yer alan kent mobilyaları için hesaplanan frekans dağılım değerleri Şekil 29'da verilmektedir.

Şekil 29. Meydan Parkı çevresinde yer alan kent mobilyaları için frekans dağılım değerleri

χ^2 testine göre bu mekandaki tüm mobilyalar aynı düzeyde algılandığı için sadece aydınlatma elemanı (E3) beğenilen kent mobilyası olarak belirlenmiştir. Beğenilmeyen mobilyalar ise ticari tabelalar ve trafik işaretleri (E5, E6) olarak belirlenmiştir.

3.2. Kent Mobilyalarına İlişkin Bulgular ve İrdelemeler

χ^2 testi ile belirlenen kent mobilyalarına ilişkin veriler faktör analizi ile değerlendirilmiştir. Faktör analizinde özdeğerleri 1 ve 1'den büyük olan faktörler anlamlı sayılmıştır. Yığılmalı yüzde değerlerine göre toplam varyansın % 70'e yakın bir değerde açıklanabilmesi için, özdeğeri 1'e çok yakın olan faktörlerin değerlendirmeye katılması uygun görülmüştür. Böylece rotasyona tabi tutulan faktörler üzerindeki faktör yükleri 0.7'den büyük değer gösteren değişkenler, o bireyi tanımlayacak değişkenler olarak belirlenmiştir. Faktör analizi sonucu bulunan kent mobilyalarına ilişkin kriterlerin aritmetik ortalama değerleri alınmış ve grafiklerle gösterilerek irdelemeler yapılmıştır.

3.2.1. Atapark ve Çevresinde En Çok Beğenilen Kent Mobilyaları

1. Serander için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Çizelge 1'deki gibidir.

Çizelge 1. Serander için faktör analizi değerleri

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.68310	F ₁	5.70275	25.9	25.9
Öl	0.87466	F ₂	3.68878	16.8	42.7
İş	0.77165	F ₃	2.43294	11.1	53.7
Mal	0.66398	F ₄	1.80512	8.2	61.9
Bak	0.54838	F ₅	1.29270	5.9	67.8
Mo	0.78939	F ₆	1.21505	5.5	73.3
Ye	0.83813	F ₇	1.02662	4.7	78.9

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 2'de verilmektedir.

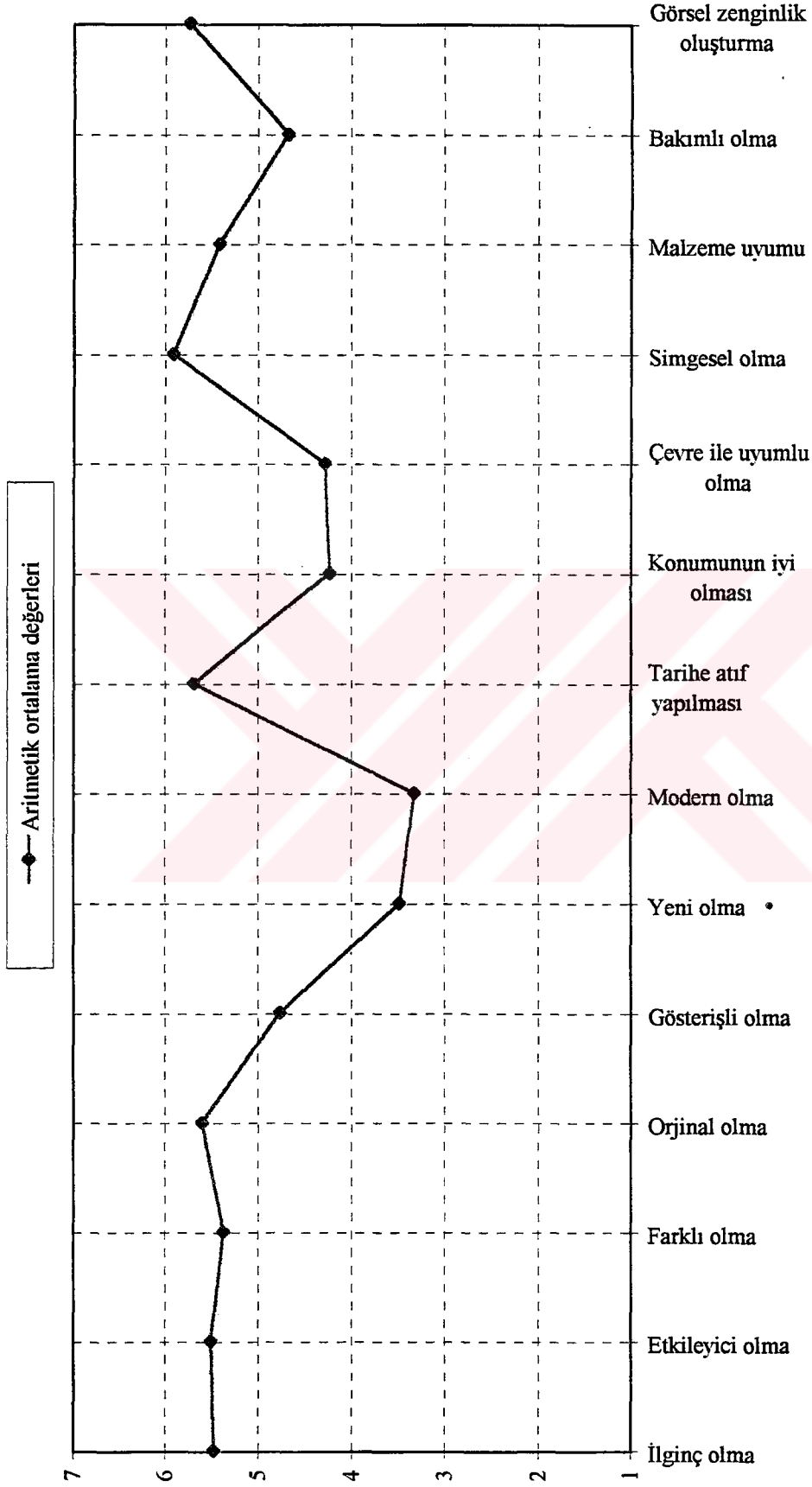
Çizelge 2. Serander için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler.

F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
İlginç olma	Yeni olma	Tarihe atıf yapılması	Konumunun iyi olması	Simgesel olma	Malzeme uyumu	Görsel zenginlik oluşturma
Etkileyici olma	Modern olma		Çevre ile uyumlu olma		Bakımlı olma	
Farklı olma						
Orjinal olma						

Faktör analizi ile elde edilen kriterlere ilişkin aritmetik ortalama değerlerini gösteren tüm grafiklerde 7'li ölçek içerisinde (+) ve (-) uçta değer alan kriterler üzerinde irdelemeye gidilmiştir.

Serander için belirlenen kriterlere ilişkin aritmetik ortalama değerlerini gösteren grafik Şekil 30'da verilmektedir.

Şekil 30'da görüldüğü gibi serander için "simgesel olma" en önemli kriterlerden biridir. "İlginç, etkileyici, farklı, orjinal olma" gibi estetik faktörü altında toplanabilecek kriterler de ön plana çıkmaktadır. Yine "malzeme uyumu" da önemli bir kriter olarak görünmektedir. Ayrıca çevre ile uyum sağlayarak görsel zenginlik oluşturan serander geleneksel bir obje olarak da tarihe atıf yapmaktadır. Bu bağlamda görsel amaçlı bir kent mobilyası olarak tanımlanan serander Atapark ve çevresi için önem taşımaktadır.

Şekil 30. Serandere ilişkin aritmetik ortalama değerleri

2. Heykel için faktör analizi değerleri Çizelge 3'deki gibidir.

Çizelge 3. Heykel için faktör analizi değerleri

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.91339	F ₁	6.24073	28.4	28.4
Öl	0.97216	F ₂	3.37728	15.4	43.7
İş	0.93765	F ₃	2.39982	10.9	54.6
Mal	0.93071	F ₄	1.75700	8.0	62.6
Bak	0.87432	F ₅	1.60239	7.3	69.9
Mo	0.93832	F ₆	1.46162	6.6	76.5
Ye	0.97005	F ₇	1.18849	5.4	81.9

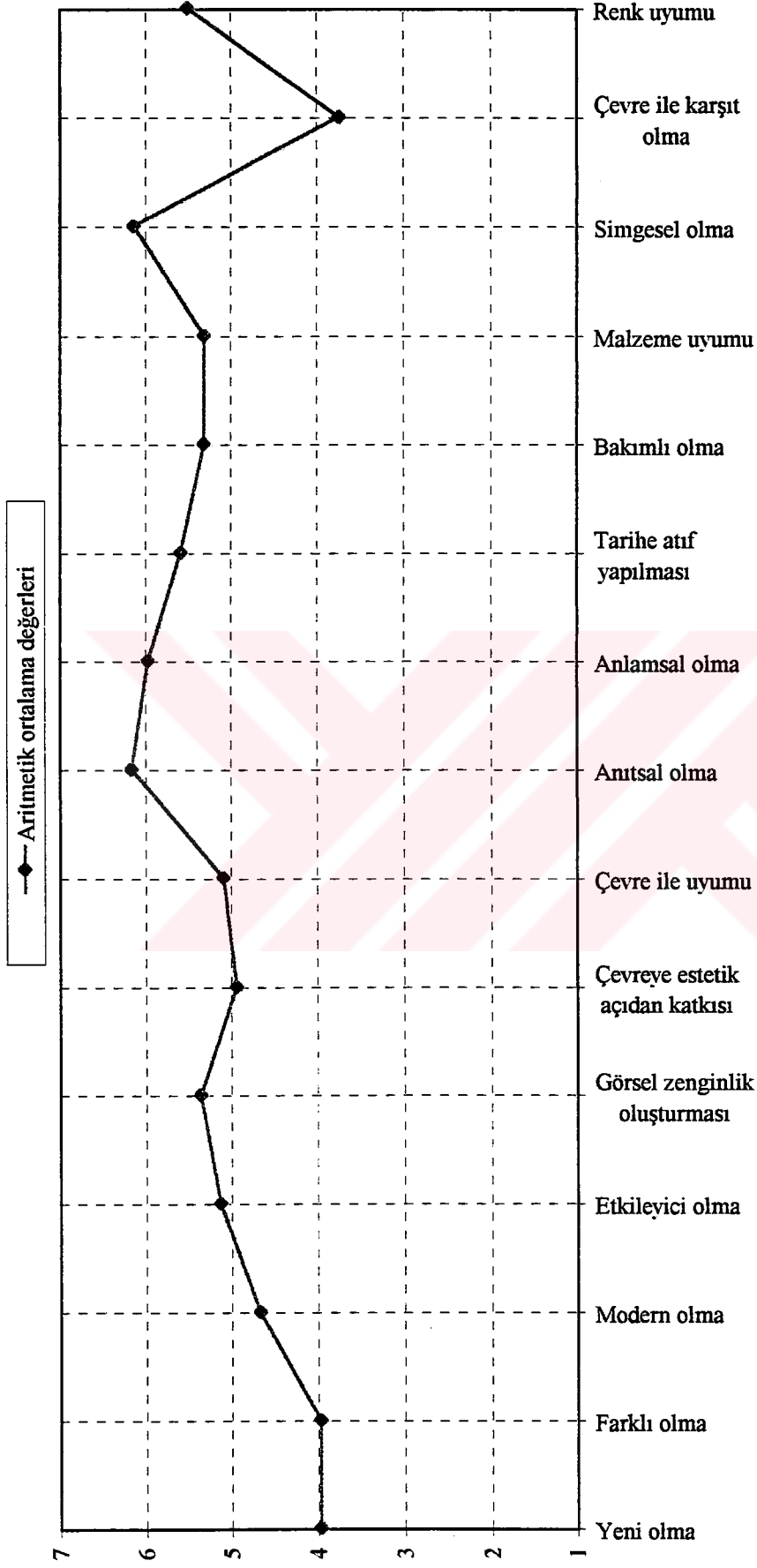
Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 4'de verilmektedir.

Çizelge 4. Heykel için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆	F ₇
Yeni olma	Görsel zenginlik oluşturma	Anıtsal olma	Tarihe atıf yapılması	Malzeme uyumu	Simgesel olma	Renk uyumu
Farklı olma	Çevreye estetik açıdan katkısı	Anlamsal olma	Bakımlı olma		Çevre ile karşıt olma	etkileyici olma
Modern olma	Çevre ile uyumlu olma					

Heykel için belirlenen kriterlere ilişkin aritmetik ortalama değerlerini gösteren grafik Şekil 31'de verilmektedir.

Şekil 31'de belirtildiği gibi heykel için "simgesel, anlamsal, anıtsal olma" en önemli kriterlerdir. Heykelde kullanılan renk ve malzeme bütünlüğü bir araya gelerek etkileyici, çevre ile uyumlu, görsel zenginlik oluşturan ve estetik açıdan çevreye katkısı olan bir kent mobilyasının oluşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda görsel amaçlı bir kent mobilyası olan heykel Atapark ve çevresini olumlu yönde etkilemektedir.

Şekil 3.1. Heykele ilişkin aritmetik ortalama değerleri

3. Yer döşeme kaplaması için faktör analizi değerleri Çizelge 5'deki gibidir.

Çizelge 5. Yer döşeme kaplamasına için faktör analizi değerleri

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmış Yüzde
Re	0.99930	F1	4.88797	22.2	22.2
Öl	0.99769	F2	3.90046	17.7	39.9
İş	0.99746	F3	2.69791	12.3	52.2
Mal	0.99878	F4	1.95138	8.9	61.1
Bak	0.99911	F5	1.69621	7.7	68.8
Mo	0.99922	F6	1.45971	6.6	75.4
Ye	0.99691	F7	1.33050	6.6	81.5

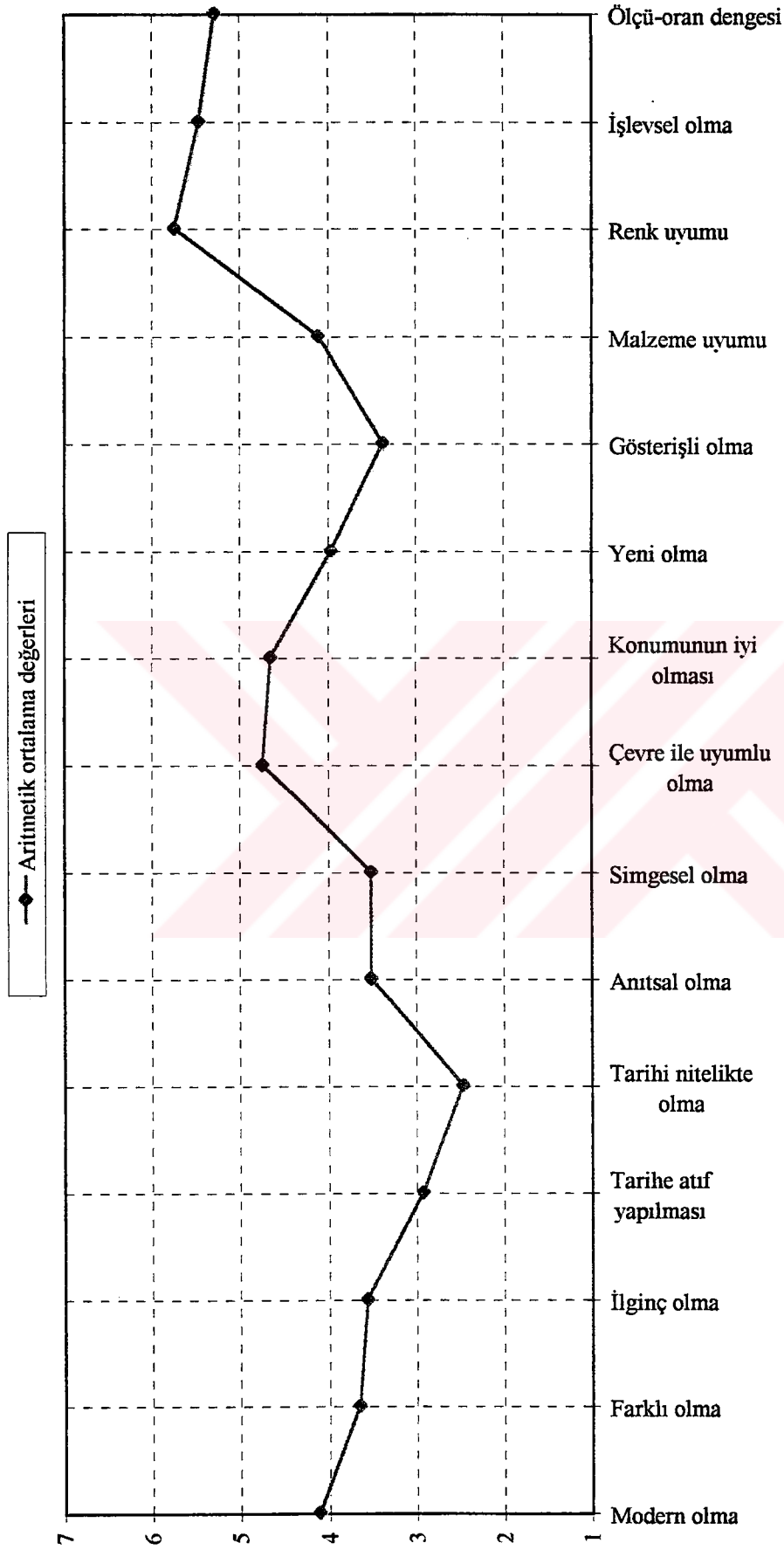
Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 6'da verilmektedir.

Çizelge 6. Yer döşeme kaplaması için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Modern olma	Tarihe atıf yapılması	Anıtsal olma	Çevre ile uyumlu olma	Yeni olma	Malzeme uyumu	Ölçü-Oran dengesi
Farklı olma	Tarihi nitelikte o.	Simgesel olma	Konumunun iyi olması	Gösterişli olma	Renk uyumu	
İlginç olma					İşlevsel olma	

Yer döşeme kaplamasına ilişkin aritmetik ortalama değerleri Şekil 32'deki gibidir.

Şekil 32'de görüldüğü gibi yer döşeme kaplaması için en önemli kriter "işlevsel olma" dır. İşlevsel ve estetik olmayı sağlayan "malzeme ve renk uyumu" ile "ölçü-oran dengesi" de ön plana çıkmaktadır. Diğer bir kriter ise "çevre ile uyumlu olma"sıdır. İşlevsel amaçlı olan yer döşeme kaplaması aynı zamanda görsel amaçlı olarak kullanılmakta ve buna bağlı olarak da Atapark ve çevresine olumlu yönde etki etmektedir.

Şekil 32. Yer döşeme kaplamasına ilişkin aritmetik ortalama değerleri

3.2.2. Atapark ve Çevresinde Beğenilmeyen Kent Mobilyaları

1. Büfe için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Çizelge 7'deki gibidir.

Çizelge 7. Büfe için faktör analizi değerleri

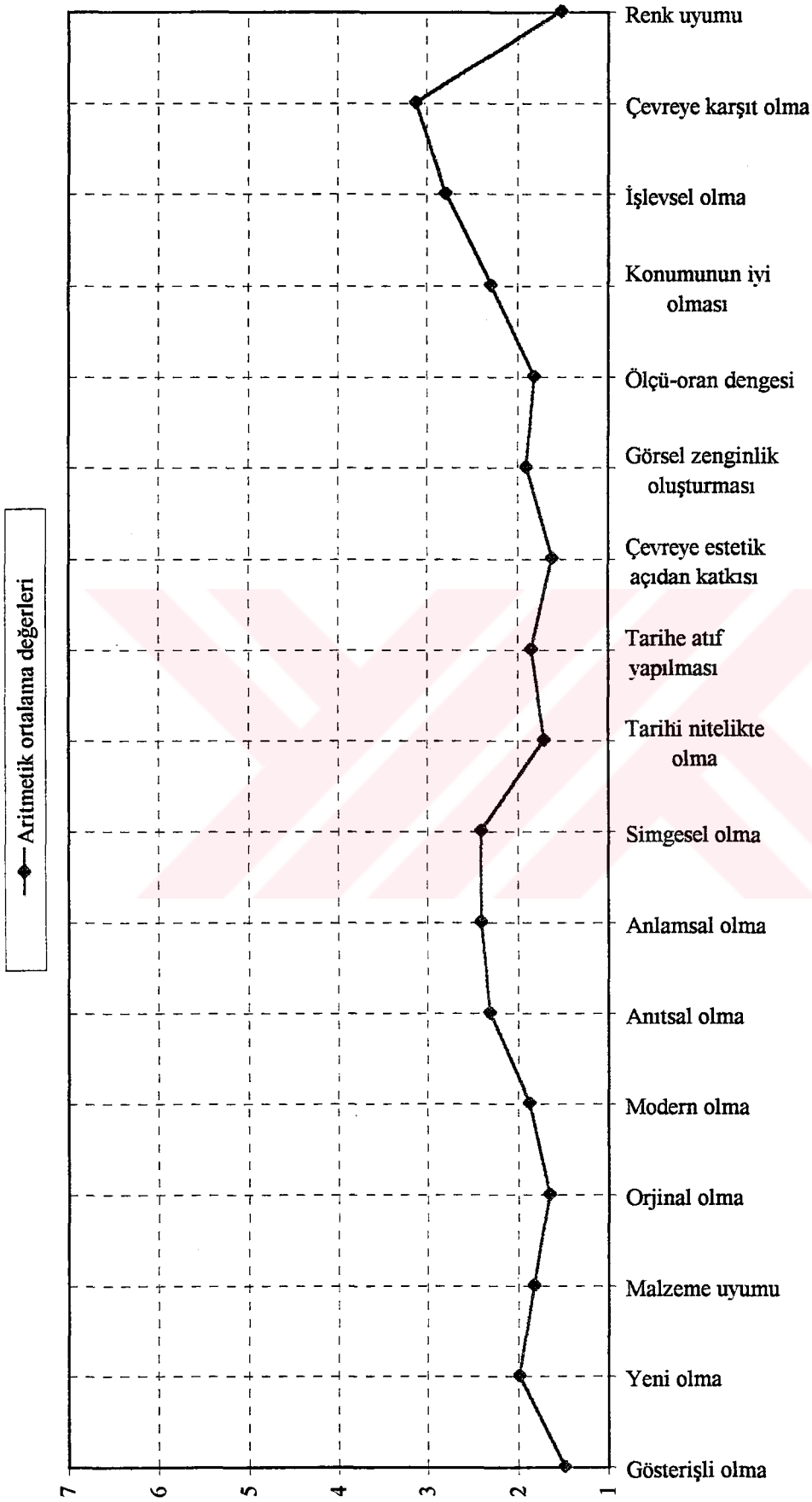
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.49877	F ₁	6.16700	28.0	28.0
Öl	0.79804	F ₂	3.25891	14.8	42.8
İş	0.52269	F ₃	2.07383	9.4	52.3
Mal	0.80774	F ₄	1.74065	7.9	60.2
Bak	0.80006	F ₅	1.62999	7.4	67.6
Mo	0.85445	F ₆	1.34506	6.1	73.7
Ye	0.88547	F ₇	1.02964	4.7	78.4

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 8'deki gibidir.

Çizelge 8. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆	F ₇
Gösterişli olma	Anıtsal olma	Tarihi nitelikte olma	Çevreye estetik açıdan katkısı	Ölçü-Oran dengesi	Çevreye karşıt olma	Renk uyumu
Yeni olma	Anlamsal olma	Tarihe atıf yapılması	Görsel zenginlik oluşturma	Konumunun iyi olması		
Malzeme uyumu	Simgesel olma			İşlevsel olma		
Orjinal olma						
Modern olma						

Büfeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri Şekil 33'de verilmektedir.

řekil 33. Bűfeye iliřkin aritmetik ortalama deęerleri

Şekil 33’de görüldüğü gibi büfe için özellikle “gösterişli, orjinal-özgün, modern, yeni olmama” gibi kriterler etkilidir. İşlevselliğinde nötr düzeyde olduğu büfe için “malzeme, renk uyumu ve ölçü-oran dengesi” de oldukça olumsuzdur. Çevreye karşıt olmanın olumsuz bir kriter olarak değerlendirildiği görünmektedir. Bu kriterler doğrultusunda sadece işlevsel amaçlı olarak kullanılan büfe çevreyi görsel açıdan olumsuz olarak nitelemekte ve yer aldığı mekanı (Atapark ve çevresi) olumsuz yönde etkilemektedir.

2. Örtü elemanı için faktör analizi değerleri Çizelge 9’da verilmektedir.

Çizelge 9. Örtü elemanı için faktör analizi değerleri

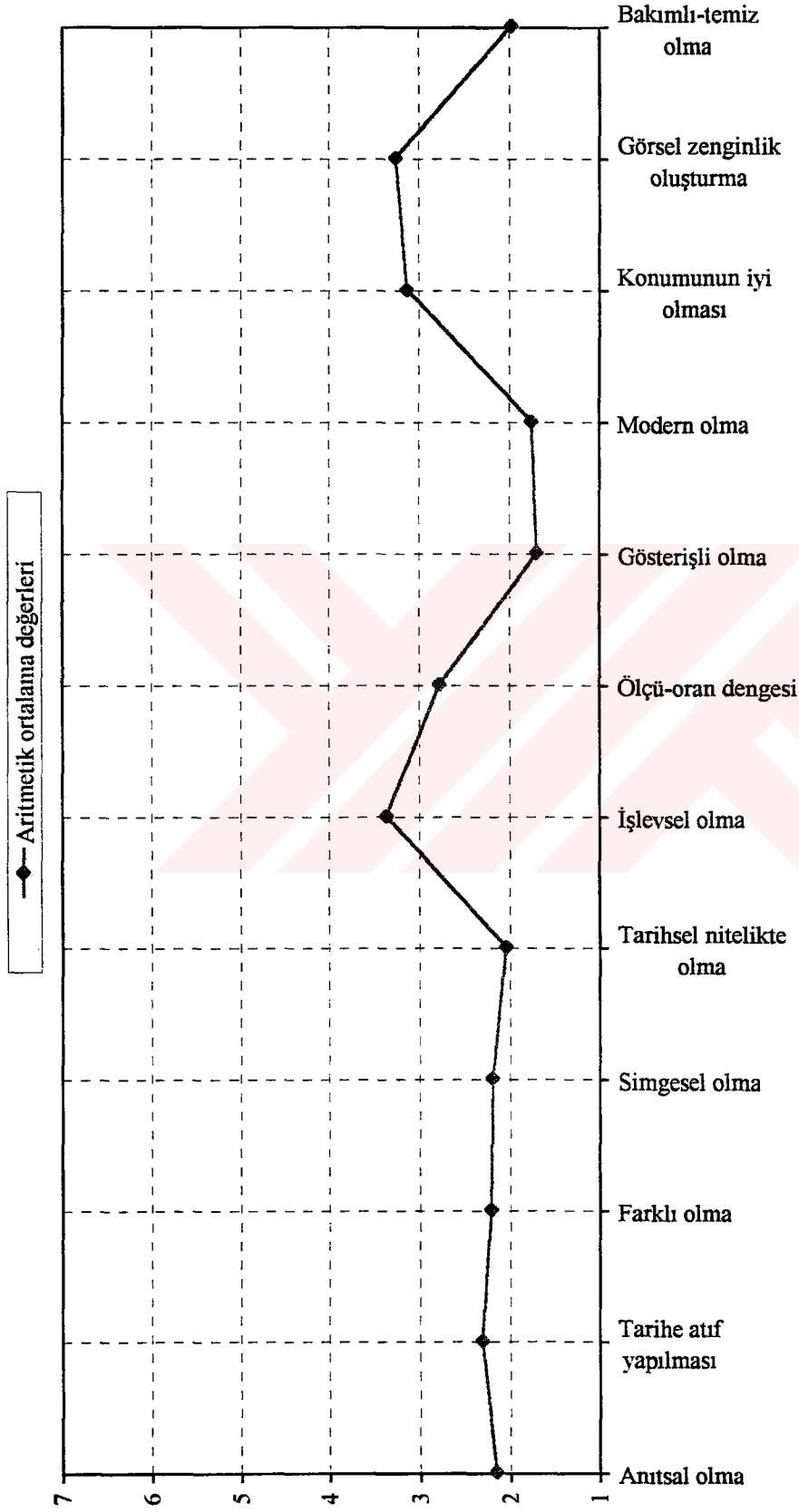
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.64741	F ₁	6.87670	31.3	31.3
Öl	0.96437	F ₂	4.64135	21.1	52.4
İş	0.97058	F ₃	1.69405	7.7	60.1
Mal	0.81332	F ₄	1.64924	7.5	67.6
Bak	0.70540	F ₅	1.19233	5.4	73.0
Mo	0.71683	F ₆	1.03647	4.7	77.7

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 10’da verilmektedir.

Çizelge 10. Örtü elemanı için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Anıtsal olma	İşlevsel olma	Gösterişli olma	Modern olma	Görsel zenginlik oluşturma	Bakımlı olma
Tarihe atıf yapılması	Ölçü-Oran dengesi	.	Konumunun iyi olması		
Farklı olma					
Simgesel olma					
Tarihi nitelikte olma					

Örtü elemanına ilişkin aritmetik ortalama değerleri Şekil 34’de verilmektedir.

Şekil 34. Örtü elemanına ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 34’de görüldüğü gibi işlevsel amaçlı bir kent mobilyası olan örtü elemanı için “işlevsel olma” nötr düzeydedir. “Simgesel, anıtsal olma ve tarihe atıf yapılması, tarihi nitelikte olma” gibi bir mekanı tanımlamada etkili olan kriterler bulunmamaktadır. Yine “bakımlı, gösterişli ve modern olma” kriterleri açısından olumsuz bulunan örtü elemanı Atapark ve çevresi için sadece görsel kirlilik oluşturmakta ve buna bağlı olarak da yer aldığı mekanı olumsuz yönde etkilemektedir.

3. Oturma elemanı için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Çizelge 11’deki gibidir.

Çizelge 11. Oturma elemanı için faktör analizi değerleri

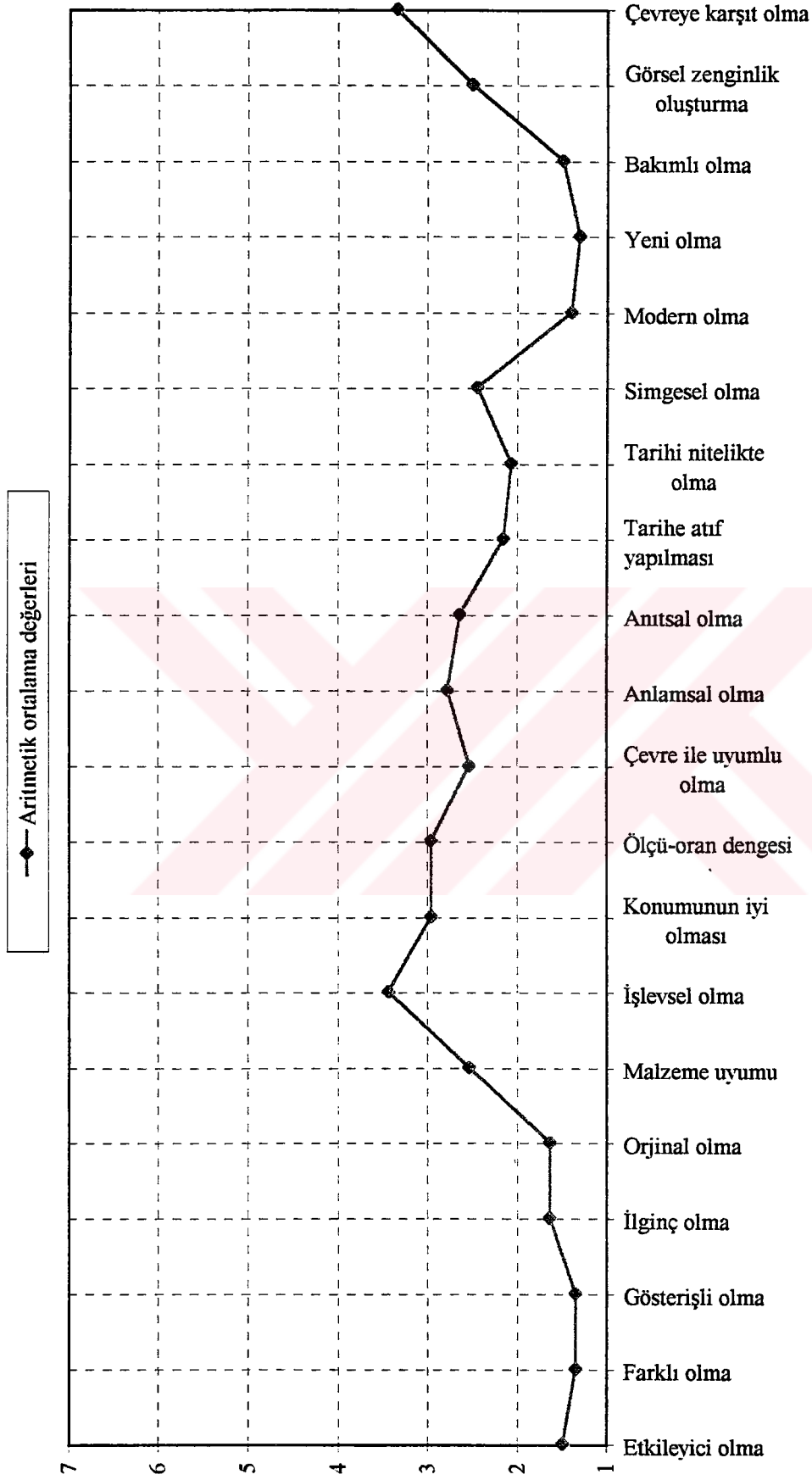
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.95602	F ₁	5.76229	26.2	26.2
Öl	0.94712	F ₂	3.98039	18.1	44.3
İş	0.98931	F ₃	3.15343	14.3	58.6
Mal	0.99741	F ₄	1.91642	8.7	67.3
Bak	0.97736	F ₅	1.70027	7.7	75.1
Mo	0.96173	F ₆	1.29146	5.9	80.9

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 12’de verilmektedir.

Çizelge 12. Oturma elemanı için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Etkileyici olma	Malzeme uyumu	Anlamsal olma	Modern olma	Bakımlı olma	Çevreye karşıt olma
Farklı olma	İşlevsel olma	Anıtsal olma	Yeni olma	Görsel zenginlik oluşturma	
Gösterişli olma	Konumunun iyi olması	Tarihe atıf yapılması			
İlginç olma	Ölçü-Oran dengesi	Tarihi nitelikte olma			
Orjinal olma	Çevre ile uyumlu olma	Simgesel olma			

Oturma elemanına ilişkin aritmetik ortalama değerleri Şekil 35’de verilmektedir.

şekil 35. Oturma elemanna ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 35’de belirtildiği gibi estetik ölçütü belirleyen “etkileyici, farklı, gösterişli, ilginç, orjinal olma” gibi kriterler oturma elemanı için olumsuz olarak tanımlanmaktadır. Modern, yeni ve bakımlı olmayan oturma elemanında ölçü- oran dengesi ve malzeme uyumu da görünmemektedir. Buna bağlı olarak işlevsel olmayan ve çevre için görsel kirlilik oluşturan örtü elemanı Atapark ve çevresini olumsuz yönde etkilemektedir.

3.2.3. Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü Çevresinde En Çok Beğenilen Kent Mobilyaları

1. Heykel için faktör analizi değerleri Çizelge 13’de verilmektedir.

Çizelge 13. Heykel için faktör analizi değerleri

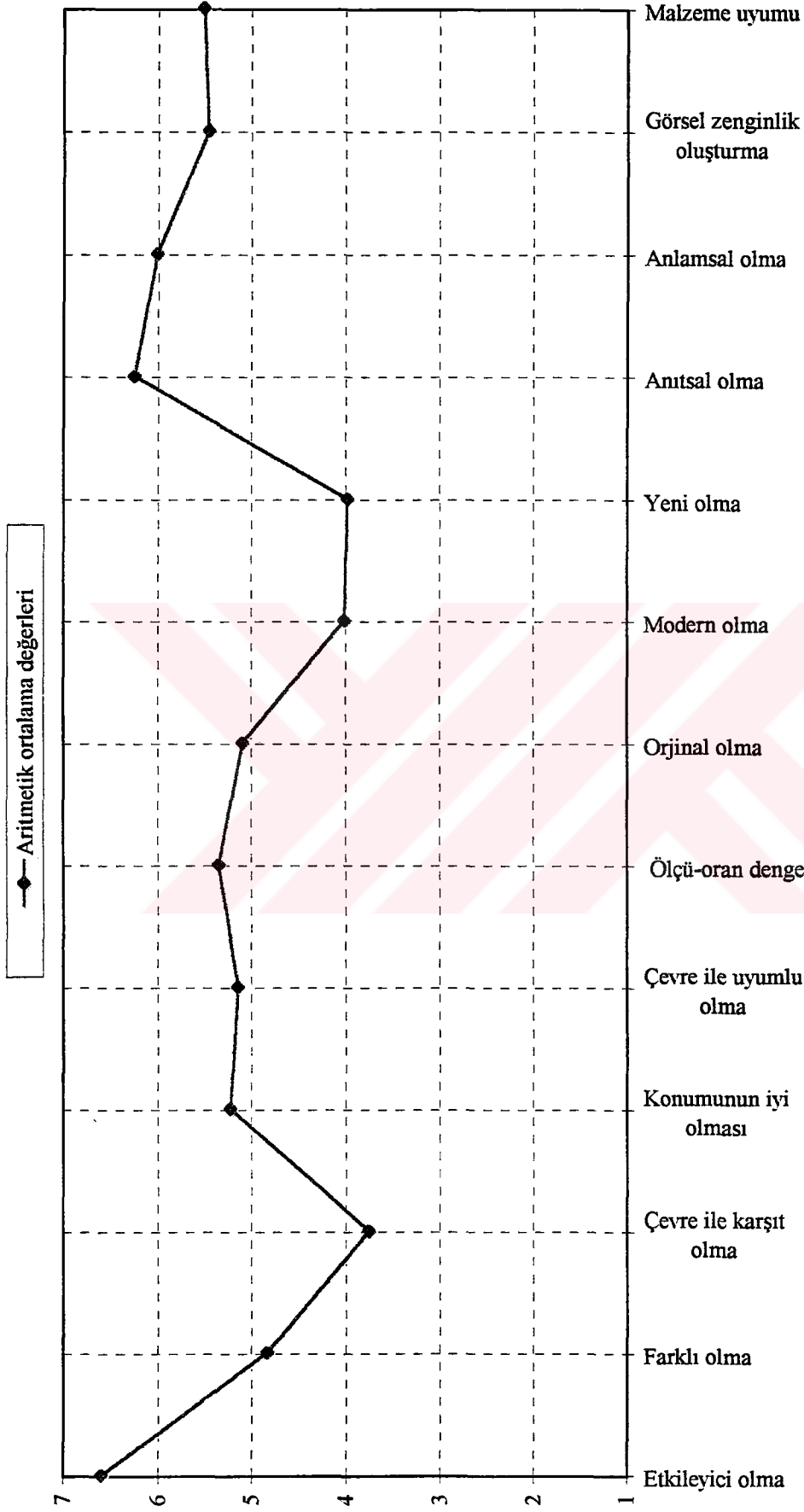
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.65345	F ₁	6.72162	30.6	30.6
Öl	0.64594	F ₂	2.95277	13.4	44.0
İş	0.67693	F ₃	1.98390	9.0	53.0
Mal	0.70986	F ₄	1.89126	8.6	61.6
Bak	0.77396	F ₅	1.44589	6.6	68.2
Mo	0.79457	F ₆	1.16133	5.3	73.4
Ye	0.82300	F ₇	1.07068	4.9	78.3

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 14’de verilmektedir.

Çizelge 14. Heykel için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆	F ₇
Etkileyici olma	Konumunun iyi olması	Ölçü-Oran dengesi	Modern olma	Anıtsal olma	Görsel zenginlik oluşturma	Malzeme uyumu
Farklı olma	Çevre ile uyumlu olma	Orjinal olma	Yeni olma	Anlamsal olma	Çevre ile karşıt olma	

Heykel için aritmetik ortalama değerleri Şekil 36’da verilmektedir.

Şekil 36. Heykele ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 36’da görüldüğü gibi heykel için en önemli kriterler “anıtsal, anlamsal” değildir. Ölçü-oran dengesi, malzeme uyumundaki bütünlük heykelin etkileyici ve farklı olmasını sağlamıştır. Görsel amaçlı olan heykel bulunduğu mekanı tanımlayan (anıtsal olma), konumu iyi, çevre ile uyumlu ve görsel zenginlik oluşturan bir kent mobilyası olarak yer aldığı mekanı (Eski Valilik ve çevresi) olumlu yönde etkilemektedir.

2. Çeşme için faktör analizi değerleri Çizelge 15’de verilmektedir.

Çizelge 15. Çeşme için faktör analizi değerleri

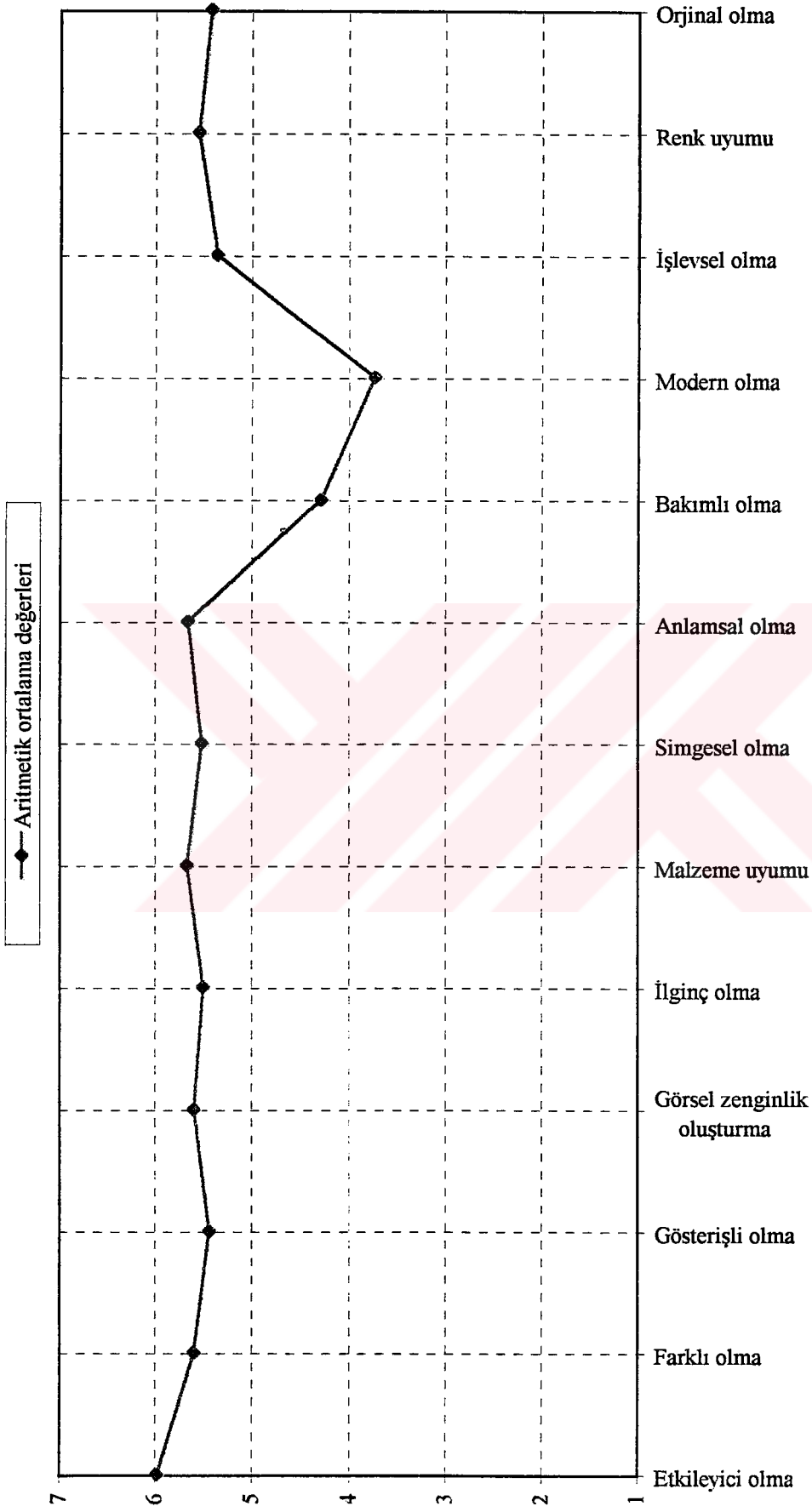
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.82802	F1	7.56779	34.4	34.4
Öl	0.82579	F2	2.84362	12.9	47.3
İş	0.77039	F3	1.85127	8.4	55.7
Mal	0.88195	F4	1.50285	6.8	62.6
Bak	0.73486	F5	1.34972	6.1	68.7
Mo	0.76849	F6	1.13568	5.2	73.9
Ye	0.77368	F7	1.03727	4.7	78.6

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 16’da verilmektedir.

Çizelge 16. Çeşme için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F1	F2	F3	F4	F5	F6
Etkileyici olma	Simgesel olma	Bakımlı olma	İşlevsel olma	Renk uyumu	Orjinal olma
Farklı olma	Anlamsal olma	Modern olma		Malzeme uyumu	İlginç olma
Gösterişli olma					
Görsel zenginlik oluşturma					

Çeşme için aritmetik ortalama değerleri Şekil 37’de verilmektedir.

Şekil 37. Çeşmeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 37’de görüldüğü gibi çeşme “etkileyici, farklı, gösterişli, orjinal ve ilginç olma” gibi kriterlerle bulunduğu mekanda görsel zenginlik oluşturmaktadır. Simgesel nitelikte bir kent mobilyası olarak bulunduğu mekanı tanımlamaktadır. Renk ve malzeme uyumu ile birlikte işlevsellik de ön plandadır. Hem görsel hem de fonksiyonel amaçlı olarak kullanılan çeşme Zağnos Köprüsü ve çevresini olumlu yönde etkilemektedir.

3.2.4. Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü Çevresinde Yer Alan Beğenilmeyen Kent Mobilyaları

1. Büfe için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Çizelge 17’deki gibidir.

Çizelge 17. Büfe için faktör analizi değerleri

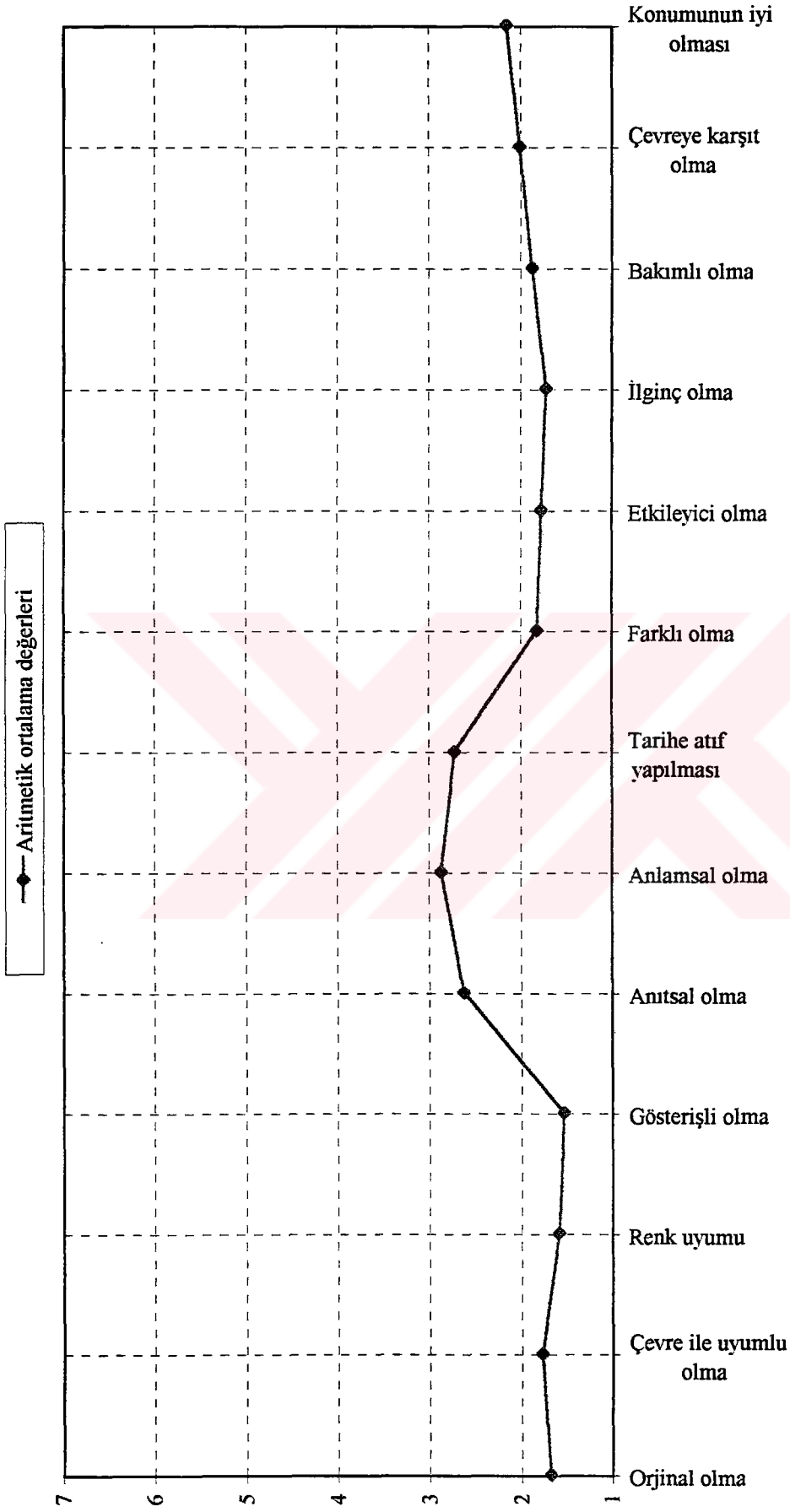
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.98838	F ₁	7.55022	34.3	34.3
Öl	0.90660	F ₂	3.69779	18.8	51.1
İş	0.99619	F ₃	2.69982	12.3	63.4
Mal	0.99698	F ₄	2.25530	10.3	73.7
Bak	0.99417	F ₅	1.26260	5.7	79.4
Mo	0.99715	F ₆	1.08356	4.9	84.3

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 18’deki gibidir.

Çizelge 18. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Anıtsal olma	Orjinal olma	İlginç olma	İşlevsel olma	Yeni olma	Çevre ile uyumlu olma
Anlamsal olma	Farklı olma	Gösterişli olma	Konumunun iyi olması	Bakımlı olma	
Simgesel olma	Görsel zenginlik oluşturma	Etkileyici olma			
Tarihe atıf yapılması	Çevreye estetik açıdan katkısı				

Büfe için aritmetik ortalama değerleri Şekil 38’de verilmektedir.

Şekil 38. Bütüneye ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 38’de görüldüğü gibi büfe birçok olumsuz kriterle tanımlanmaktadır. Özellikle “Orjinal, farklı, ilginç, gösterişli, etkileyici olmama” gibi kriterler ön plandadır. Çevre ile uyumsuz ve görsel kirlilik oluşturan bir kent mobilyası olarak dikkat çekmektedir. İşlevsel amaçlı bir kent mobilyası olmasına karşın “işlevsel olma” kriterinin nötr olduğu büfe Ortahisar mahallesi, Zağnos Köprüsü ve çevresini (Tarihi dokunun yer aldığı mekanlar) olumsuz yönde etkilemektedir.

2. Büfe için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Çizelge 19’daki gibidir.

Çizelge 19. Büfe için faktör analizi değerleri

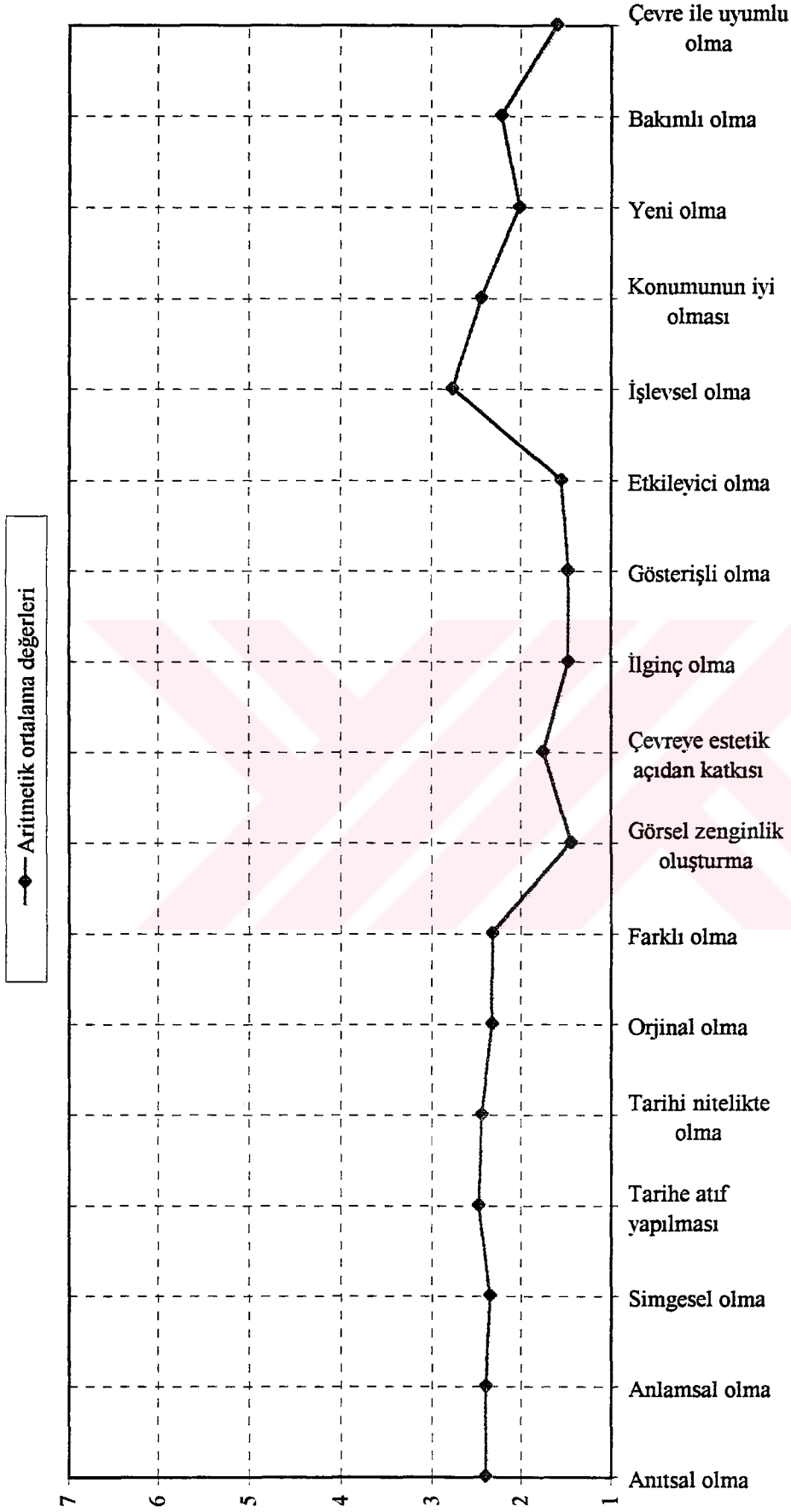
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.99999	F ₁	7.38398	33.6	33.6
Öl	0.99999	F ₂	3.27027	14.9	48.4
İş	0.82634	F ₃	2.77303	12.6	61.0
Mal	0.99999	F ₄	2.06087	9.4	70.4
Bak	0.99999	F ₅	1.58423	7.2	77.6
Mo	0.99992	F ₆	1.28785	5.9	83.5

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 20’de verilmektedir.

Çizelge 20. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Orjinal olma	Anıtsal olma	Farklı olma	Bakımlı olma	Çevreye karşıt olma	Konumunun iyi olması
Çevre ile uyumlu olma	Anlamsal olma	Etkileyici olma			
Renk uyumu	Tarihe atıf yapılması	İlginç olma			
Gösterişli olma					

Büfe için aritmetik ortalama değerleri Şekil 39’da verilmektedir.

Şekil 39. Büfeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 39’da görüldüğü gibi büfe “farklı, etkileyici, ilginç, orjinal ve gösterişli olmama” gibi kriterlerle tanımlanmaktadır. Özellikle çevre ile uyumlu olmayan bir kent mobilyası olarak dikkat çekmektedir. İşlevsel amaçlı bir kent mobilyası olmasına karşın “İşlevsel olma” kriteri belirlenmemiştir. Anıtsal, anlamsal, simgesel olma gibi kriterlere sahip olmayan büfe yer aldığı mekanı (Zağnos Köprüsü ve çevresi) olumsuz yönde etkilemektedir.

3.2.5. Meydan Parkında Yer Alan En Çok Beğenilen Kent Mobilyaları

1. Oturma elemanı için faktör analizi değerleri Çizelge 21’deki gibidir.

Çizelge 21. Oturma elemanı için faktör analizi değerleri

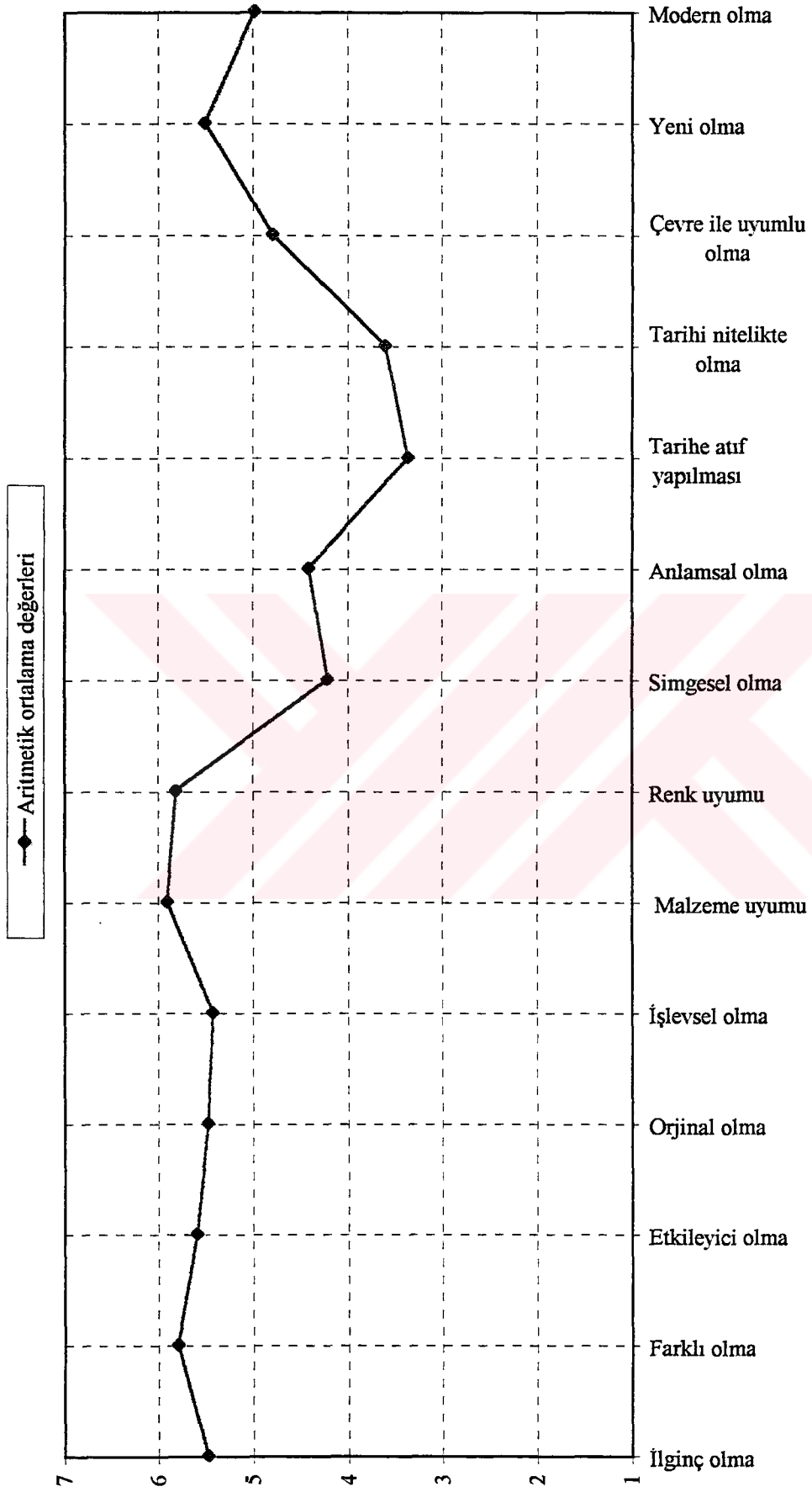
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.84680	F ₁	6.86785	31.2	31.2
Öl	0.87982	F ₂	3.64567	16.6	47.8
İş	0.92631	F ₃	2.33624	10.6	58.4
Mal	0.88461	F ₄	1.72852	7.9	66.3
Bak	0.82680	F ₅	1.33837	6.1	72.3
Mo	0.84924	F ₆	1.21982	5.5	77.9

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 22’de verilmektedir.

Çizelge 22. Oturma elemanı için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
İlginc olma	İşlevsel olma	Simgesel olma	Tarihe atıf yapılması	Çevre ile uyumlu olma	Yeni olma
Farklı olma	Malzeme uyumu	Anlamsal olma	Tarihi nitelikte olma		Modern olma
Etkileyici olma	Renk uyumu				
Orjinal olma					

Oturma elemanı için aritmetik ortalama değerleri Şekil 40’da verilmiştir.

Şekil 40. Oturma elemanına ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 40'da görüldüğü gibi oturma elemanı için “işlevsel olma” ön plandadır. “İlginç, farklı, etkileyici, orjinal olma” gibi kriterlerle estetik bir görüntü kazanmıştır. Yeni ve modern olan oturma elemanı çevre ile uyumlu bir kent mobilyasıdır. “Simgesel, anlamsal ve tarihi nitelikte olma” kriterlerinin de nötr düzeyde olduğu oturma elemanı bulunduğu mekanı (Meydan Parkı) olumlu yönde etkileyen işlevsel ve görsel amaçlı bir kent mobilyası olarak önem taşımaktadır.

2. Heykel için faktör analizi değerleri Çizelge 23'de verilmektedir.

Çizelge 23. Heykel için faktör analizi değerleri

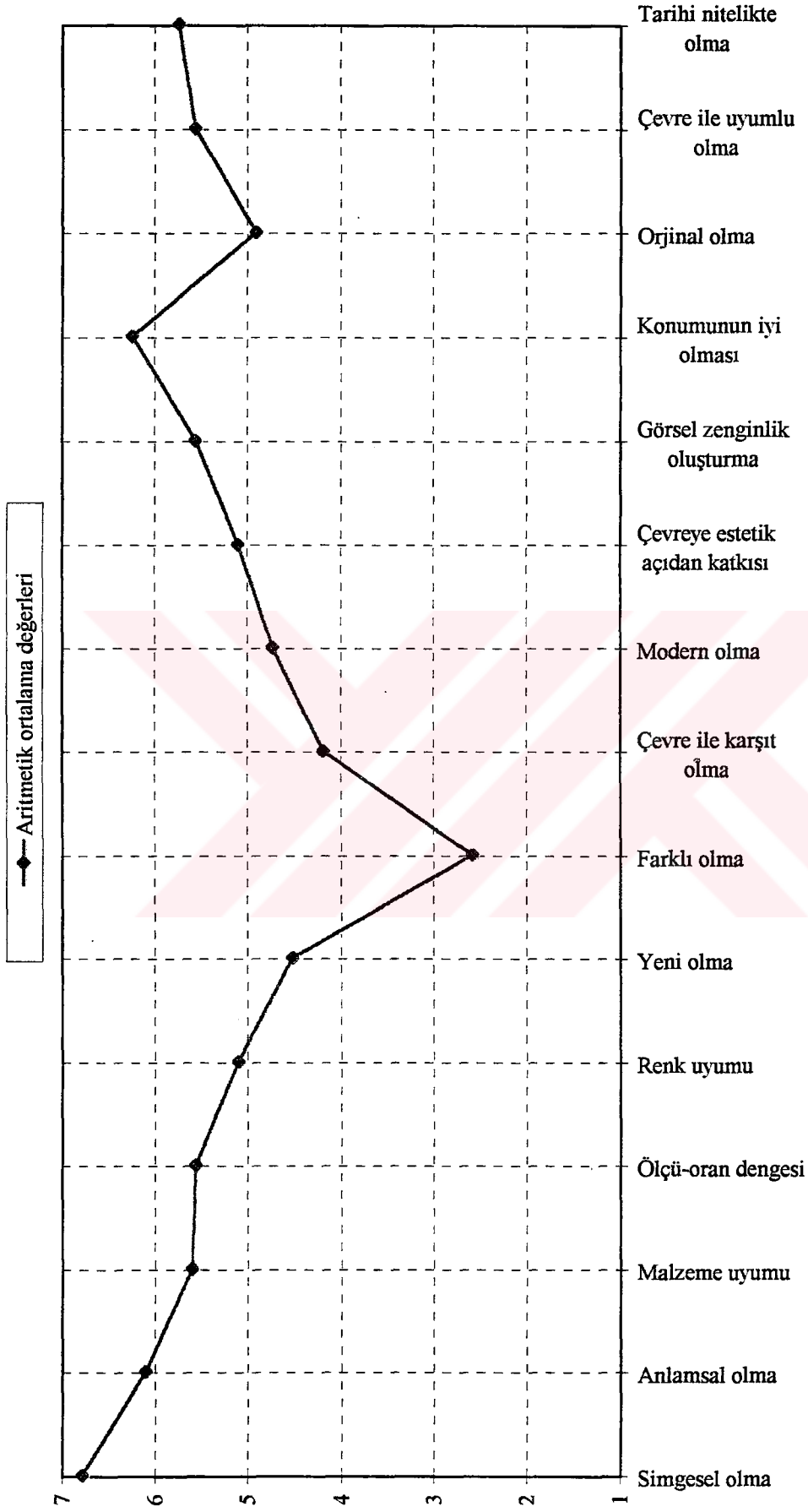
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.98228	F ₁	6.88023	31.3	31.3
Öl	0.99282	F ₂	4.66367	21.2	52.5
İş	0.98130	F ₃	1.96448	8.9	61.4
Mal	0.93198	F ₄	1.68347	7.7	69.1
Bak	0.98537	F ₅	1.47127	6.7	75.7
Mo	0.96952	F ₆	1.29110	5.9	81.6

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 24'de verilmektedir.

Çizelge 24. Heykel için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F
Simgesel olma	Yeni olma	Çevreye estetik açıdan katkısı	Orjinal olma		Tarihi nitelikte olma
Anlamsal olma	Farklı olma	Görsel zenginlik oluşturma	Çevre ile uyumlu olma		
Malzeme uyumu	Çevreye karşıt olma	Konumunun iyi olması			
Ölçü-Oran dengesi	Modern olma				
Renk uyumu					

Heykel için aritmetik ortalama değerleri hesaplanarak Şekil 41'de verilmektedir.

Şekil 41. Heykele ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 41’de görüldüğü gibi “simgesel ve anlamsal olma” kriterleri ön plandadır. Malzeme, renk uyumu ve ölçü-oran dengesi bir araya gelerek orjinal ve çevre ile uyumlu bir kent mobilyasının oluşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda tarihi nitelikte olan heykel, görsel zenginlik oluşturarak Meydan Parkı ve çevresini olumlu yönde etkilemektedir.

3. İlan ve reklam panosu için faktör analizi değerleri Çizelge 25’de verilmektedir.

Çizelge 25. İlan ve reklam panosu için faktör analizi değerleri

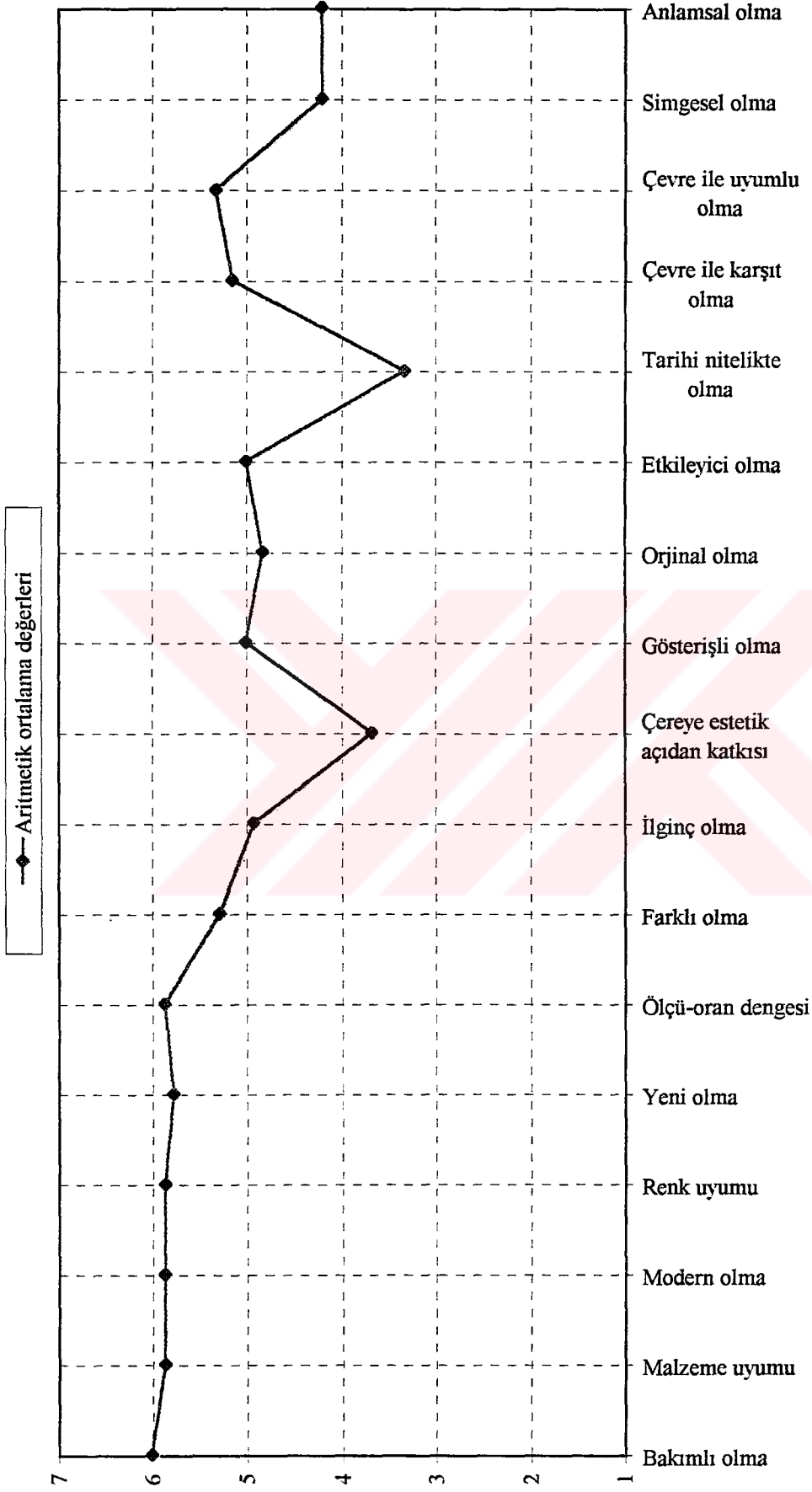
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	1.00000	F ₁	7.73126	35.1	35.1
Öl	1.00000	F ₂	4.13037	18.8	53.9
İş	1.00000	F ₃	2.79614	12.7	66.6
Mal	1.00000	F ₄	1.83563	8.3	75.0
Bak	1.00000	F ₅	1.44137	6.6	81.5

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 26’da verilmektedir.

Çizelge 26. İlan ve reklam panosu için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Bakımlı olma	Farklı olma	Tarihe atf yapılması	Çevreyle karşıt olma	Simgesel olma
Malzeme uyumu	İlginç olma	Tarihi nitelikte olma	Çevre ile uyumlu olma	Anlamsal olma
Modern olma	Çevreye estetik açıdan katkısı			
Renk uyumu	Gösterişli olma			
Yeni olma	Orjinal olma			
Ölçü-Oran dengesi	Etkileyici olma			

İlan ve reklam panosu için aritmetik ortalama değerleri hesaplanarak Şekil 42’de verilmektedir.

Şekil 42. İlan ve reklam panosuna ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 42’de görüldüğü gibi ilan ve reklam panosu “yeni ve modern olma” kriterleri ile tanımlanmaktadır. Malzeme, renk uyumu ve ölçü oran dengesi ile farklı, ilginç ve etkileyici bir kent mobilyası görüntüsünü almıştır. İşlevsellikten çok görsel olarak ön plana çıkan ilan ve reklam panosu yer aldığı mekanı (Meydan parkı) olumlu yönde etkilemektedir.

3.2.6. Meydan Parkında Yer Alan Beğenilmeyen Kent Mobilyaları

1. Büfe için faktör analizi değerleri ve faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 27 ve Çizelge 28’deki gibidir.

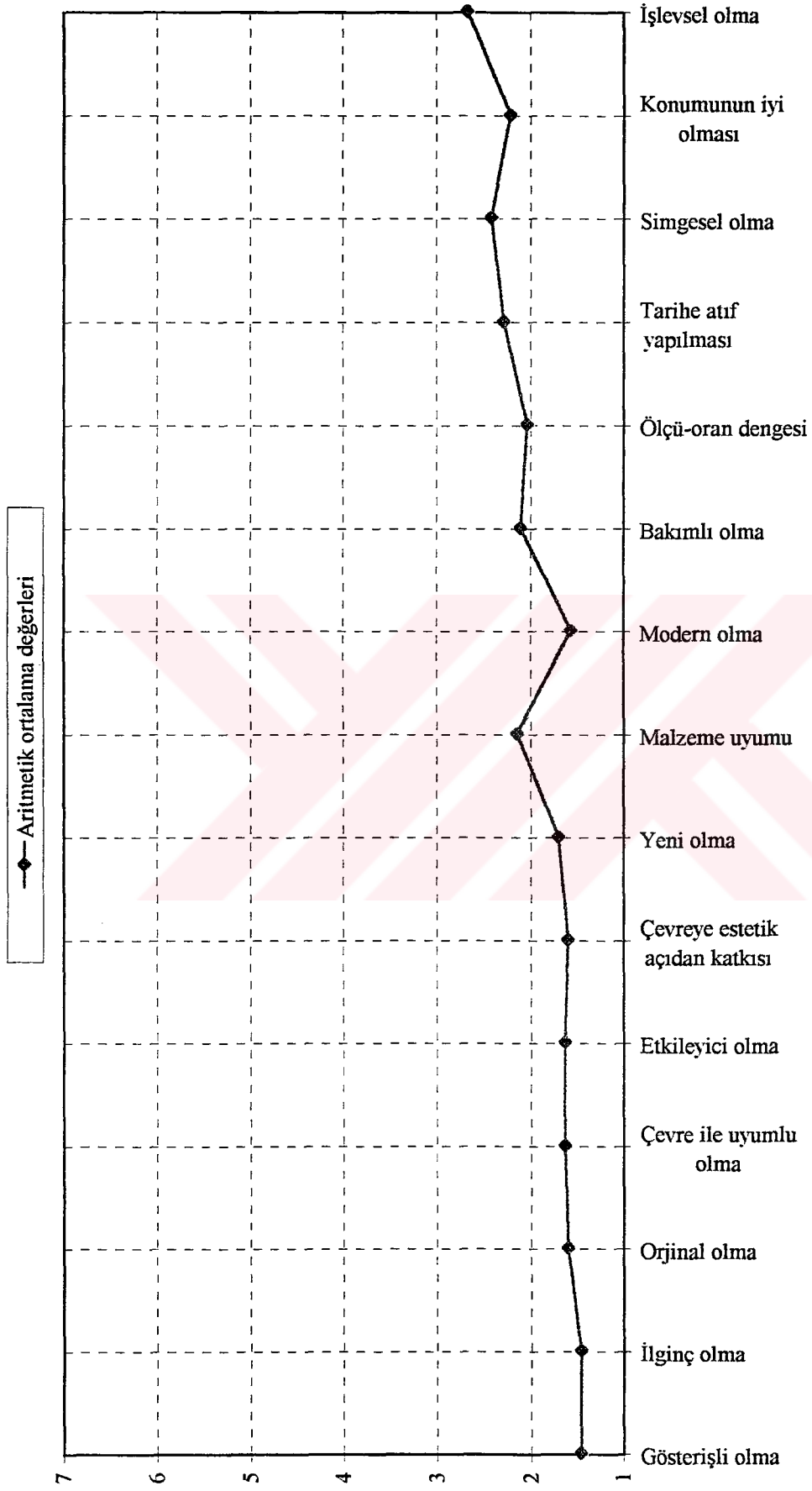
Çizelge 27. Büfe için faktör analizi değerleri

Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Öz değerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.97911	F ₁	8.11595	36.9	36.9
Öl	0.94445	F ₂	3.89937	17.7	54.6
İş	0.86562	F ₃	2.86387	13.0	67.6
Mal	0.94332	F ₄	1.25833	5.7	73.4
Bak	0.89690	F ₅	1.19265	5.4	78.8

Çizelge 28. Büfe için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅
Gösterişli olma	Yeni olma	Tarihi nitelikte olma	Konumunun iyi olması	İşlevsel olma
İlginç olma	Malzeme uyumu	Tarihe atıf yapılması	Çevreye estetik açıdan katkısı	
Orjinal olma	Modern olma	Simgesel olma		
Çevre ile uyumlu olma	Bakımlı olma	Anlamsal olma		
Etkileyici olma	Ölçü-Oran dengesi			

Büfe için aritmetik ortalama değerleri hesaplanarak Şekil 43’de verilmektedir.

Şekil 43. Büfeye ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 43’de görüldüğü gibi büfe birçok olumsuz kriterle tanımlanmıştır. “Gösterişli, ilginç, orjinal ve etkileyici olmama” en önemlileridir. İşlevsel olmayan bu kent mobilyasında “malzeme uyumu ve ölçü oran dengesi” olumsuz değerdedir. “Simgesel, anlamsal ve tarihsel nitelikte olmama” gibi kriterlerle tanımlanan büfe bulunduğu mekanı estetik açıdan olumsuz yönde etkileyen ve çevre ile uyumsuz bir kent mobilyası olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda büfe Meydan Parkını olumsuz yönde etkilemektedir.

3.2.7. Meydan Parkı Çevresinde Yer Alan Beğenilen Kent Mobilyaları

1. Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar için faktör analizinde oluşan yapay faktörler ve bunların özdeğerleri Çizelge 29'daki gibidir.

Çizelge 29. Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar için faktör analizi değerleri

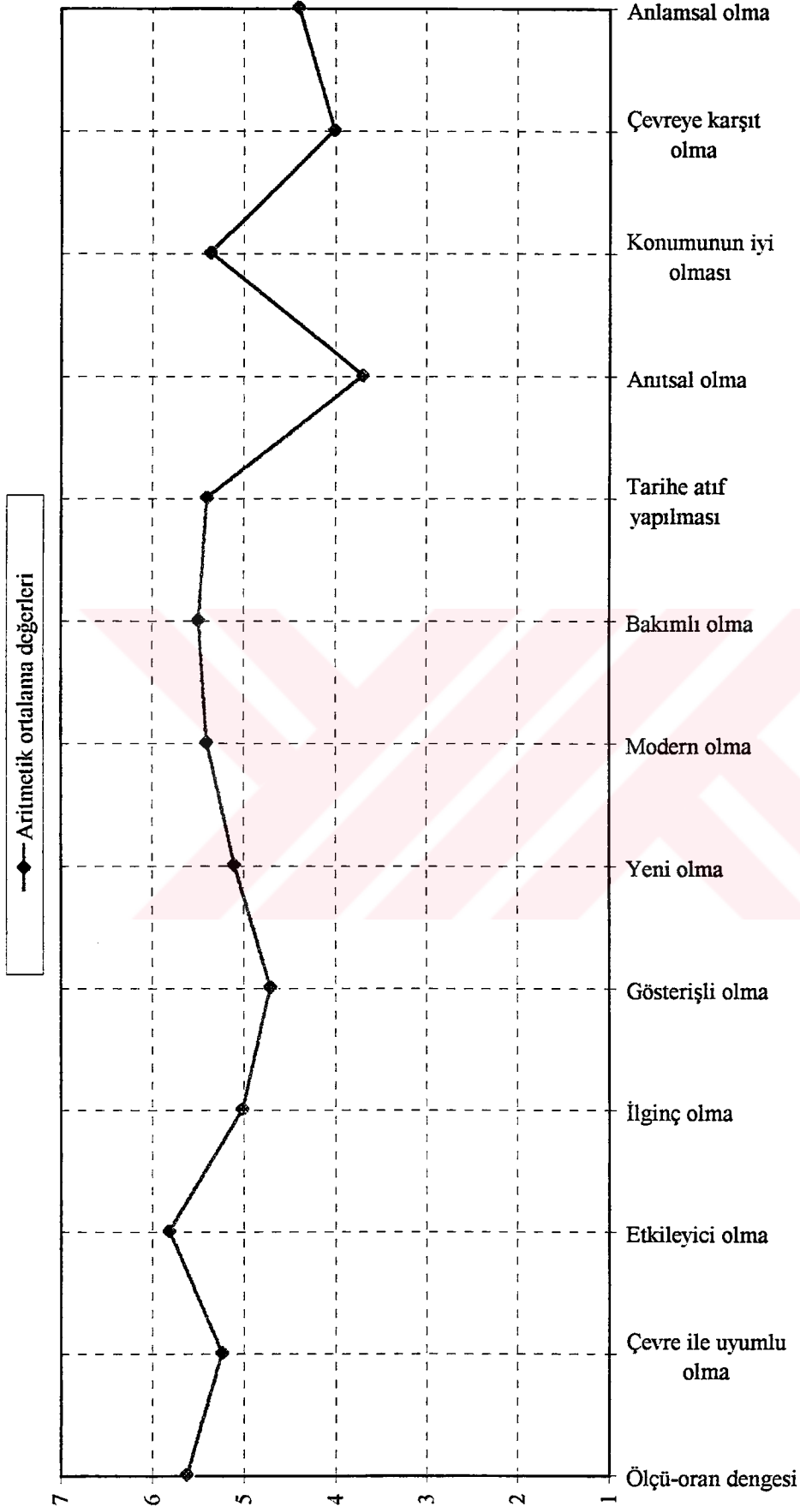
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Öz değerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.69519	F ₁	8.32725	37.9	37.9
Öl	0.82729	F ₂	3.18659	14.5	52.3
İş	0.85527	F ₃	2.00815	9.1	61.5
Mal	0.89228	F ₄	1.85179	8.4	69.9
Bak	0.90710	F ₅	1.26136	5.7	75.6
Mo	0.79339	F ₆	1.37447	5.2	80.8

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 30'da verilmektedir.

Çizelge 30. Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Ölçü-Oran dengesi	Etkileyici olma	Yeni olma	Tarihe atıf yapılması	Konumunun iyi olması	Anlamsal olma
Çevre ile uyumlu olma	İlginç olma	Modern olma	Tarihi nitelikte olma	Çevreyle karşıt olma	
İşlevsel olma	Gösterişli olma	Bakımlı olma	Anıtsal olma		

Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar için aritmetik ortalama değerleri hesaplanarak Şekil 44'de verilmektedir.

Şekil 44. Aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolara ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 44’de izlendiği gibi “İşlevsel olma” ön plandadır. Yine “yeni, modern ve bakımlı” olma kriterleri de önem taşımaktadır. “Tarihe atıf yapılması, tarihi nitelikte ve çevreye karşıt olma”nın nötr olduğu aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar, etkileyici, ilginç ve gösterişli olarak görünmektedir. Hem işlevsel hem de görsel amaçlı olan aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar Meydan parkı ve çevresini olumlu yönde etkilemektedir.

3.2.8. Meydan Parkı Çevresinde Yer Alan Beğenilmeyen Kent Mobilyaları

1. Ticari tabelalar için faktör analizi değerleri Çizelge 31’de gibidir.

Çizelge 31. Ticari tabelalar için faktör analizi değerleri

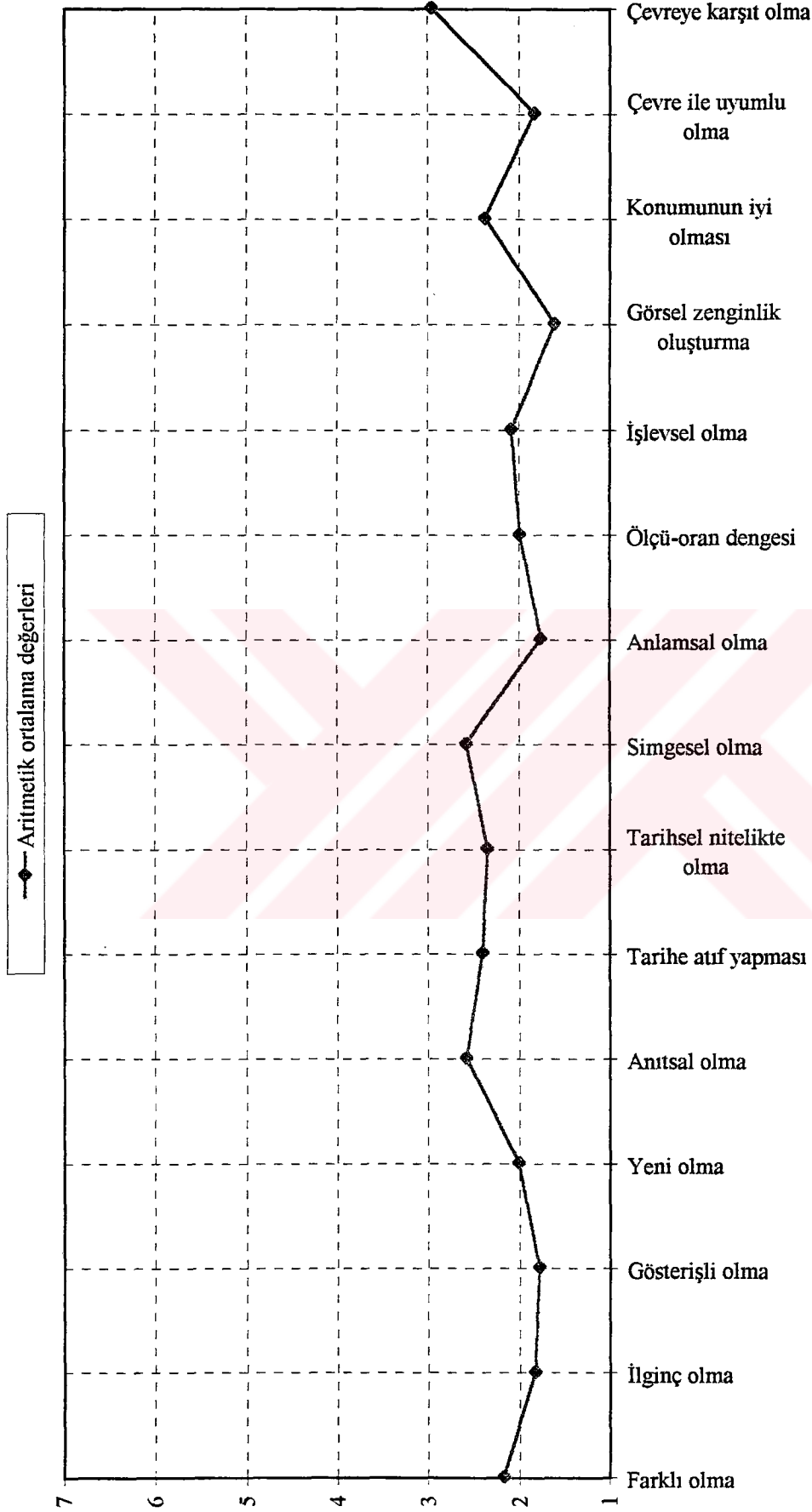
Değişkenler	Ortaklık	Faktörler	Özdeğerler	Yüzde Varyans	Yığılmalı Yüzde
Re	0.39633	F ₁	8.25397	37.5	37.5
Öl	0.74640	F ₂	2.86360	13.0	50.5
İş	0.38412	F ₃	1.51738	6.9	57.4
Mal	0.81036	F ₄	1.46623	6.7	64.1
Bak	0.66060	F ₅	1.30287	5.9	70.0
Mo	0.72239	F ₆	1.10676	5.0	75.0

Faktörler üzerinde anlamlı olan değişkenler Çizelge 32’de verilmektedir.

Çizelge 32. Ticari tabelalar için faktörler üzerinde tanımlanan değişkenler

F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆
Farklı olma	Anıtsal olma	Ölçü-Oran dengesi	Görsel zenginlik oluşturma	Konumunun iyi olması	Çevreye karşıt olma
İlginç olma	Tarihe atıf yapılması	İşlevsel olma	Anlamsal olma	Çevre ile uyumlu olma	
Gösterişli olma	Tarihi nitelikte o.				
Yeni olma	Simgesel olma				

Ticari tabelalar için aritmetik ortalama değerleri hesaplanarak Şekil 45’de verilmektedir.

Şekil 45. Ticari tabelalara ilişkin aritmetik ortalama değerleri

Şekil 45’de görüldüğü gibi ticari tabelalar için “ farklı, ilginç, gösterişli ve yeni olmama” kriterleri ön plandadır. Anıtsal, simgesel, anlamsal, tarihi nitelikte olmayan ticari tabelalar Meydan Parkı ve çevresi için görsel kirlilik oluşturmaktadır. Bu bağlamda sadece işlevsel amaçlı olarak kullanılan, konumları iyi olmayan ve çevreyle uyumsuz olan ticari tabelalar yer aldıkları mekanları (Meydan Parkı ve çevresi) olumsuz yönde etkilemektedirler.

4. SONUÇLAR

Kent mobilyalarının yer aldıkları mekanlara etkilerini araştırma amacı ile yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular ve irdelenmeden ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Kentsel kamusal açık mekanlar olarak tanımlanan alanlara örnek olarak seçilen Atapark ve çevresinde yer alan kent mobilyalarının büyük bir çoğunluğu denekler tarafından beğenilmemektedir. En çok beğenilen kent mobilyalarından olan serander ve heykel (A3 ve A8) için "simgesel, anlamsal, anıtsal ve tarihi nitelikte olma" kriterleri öncelikle önemli bulunurken, ayrıca "ilginç, etkileyici, farklı ve orjinal olma" gibi çevreye estetik katkı sağlayan kriterler de sıralamaktadır. Serander ve heykel Atapark ve çevresini tanımlayan ve görsel açıdan olumlu yönde etkileyen kent mobilyaları olarak belirtilmektedir. Yine bu mekanda beğenilen diğer bir kent mobilyası ise yer döşeme kaplamasıdır (A4). Parkın ancak belirli bir bölümünde kullanılan yer döşeme kaplaması hem işlevsel hem de "malzeme, renk uyumu ve ölçü oran dengesi" gibi kriterleri sağlayarak görsel açıdan da Atapark ve çevresini olumlu yönde etkilemektedir.

- Park içinde ve çevresinde bulunan ve beğenilmeyen kent mobilyalarından büfe (A11), örtü elemanı (A5) ve oturma elemanı (A2) için "etkileyici, farklı, gösterişli, ilginç ve orjinal olma" gibi kriterler olumsuz olarak tanımlanmaktadır. Bir mekanı tanımlamada etkili olabilecek "simgesel, anlamsal, anıtsal olma" gibi kriterler de yoktur. Sadece fonksiyonel amaçlı olarak kullanıldığı belirtilen bu kent mobilyaları Atapark ve çevresini olumsuz yönde etkileyerek yoğun bir görsel kirlilik oluşturmaktadırlar.

- Dış mekanların önemli parçalarından biri olan çocuk oyun alanına örnek olarak alınan Atapark içinde bulunan çocuk oyun alanı donatılarının tümü denekler tarafından eşit düzeyde algılanmış, bu nedenle en çok beğenilen ve beğenilmeyen donatılar belirlenememiştir. Bu mekanda yer alan donatıların sıradan, tek düze ve yetersiz olduğu, donatı-mekan ilişkisinin kurulmadığı, çocukların sadece belirli oyun gereksinimlerinin karşılandığı (sallanma, kayma vb.) ifade edilmektedir.

- Tarihi dokunun yer aldığı mekanlara örnek olarak seçilen Ortahisar mahallesinde (Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü çevresi) yer alan kent mobilyalarının

çoğunluğu denekler tarafından beğenilmemektedir. En çok beğenilen kent mobilyaları olarak belirlenen heykel (C3) ve çeşme (C9) için en önemli kriterler "simgesel olma, anlamsal ve anıtsal olma" dır. Bunun yanında her iki kent mobilyası da "etkileyici, farklı, gösterişli, orjinal ve ilginç olma" kriterleri ile tanımlanmaktadır. Görsel amaçlı olan heykel ve çeşme buldukları mekanı tanımlayan, konumları iyi, çevre ile uyumlu ve çevreye estetik açıdan olumlu yönde etkileri olan kent mobilyaları olarak dikkat çekmektedirler.

- Zağnos köprüsü çevresinde yer alan ve denekler tarafından en çok beğenilmeyen kent mobilyaları büfelerdir (C4, C12). Bu kent mobilyalarında "farklı, ilginç, gösterişli ve çevre ile uyumlu olmama" kriterleri ön plandadır. Büfeler için etkili olan diğer kriterler ise "simgesel, anlamsal, anıtsal ve tarihi nitelikte olmama" dır. Özellikle işlevsel amaçlı kent mobilyaları olmalarına karşın "işlevsel olma" kriterini taşımayan büfeler yer aldıkları tarihi doku içerisinde sadece görsel kirlilik oluşturmaktadırlar.

- Odak noktası olarak belirlenen Meydan Parkında oldukça yoğun kent mobilyası kullanımı olduğu gözlenmektedir. Meydan Parkında yer alan kent mobilyalarının büyük bir çoğunluğu denekler tarafından beğenilmemektedir. Bu mekanda en çok beğenilen kent mobilyaları daha çok işlevsel amaçlı olarak kullanılan oturma elemanı (D20) ile ilan ve reklam panosu (D8) dur. "Etkileyici, ilginç, farklı ve orjinal olma" kriterleri yanında "yeni ve modern olma" kriterlerinin de etkili olduğu bu kent mobilyaları işlevsel olmalarının yanında görsel açıdan da çevreyi etkilemektedirler. Yine Meydan Parkında beğenilen diğer bir kent mobilyası ise heykeldir (D10). "Simgesel, anlamsal olma ve tarihe atıf yapılması" kriterleri ile tanımlanan heykel çevre ile uyumlu, görsel zenginlik oluşturan bir kent mobilyası olarak Meydan Parkını olumlu yönde etkilemektedir.

- Meydan Parkında beğenilmeyen kent mobilyalarından biri olan büfe (D2) "ilginç, gösterişli, orjinal, etkileyici, simgesel, anlamsal, anıtsal ve işlevsel olmama" gibi birçok olumsuz kriterle tanımlanmaktadır. Büfe konumu iyi olmayan, çevre ile uyumsuz ve çevreyi estetik açıdan olumsuz yönde etkileyen bir kent mobilyası olarak Meydan Parkını etkilemektedir.

- Meydan Parkı çevresinde işlevsel açıdan en çok beğenilen kent mobilyası aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar (E3)dir. "Yeni, modern, bakımlı, ilginç ve etkileyici

olma" kriterlerini taşıyan aydınlatma elemanı ve tanıtıcı panolar görsel amaçlı kent mobilyaları olarak da önem taşımaktadırlar.

- Alışveriş alanı olarak Meydan Parkı çevresinde yer alan yapılarda ticari tabelalar (E5, E6) yoğun olarak kullanılmaktadır. Ticari tabelalar denekler tarafından beğenilmeyen kent mobilyaları olarak belirlenmiştir. Bir mekanı tanımlama ve estetik değer kazandırmada etkili olan kriterlerin bulunmadığı ticari tabelalar, sadece işlevsel amaçlı olarak kullanılmakta ve Meydan Parkı çevresini olumsuz yönde etkilemektedir.

- Tüm bu açıklamalar genel olarak değerlendirildiğinde, kent mobilyaları yalnızca işlevsel amaçlı olarak değil, aynı zamanda kentsel mekanları tamamlayan ve tanımlayan görsel amaçlı kent öğeleri olarak da önem taşımaktadırlar. Özellikle görsel amaçlı olarak kullanılan kent mobilyaları yer aldıkları mekanları olumlu yönde etkilerken, sadece işlevsel amaçlı olan, ancak herhangi bir estetik kaygı taşımayan kent mobilyaları çevreyi olumsuz yönde etkilemektedirler. Olumlu yada olumsuz yönde oluşan bu etkiler kent mobilyalarının yoğun olarak kullanıldığı yerlerde kendini daha çok göstermekte ve kent kimliğine de yansımaktadır.

5. ÖNERİLER

• Endüstri ürünleri tasarımının bir kolu olan kent mobilyaları salt bir sistemin parçası olarak ele alınmamalı, kentsel mekanları yaşanılabilir kılan, kentin fiziksel yapısı ve görüntüsünü etkileyen kent öğelerinden biri olarak değerlendirilmeli ve küçük-büyük ölçekli diğer bütün kent öğeleri ile sıkı bir ilişki içerisinde olduğu unutulmamalıdır.

• Bir kent mobilyası ne kadar iyi tasarlanmış olursa olsun yer aldığı çevre ile de uyum içerisinde olmalıdır. Farklı çevrelerde (tarihi doku, kent içi parkı, sokaklar, odak noktaları, meydanlar vb.) aynı tür malzeme, renk, doku, biçim vb. tasarım anlayışı ile üretilen standart kent mobilyaları kullanılmamalıdır. Ancak belirli fonksiyonları karşılamak amacı ile belirli standartlar geliştirilmelidir. Bir kent mobilyasını biçimlendiren mevcut çevreye ve kullanıcılarına özgü yaşam tarzı, gelenekler, tarihsel çerçeve, teknolojik gelişme gibi faktörler belirlenmelidir.

• Uygulama bölümünde yapılan anket çalışmasının, kullanılan denek sayısı ve Trabzon genelinde örnek alan olarak belirlenen mekanlar arttırılarak daha kapsamlı hale getirilmelidir. Ayrıca kentsel tasarıma halk katılımının sağlanması amacıyla bağlı olarak kent mobilyalarının doğrudan kullanıcısı olan halk ile anket, görüşme vb. çalışmalar yapılmalı ve benimseyecekleri kent mobilyaları üretilmelidir. Böylece benimsenen ve dolayısıyla fazla tahrip edilmeyen kent mobilyaları yaygın hale getirilebilir.

• Sonuçlar bölümünde de belirtildiği gibi kent mobilyaları işlevsel oldukları kadar görsel açıdan da önem taşımaktadırlar. Simgesel, estetik, anlamsal ve anıtsal olarak nitelendirilen görsel amaçlı kent mobilyaları yer aldıkları mekanları olumlu yönde etkilemektedirler. Yine işlevsel amaçlı olarak kullanılan ve estetik açıdan çevreye katkıda bulunmayan kent mobilyaları yer aldıkları mekanları olumsuz yönde etkilemektedirler. Olumlu yada olumsuz yönde gelişen bu etkilerin bir araya gelerek kent kimliğine yansıdığı varsayımı ortaya atılabilir. Ancak kent mobilyalarının kent kimliğine etkilerinin araştırılması daha kapsamlı bir çalışma gerektirdiği için kent mobilyası-kent kimliği ilişkisi farklı bir çalışma olarak ele alınabilir.

• Kent genelinde yer aldıkları çevre ve çevreyi oluşturan kent öğeleri ile uyumlu, konumları iyi, buldukları mekanı tanımlayan, görsel zenginlik oluşturan ve halkın

benimsediği kent mobilyalarının kullanımı arttırılmalıdır. İşlevsel amaçlı kent mobilyalarının aynı zamanda estetik ve kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayacak yeterlilikte olması, gereksiz, yoğun ve karışıklık yaratacak kullanımlardan kaçınılması gerekmektedir.

- Anket çalışmasında belirlenen her bir kriterin (Bakınız Ek 1) kent mobilyaları için tek tek ele alınarak incelenmesi de önerilebilir.

- Kent mobilyaları tasarımında, yerel yönetimlerin dışında kentsel mekanların yaşanılabilirliği ile uğraşan mimarlar, peyzaj mimarları, endüstri ürünleri tasarımcıları vb. gibi uzman grupların öncelikle kendi aralarında iletişim sağlayarak organize olmaları ve daha sonra da direkt kullanıcı ve etkin bir karar verici olan halkın katılımını sağlamaları gerekmektedir.

6. KAYNAKLAR

1. Şentürer, A., Mimaride Estetik Olgusu, Birinci Baskı, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1995.
2. Ertürk, S., Mimari Mekanın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Doktora Tezi, K.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
3. Velioglu, A., Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1992.
4. Çevik, S., Mekan-Kimlik-Kimliklendirme, Trabzon Sokağı Örneği, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1991.
5. Sağsöz, A., Aksu, V., Özgü, Ö., Kentlerin Tamamlayıcı Öğeleri: Kent Mobilyaları ve Kullanıcı Tercihleri, Uluslararası IX. Yapı ve Yaşam'97, Mayıs 1997, Bursa, Kongre Bildiri Kitabı, Yayınlanmamış.
6. Erhan, İ., Endüstri Tasarımı Açısından Kent Mobilyaları, Tasarım, Mimarlık, İç Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, 4, 1 (1990) 60-61.
7. Aksoy, Ö., Biçimlendirme, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon, 1977.
8. Bayrakçı, O., Kent Mobilyaları Tasarımında Kimlik Sorunu ve Kent Kimliği İçindeki Yeri, Kamu Mekanları ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I, Mayıs 1991, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I, 75-77.
9. Önal, Ş., Mimarlık ve Kentsel Tasarımda Halk Katılımı, Yapı Dergisi, 149, 4 (1994) 27-28.
10. Özbilen, A., Meryemana Kırsal Yöresinde, Yapay-Doğal İmgelem Öğelerinin Araştırılması, Doktora Tezi, K.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1983.
11. Çolakoğlu, H., Ankara ve Kent Mobilyaları, Peyzaj Mimarisi Dergisi, 30, (1991) 73-74.
12. Uludağ, K., Kent Mobilyalarında Seramiğin Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1990.
13. Andrev, S., Handbook of Urban Landscape, First Published in Book Form, London, 1975.

14. Özaydın, G., Erbil, D., Ulusoy, B., Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I, Mayıs 1991, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I, 63-69.
15. Gül, B., Kent Mobilyalarının İnsan Yaşamındaki Yeri, Peyzaj Mimarisi Dergisi, 29, (1991) 41-42.
16. Öztürk, K., Kent Mobilyaları Tasarımında Bilgi İletim Estetiği, Kamu Mekanları ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I, Mayıs 1991, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I, 69-75.
17. Nooki, M., Street Furniture, First Published, Manufactured in Japon, Tokyo, 1990.
18. Doğan, N., Erhan, İ., Endüstri Ürünleri Tasarımında Kent Mobilyaları, Tübitak Yayınları, 1986.
19. Gürsu, H., Toplumsal Kullanım ve Ürün Bazında Kent Mobilyaları, İnşaat Dergisi 2, (1988) 31-32.
20. Çakmaklı, C., Kentsel Çevre ve Elemanları Ekonomisi, Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I, Mayıs 1991, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I, 25-29.
21. Eckbo, G., Elements Total Concept of Urban Equipment Design, By Graphic-sha Publishing Co., Ltd., Manufactured in Japan, Tokyo, 1991.
22. Miyokoda, T., Elements Total Concept of Urban Street Furniture Design, By Graphic-sha Publishing Co., Ltd., Manufactured in Japan, Tokyo, 1992.
23. Weddle, A.E., Techniques of Landscape Architecture, First Published, London, 1967.
24. Kojima S., Japanese Landscape Architecture, First Published in Japan, Architecture Publishing Co., Ltd., Tokyo, 1988.
25. Kojima S., Elements and Total Concept of Urban Pavement Design, Process Architecture Publishing Co., Ltd., Tokyo, 1990.
26. Sağsöz, A., Tarihi Çevre Kapsamında, Geçmişte ve Günümüzde Yer Alan Kent Mobilyaları, Yüksek Lisans Ders Notları, K.T.Ü., Mim. Fak., Trabzon, 1996.
27. Fiske, J., İletişim Çalışmalarına Giriş, Çeviren F. İrvanlı, Bilim Sanat Yay-Ark, 1996.
28. Aydınlı, S., Mimarlıkta Estetik Değerler, İ.T.Ü., İstanbul, 1993.

29. Özerdem, B., Kentsel Çevre İmgesinin Görsel Yolla Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Araştırması, Yöntemin İzmir’de Denenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, Peyzaj Mim. Böl., İzmir, 1980.
30. Göldeli, İ., Mimarlık Göstergesi, Mimarlık Göstergesinde Düz Anlam ve Yan Anlam, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
31. Özsezgin, K., Başkent ve Anıt Heykelleri, Peyzaj Mimarisi Dergisi, 30 (1991) 75-76.
32. Venturi, R. Çeviri Serpil Merziözoğlu, Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, Birinci Baskı, Ocak, 1991.
33. Ayyıldız, S., Akçaabat Geleneksel Konutları ve K.T.Ü. Lojmanlarındaki Yaşama Mekanlarının “Ferahlık” Faktörü Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1996.
34. Tunalı, İ., Estetik, Dördüncü Baskı, Remzi Kitabevi, Büyük Fikir Kitapları Dizisi, İstanbul, 1996.
35. Seyrek, H., Bir Kent Mobilyasını Biçimlendiren Faktörler, Tasarım Dergisi, 27, 9, (1992).
36. Arcan, F.E., Evcı, F., Mimari Tasarıma Yaklaşım I, İkinci Baskı, Bina Bilgisi Çalışmaları, İki Yayınevi, İstanbul, 1992.
37. Yenen, Z., Türk Kentinde Açık Alan Olgusuna Analitik Bir Yaklaşım, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1993.
38. Bakan, K., Konuk, G., Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlemesi, Tübitak Yayınları, 1987.
39. Crosby, L., A Handbook for the Architect and Planner, First Published in Great Britain, 1977.
40. Gür, Ö.S., Mekan Örgütlenmesi, Birinci Baskı, Trabzon, 1996.
41. Aksoy, E., Mimarlıkta Tasarım Bilgisi, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara, 1987.
42. Rasmussen, E. S., Yaşanan Mimari, Birinci Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994.
43. Aydınlı, S., Mimarlıkta Görsel Analiz, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1992.
44. Türel, G., Kentsel Dış Mekan Değerlendirmesi ve Kentsel Mobilyaların Tasarımında Ölçütlerin Belirlenmesi, Uluslararası V. Yapı ve Yaşam’93, Bursa, Kongre Bildiri Kitabı, Cilt I, 223-229.

45. Endüstri Tasarımında Çağdaş Bir Anlatım, Haberler Bölümü, Tasarım, Mimarlık, İç Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, 56 (1994) 124-125.
46. Croce, B., İfade Bilimi ve Genel Linguistik Olarak Estetik, Çeviren İsmail T., İkinci Baskı, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1993.
47. Erdem, Ü., Zafer, B., Hepcan, Ş., Peyzaj Konstrüksiyonu (Donatı Elemanları), Birinci Baskı, Peyzaj Mimarlığı Böl. Ders Kitabı, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1996.
48. Doğan, H., Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Altıncı Baskı, Yem Yayınları İstanbul, 1995.
49. Gordon, J., Vandalism in Twentieth Century Society, Landscape Design, Journal of the Landscape, 5 (1981) 13-15.
50. Eroğlu, G., Vandalizm ve Kent Mobilyası, Kamu Mekanları ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I, Mayıs 1991, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I, 115-121.
51. Christensen, H., Samdahl, M., Environmental Cues and Vandalism, An Exploratory Study of Picnic Table Corving, Environment and Behavior, 17, 7 (1985) 445-459.
52. Küçükerman, Ö., Bir Kimlik Sistemi Olarak Şehir Mobilyaları Tasarımı, Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu II, Mayıs 1992, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I. 76-77.
53. Kuban, D., Mimarlık Kavramları, Dördüncü Baskı, Yem Yayınları, İstanbul, 1992.
54. Tekeli, İ., Kent Planlama, Politika, Sanat, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, Birinci Kitap, Ankara, 1994.
55. Kaplan, H., Sokak İmgesi ve Sokak Kimliğinin Belirlenmesinde Yardımcı Bir Yöntem Olarak Paylaşımlı Yol Düzenlemesi, Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu III, Mayıs 1993, İstanbul, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I, 213-219.
56. Gürer, N., Gültekin, N., Kent-Kimliği-Koruma Planları-Kentsel Tasarım-Post Modernizm Üzerine, Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu III, Mayıs 1993, İstanbul, M.S.Ü. Mim. Fakültesi Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Dizisi, Cilt I, 195-202.
57. Hacıhasanoğlu, İ., Mimari ve Kentsel Kimlik, Yapı Dergisi, 158, 1 (1995) 46-50.
58. Gürel, S., Kent Planlamasına Giriş ve Çevre Kavramı, O.D.T.Ü., Ankara, 1970.

59. Çağlar, N., Kent Mekanının Yaşanılabilirliği, Uluslararası V. Yapı ve Yaşam'93, Mayıs 1993, Bursa, Kongre Bildiri Kitabı, Cilt I, 193-197.
60. Karaman, A., Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük ve Süreklilik, Uluslararası V. Yapı ve Yaşam'93, Mayıs 1993, Bursa, Kongre Bildiri Kitabı, Cilt I, 149-151.
61. Kalın, A., Bitkilerin Anlamsal Boyutu: Farklı Fonksiyonlardaki Bina ve Mekanlarla Anılabilen Bitkiler Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1997.
62. Öztürk, K., Mimarlıkta Tasarım Sürecinde Cephelerin Sayısal/Nesnel Değerlendirmesi İçin Bir Yöntem Araştırması, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon, 1978.

7. EKLER

Ek 1. Deneklere Uygulanan Anket Formu

I. Grup Sorular

Kimliğinize ilişkin sorular:

Adınız: Soyadınız:

Yaşınız:

Cinsiyetiniz: Bayan Erkek

Okuduğunuz bölüm ve sınıfınız:

Soru 1: Atapark ve çevresinde yer alan kent mobilyalarını (bu mobilyalar fotoğraflarla sizlere gösterilecektir) dikkate aldığınızda genel beğeni düzeyiniz ne olur?

Beğendiğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Beğenmediğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Soru 2: Bu fotoğraflardan beğendiğiniz ve beğenmediğiniz 3 kent mobilyasını seçiniz ve önem sırasına göre numara vererek (1,2,3) işaretleyiniz?

Beğendiğiniz mobilyalar

A1 A2 A3 A4 A5

A6 A7 A8 A9 A10

A11 A12 A13

Beğenmediğiniz mobilyalar için

A1 A2 A3 A4 A5

A6 A7 A8 A9 A10

A11 A12 A13

Soru 3: Atapark çocuk oyun alanında yer alan çocuk oyun alanı donatılarını dikkate aldığınızda genel beğeni düzeyiniz ne olur?

Beğendiğim çocuk oyun alanı donatıları çoğunluktadır.

Beğenmediğim çocuk oyun alanı donatıları çoğunluktadır.

Soru 4: Bu fotoğraflardan beğendiğiniz ve beğenmediğiniz 1 çocuk oyun alanı donatısını seçiniz?

Beğendiğiniz mobilyalar için

B1 B2 B3 B4

B5 B6

Beğenmediğiniz mobilyalar için

B1 B2 B3 B4

B5 B6

Soru 5: Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Paşa Köprüsü güzergahında yer alan kent mobilyalarını dikkate aldığınızda genel beğeni düzeyiniz ne olur?

Beğendiğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Beğenmediğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Soru 6: Bu fotoğraflardan beğendiğiniz ve beğenmediğiniz 2 kent mobilyasını seçiniz ve önem sırasına göre numara vererek (1,2) işaretleyiniz?

Beğendiğiniz mobilyalar için

C1 C2 C3 C4 C5

C6 C7 C8 C9 C10

C11 C12 C13

Beğenmediğiniz mobilyalar için

C1 C2 C3 C4 C5

C6 C7 C8 C9 C10

C11 C12 C13

Soru 7: Meydan Parkında yer alan kent mobilyalarını dikkate aldığımızda genel beğeni düzeyiniz ne olur?

Beğendiğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Beğenmediğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Soru 8: Bu fotoğraflardan beğendiğiniz ve beğenmediğiniz 3 kent mobilyasını seçiniz ve önem sırasına göre numara vererek (1, 2, 3) işaretleyiniz?

Beğendiğiniz mobilyalar için

D1 D2 D3 D4 D5

D6 D7 D8 D9 D10

D11 D12 D13 D14 D15

D16 D17 D18 D19 D20

Beğenmediğiniz mobilyalar için

D1 D2 D3 D4 D5

D6 D7 D8 D9 D10

D11 D12 D13 D14 D15

D16 D17 D18 D19 D20

Soru 9: Meydan parkı çevresinde yer alan kent mobilyalarını dikkate aldığımızda genel beğeni düzeyiniz ne olur?

Beğendiğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Beğenmediğim kent mobilyaları çoğunluktadır.

Soru 10: Bu fotoğraflardan beğendiğiniz ve beğenmediğiniz 2 kent mobilyasını seçiniz ve önem sırasına göre rakam vererek (1,2) işaretleyiniz?

Beğendiğiniz mobilyalar için

E1 E2 E3 E4 E5 E6

E7 E8 E9 E10 E11

E12

Beğenmediğiniz mobilyalar için

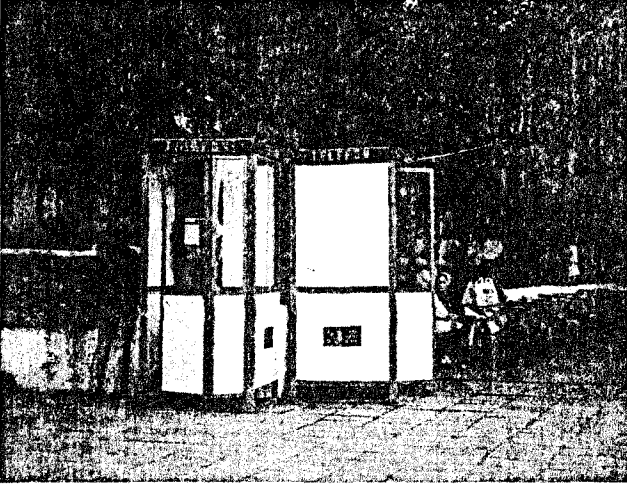
E1 E2 E3 E4 E5 E6

E7 E8 E9 E10 E11

E12

Ek 2. Deneklere Uygulanan Anket Formunda Yer Alan Fotoğraflar

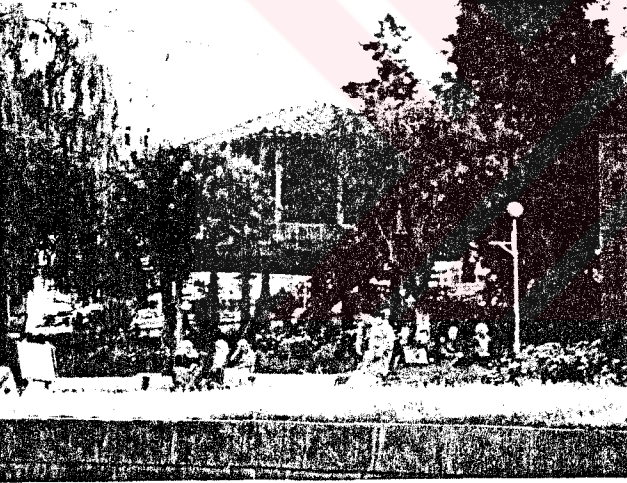
Atapark ve Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları

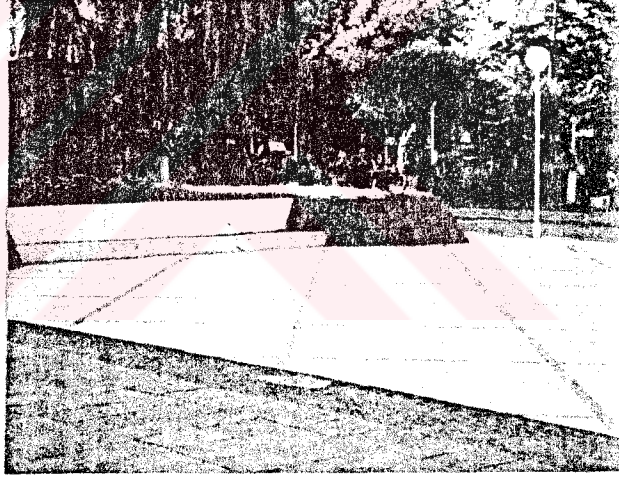
telefon kabinleri (A1)

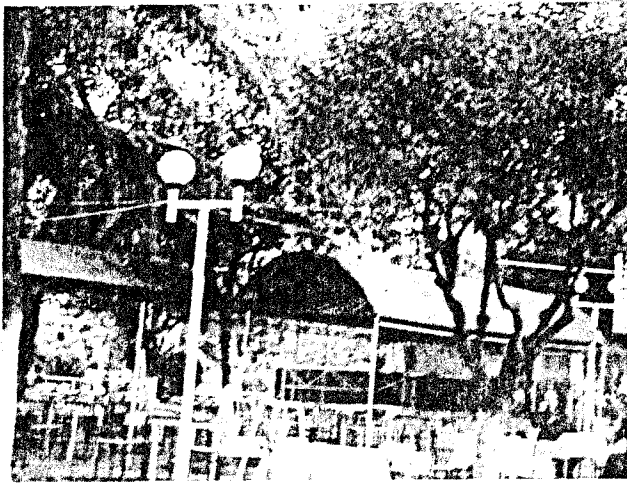
oturma elemanları (A2)

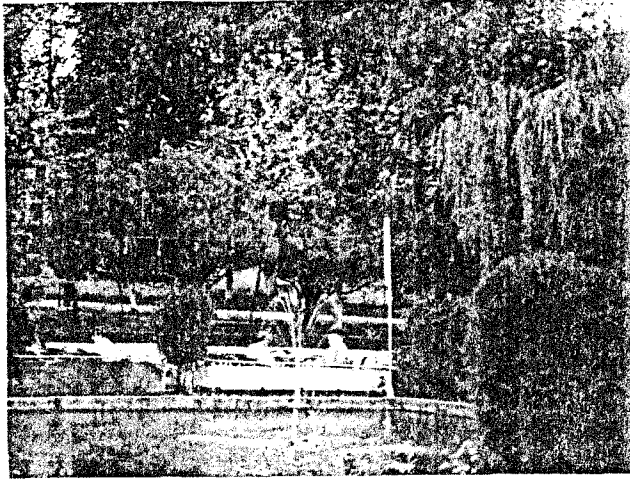
serander (A3)

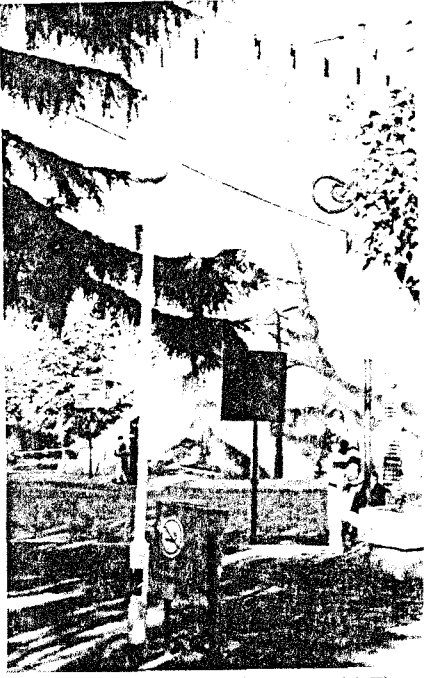
yer döşeme kaplaması (A4)

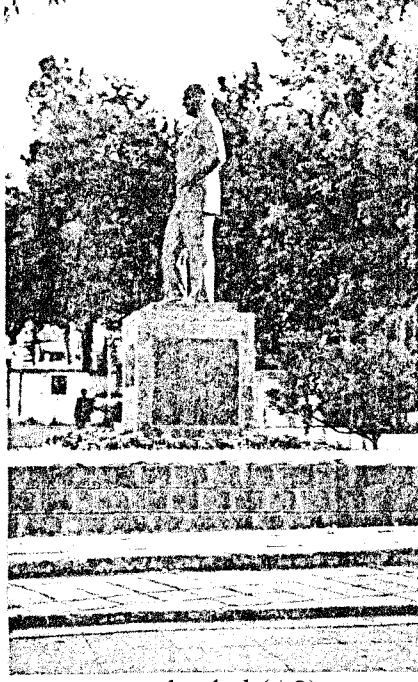
örtü elemanları (A5)

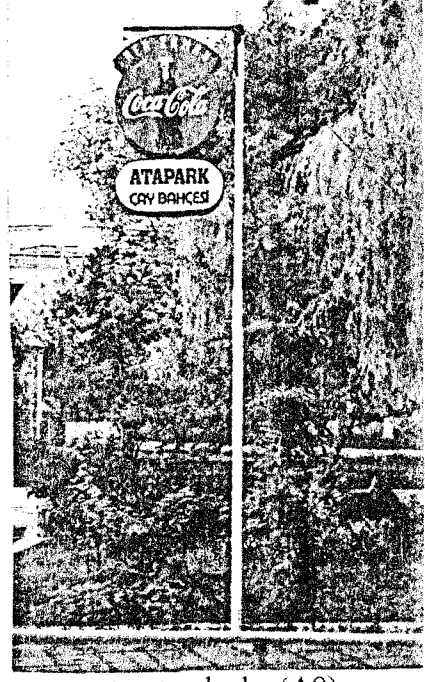
havuz (A6)

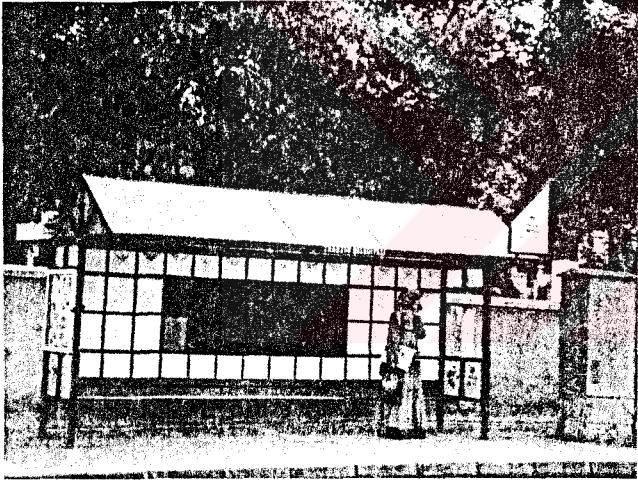
çöp kutusu (A7)

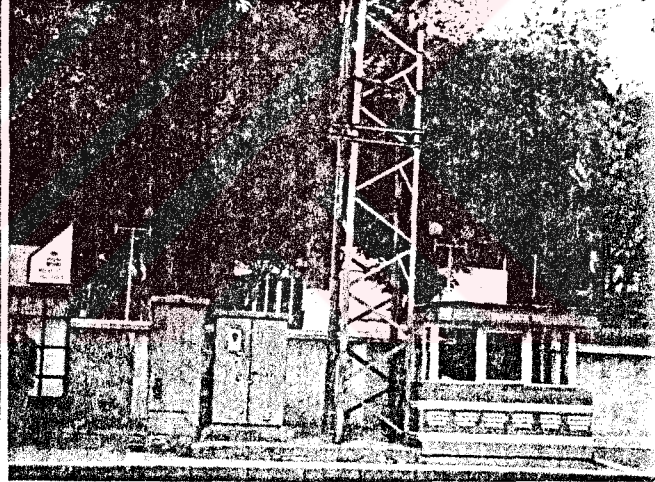
heykel (A8)

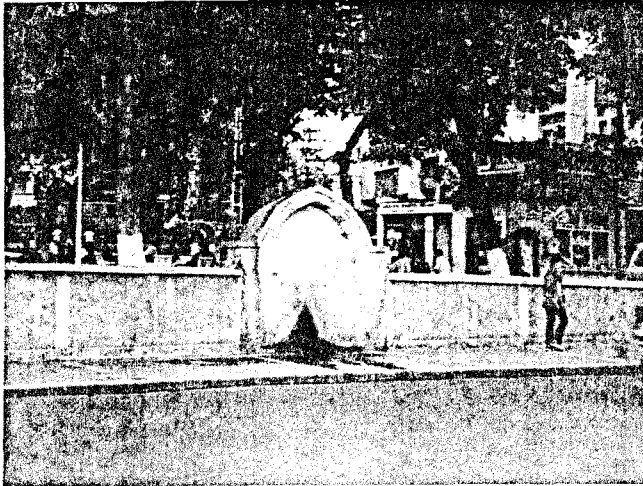
tanıtıcı levha (A9)

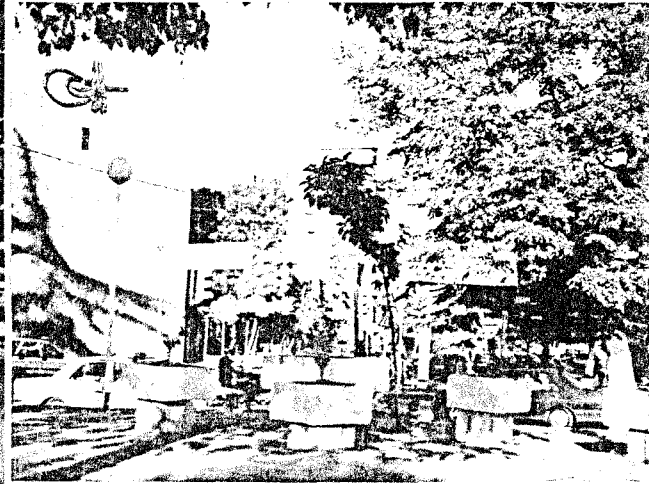
otobüs durağı (A10)

büfe ve elektrik direği (A11)

çeşme (A12)

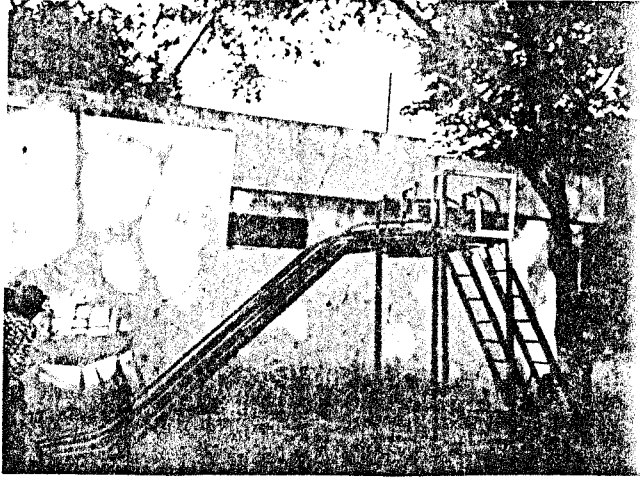

saksılıklar (A13)

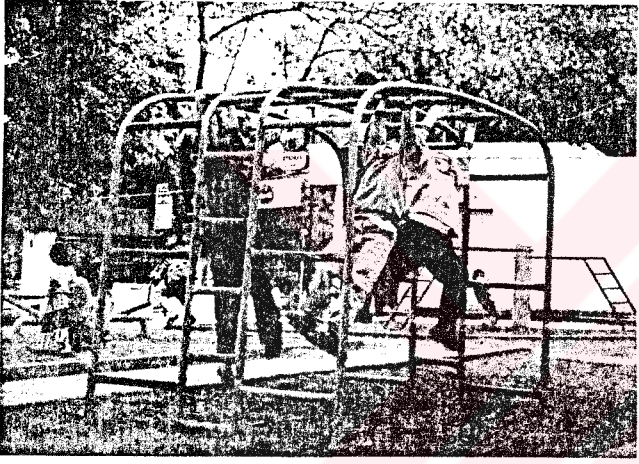
Atapark Çocuk Oyun Alanında Yer Alan Donatılar

giriş kapısı (B1)

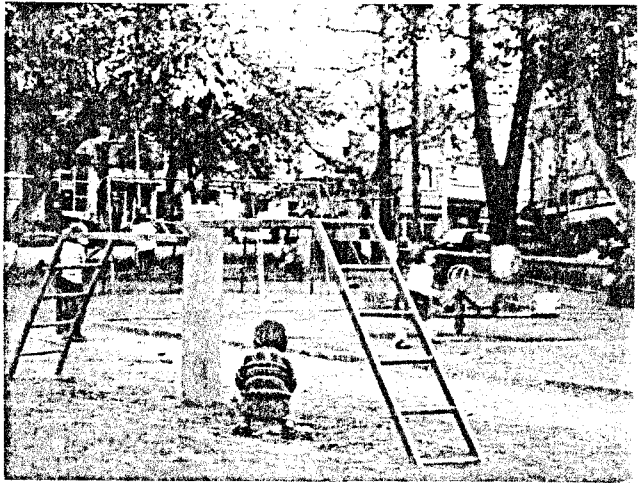
Kaydırak (B2)

tırmanma aleti (B3)

salıncak (B4)

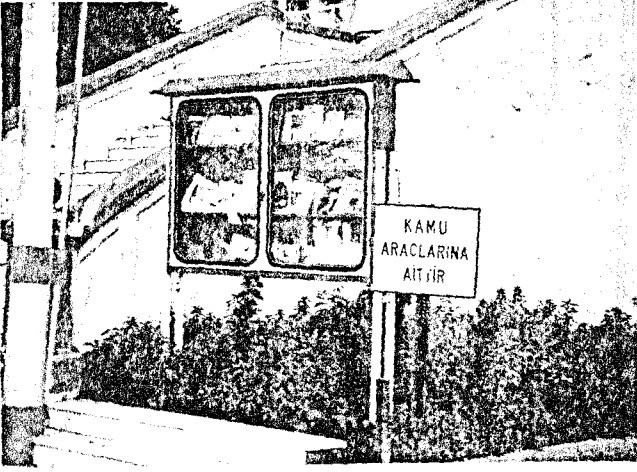

tırmanma aleti (B5)

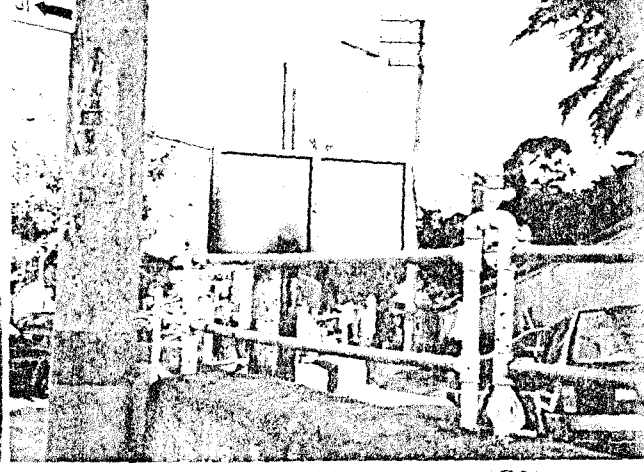

salıncak (B6)

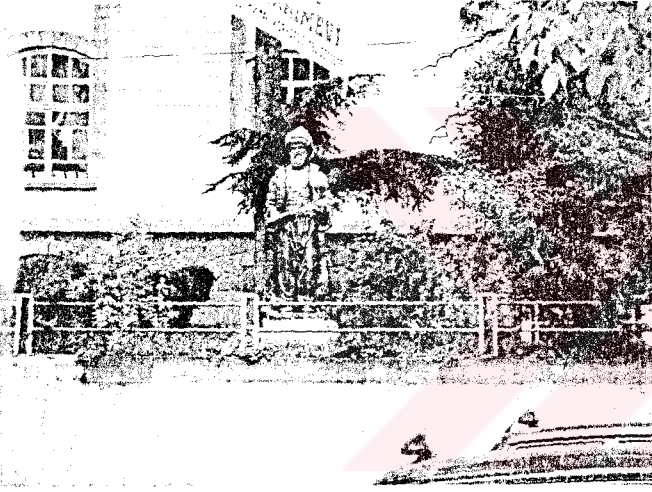
Ortahisar Mahallesi, Eski Valilik ve Zağnos Köprüsü Güzergahında
Yer Alan Kent Mobilyaları

ilan ve reklam panosu (C1)

ilan ve reklam panosu (C2)

heykel (C3)

büfe (C4)

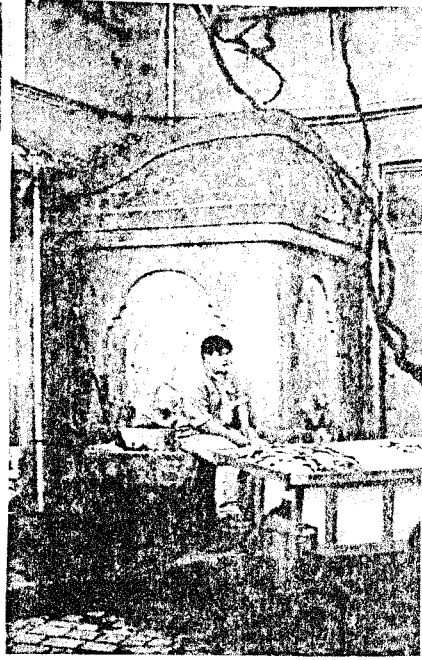
aydınlatma elemanı (C5)

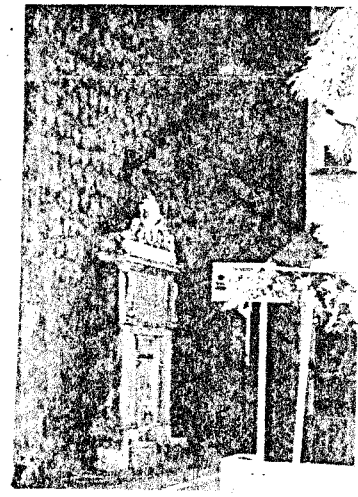
telefon kabini (C6)

yer belirleyiciler (C7)

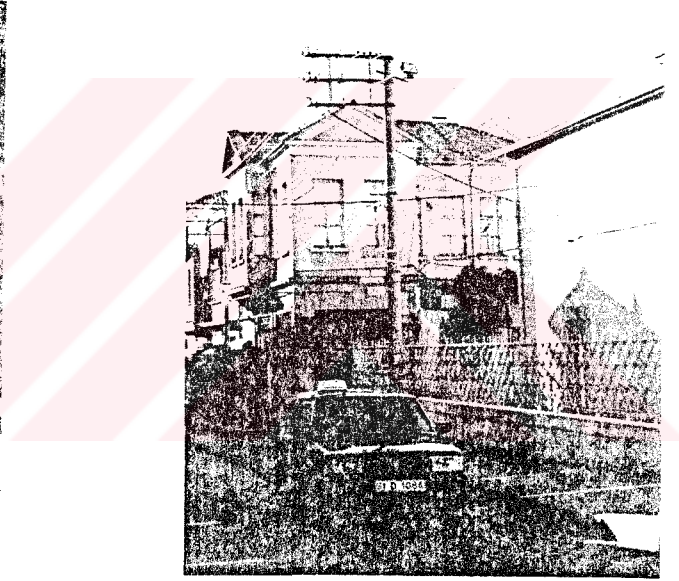
çeşme (C8)

çeşme ve aydınlatma elemanı (C9)

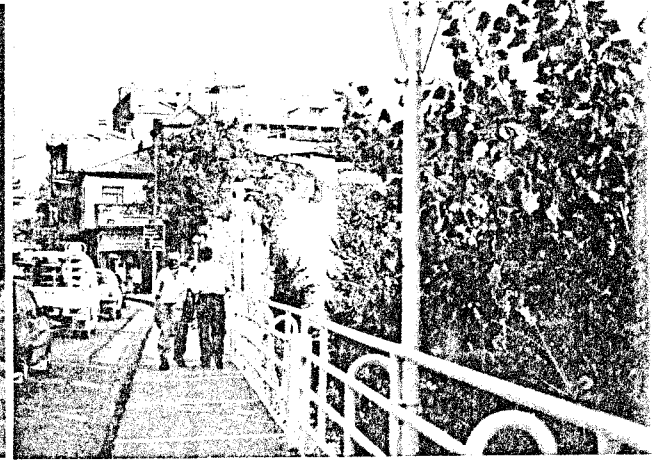
büfe (C10)

sınırlayıcı eleman (C11)

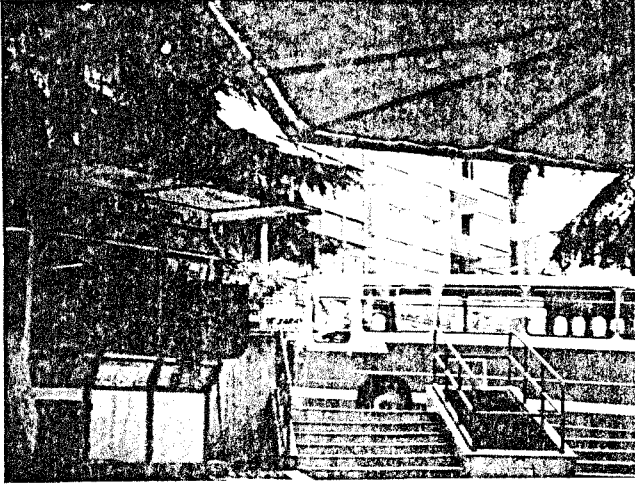

büfe (C12)

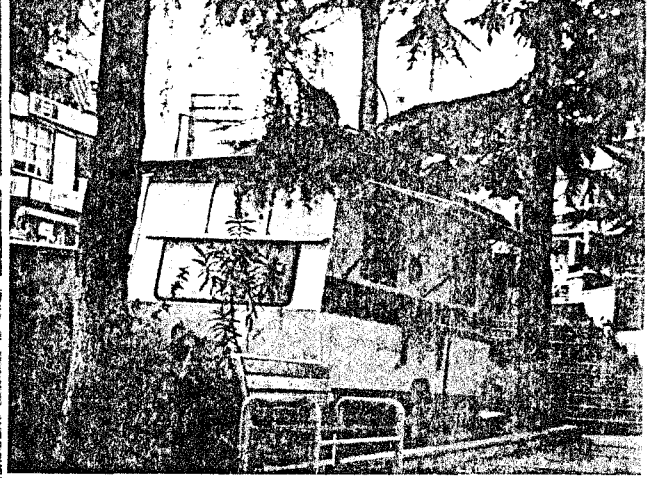

köprü korkuluğu ve aydınlatma elemanı (C13)

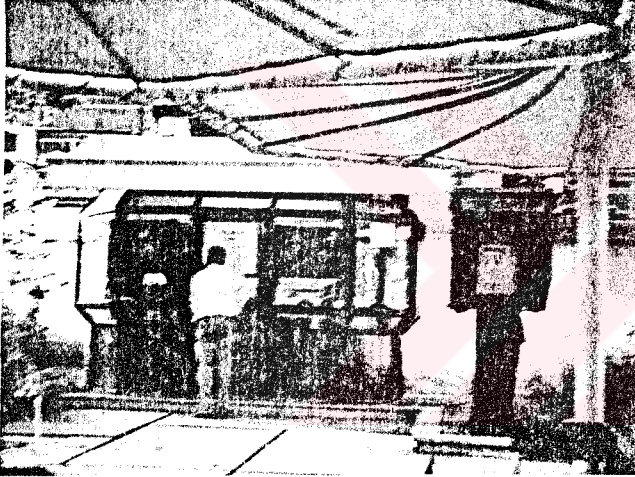
Meydan Parkında Yer Alan Kent Mobilyaları

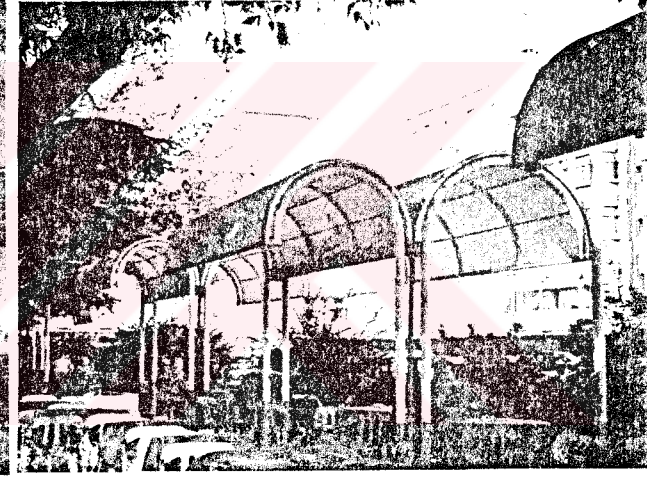
büfe ve telefon kabini (D1)

büfe (D2)

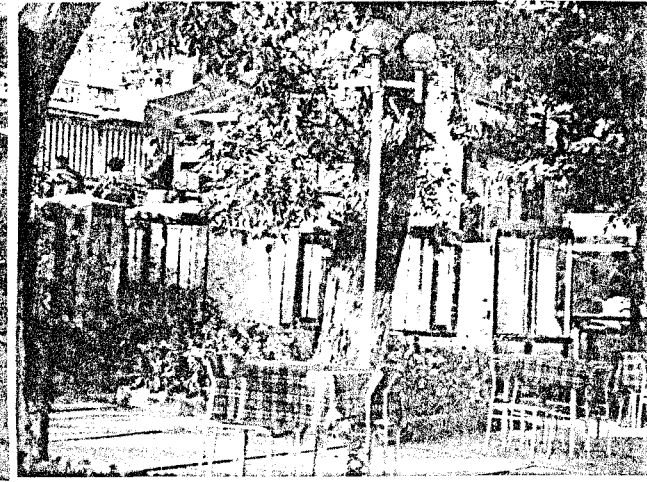
büfe ve telefon kabini (D3)

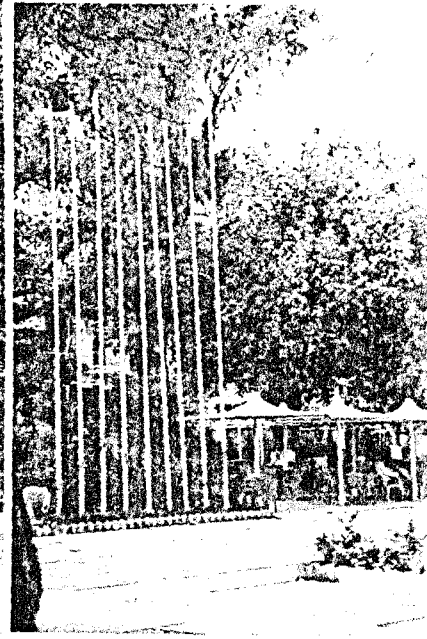
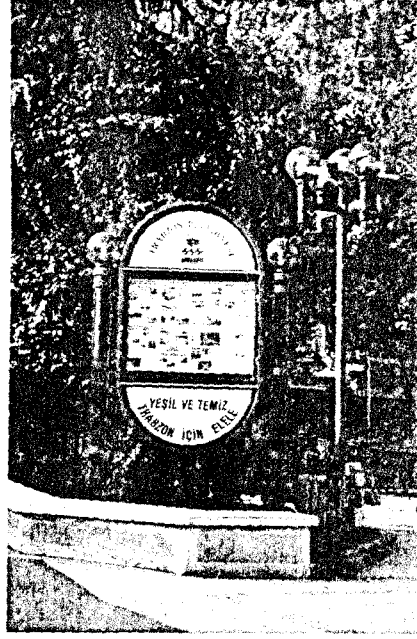
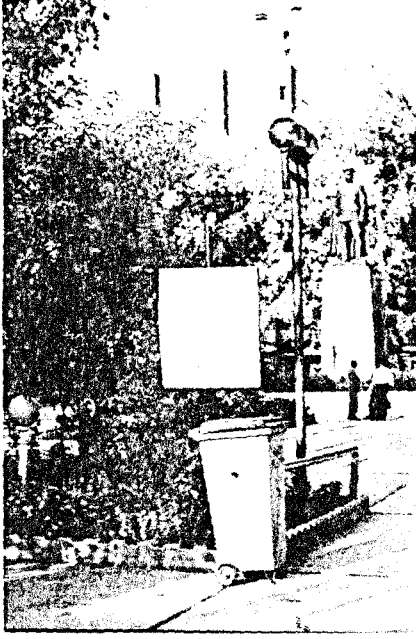
örtü elemanı (D4)

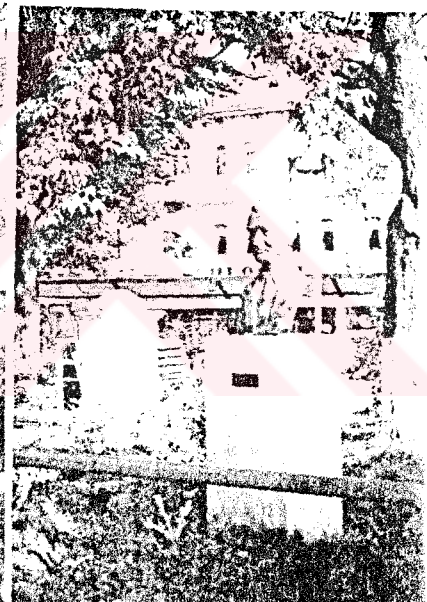
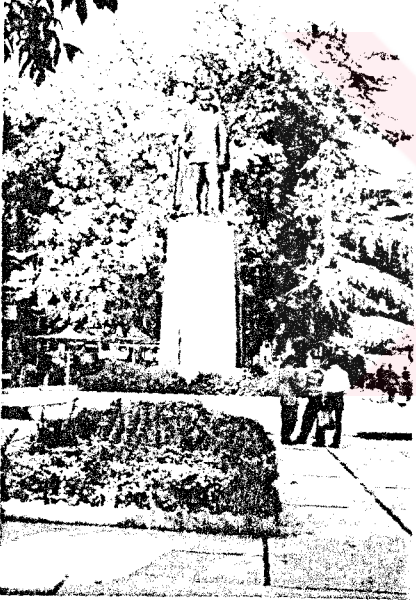
yer döşeme kaplaması (D5)

tanıtım panoları (D6)

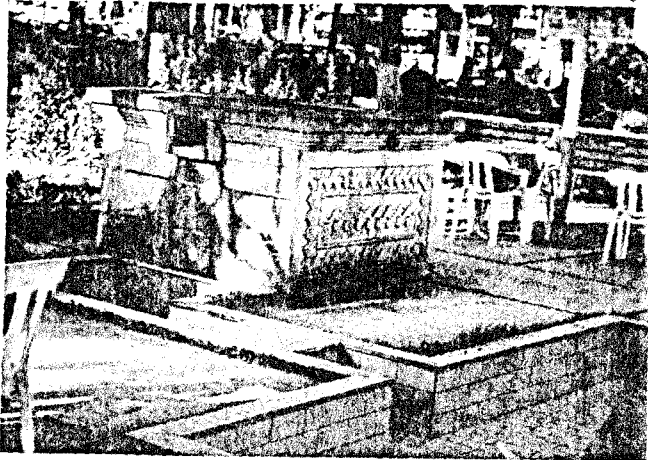
çöp kutusu ve ilan panosu (D7) ilan ve reklam panosu (D8) bayrak direkleri (D9)

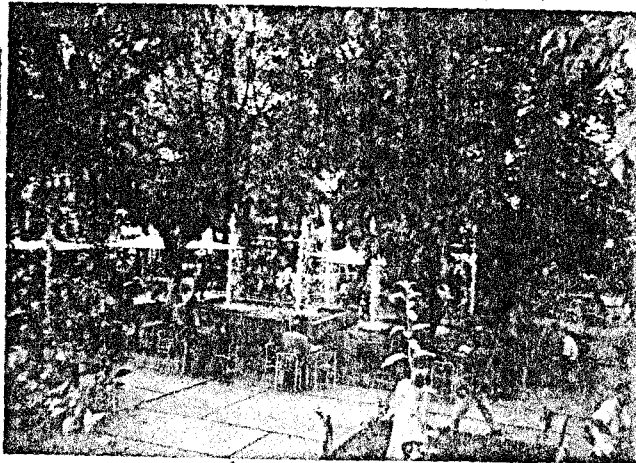
heykel (D10)

oturma ve aydınlatma elemanı (D11)

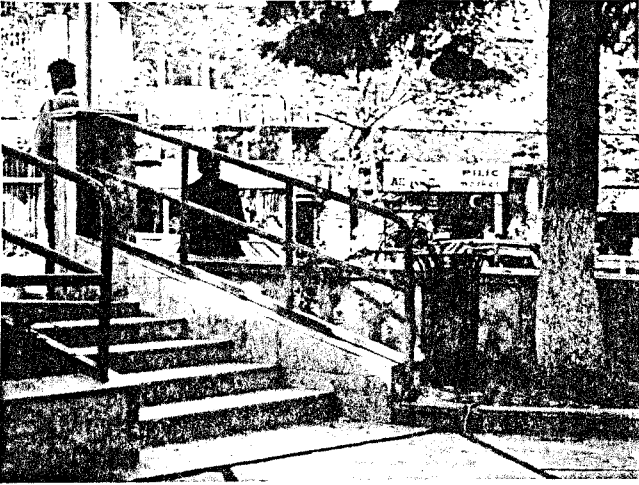
büst (D12)

süs havuzu (D13)

süs havuzu (D14)

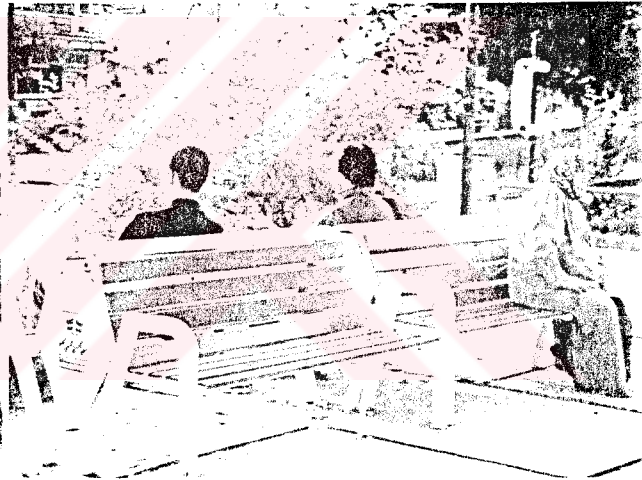
merdiven korkuluğu (D15)

ilan ve reklam panosu (D16)

çeşme (D17)

oturma elemanı (D18)

örtü elemanı (D19)

oturma elemanı (D20)

Meydan Parkı ve Çevresinde Yer Alan Kent Mobilyaları

büfeler (E1)

saksılıklar (E2)

aydınlatma elemanı (E3)

sınırlayıcı elemanlar (E4)

ticari tabelalar (E5)

ticari tabelalar ve trafik işaretleri (E6)

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

BİLYALARININ YER ALDIKLARI MEKANLARA ETKİLERİ
3ZON KENTİ ÖLÇEĞİNDE- ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Peyzaj Mimarı Volkan AKSU

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

“Peyzaj Yüksek Mimarı”

Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 05.01.1998

Tezin Savunma Tarihi : 03.02.1998

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ayşe SAĞSÖZ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mustafa VAR

Enstitü Müdürü : Prof Dr. Fazlı ARSLAN

Trabzon 1998

8. ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Erzurum'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Emet, Çorum ve Giresun'da tamamladı. 1989 yılında Trabzon Lisesi'nden mezun oldu.

1990 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'ndeki öğrenimini 1994 yılında bölüm ikincisi olarak tamamladı. Aynı yıl K.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. Ocak 1995'de K.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Araştırma Görevlisi kadrosuna atandı. Halen aynı bölümde çalışmalarını sürdürmekte olup İngilizce bilmektedir.

